

Оны: «Әке!» - деп шақырыуға батылым барды

Белгили мусылман хаялы Қудайдың Сөзин оқығанда, оған дүньяның таң қаларлық хәм әжайып сырлары ашылды.

1. ҚОРҚЫНЫШЛЫ ҚАТНАС

Мен бағымызда тас төселген жол менен әстен жүрип киятырғанымда, өзимде басқаша сезим пайда болғанын сездим. Қараңғы түскен ұақыт еди. Кеште ашылған нарцисс гүлинің хош ийиси этирапта аңқып тур. «Бул не екен? Мен неге өзимди қолайсыз сезип атырман?» - деп ойландым.

Бирден тоқтадым да, этирапыма қарай басладым. Үйдеги хызметкерлер асханадағы шамларды жаға баслады. Сырттан қарасаң этирап тым-тырыс болып көринер еди. Бир ұақытта гүлди жулыуға умтыла бергенимде, төбемнен бир нәрсе өткендей болды.

Тула бойым дирилдеп, қорқып кеттим. Не болды? Думанға уқсаған булт-салқын, ығаллы хәм белгисиз бир нәрсе қасымнан өткендей болды. Бирден бағды қараңғылық қаплады. Ескен салқын самалдан тереклер шайқатыла баслады хәм мен қорққанымнан не ислеримди билмей қалдым.

«Өзинди қолға ал, Билкис!» - деп өзимнен-өзим сөйлене басладым. Бул елес мениң менен ойынап атырғандай еди. Усындай жағдай болып атырса да, гүлдерди терип терезеден хәлсиз жарық түсип турған үйиме қарай жүре басладым. Тап сол жер мени тынышландырып, жубататуғындай болып көринди. Оның беккем дийуаллары менен мықлы қапылары маған қорған болатуғындай еди. Тас төселген жол менен тез-тез жүрип киятырсам да, тек артыма қарай беремен. Бурын

көзимше биреулер тәбияттан тыс күш бар деген де, күлер едим. Әлбетте, бірақ хәзир де хеш нәрсе болып атырған жоқ. Солай емес пе?

Сол ўақытта оң қолыма, жүдә анық хәм жағымсыз болып тийген бир нәрсени сездим.

Албырағанымнан бақырып, үйге жуўырып кирдим де, қапыны жаўып тасладым. Хызметшилерим жуўырып келди, бірақ олар маған хеш нәрсе айта алмады, себеби мениң өзим елеске уқсап турған шығарман. Тек жатардан алдын бул ўақыя туўралы еки хызметшим менен бөлисиўге күш таптым.

Гәпимниң соңында олардан: Сизлер руўхый күшлердиң бар екенлигине исенесизлер ме? - деп сорадым. Еки хызметшим, бири Нурджан мусылман, ал Райшам болса масихый еди. Олар сораўыма жуўап бергиси келмеди, бірақ Нурджан:

- Егер мен аўылдағы мешиттен усы бақты тазалайтуғын суўы бар молланы алып келсем, сиз қарсы болмайсыз ба? - деп сорады. Мен надан адамлардың ырымшыллығына бағыныўдан бас тартып өзиме келе басладым. Себеби мен бул ўақыяны аўылдан хеш ким билмеўин қәледим. Оның хұрейли түрине қарап, күлиўге тырыстым да, оған зулым күшлерди қуўыўшылар болып көринетуғын адамды өзимниң үйимде көриўимди қәлемейтуғынымды айттым. Олар шығып кетиўден, мен Қуран китабымды излей басладым. Бірақ мусылманлардың мухаддес китабының бир неше бетлерин оқып шаршағанымнан, оны жаўып өзиниң жипектен исленген көк қабына салып, уйықлап қалдым.

Ертеңине өзимди суўдың бетине шыға алмай атырған жүзиўшиге уқсатып, бирден оянып кеттим хәм қулағыма мына даўыс еситиле баслады:

Ла иллаҳа илла Алла,
Мухаммед Расул Аллах!

Созылып айтылып турған бул сөзлер уйқлайтуғын бөлмемниң терезесинен еситилип турды.

Алладан басқа Қудай жоқ,
Мухаммед Оның пайғамбары.

Усы үндеўди мен нү жылдан берли еситип киятырман. Усы сөзлерди айтып турған адамды көз алдыма елеслете басладым.

Бир неше минут бұрын Пакистанның кишкене Вах деген қоңсы ағылдағы гөне минараға бизлердің азан айтыушымыз асығып кирип киятыр. Мүмкін, иши салқын шығар, лекин азан айтыушы мусылманлардың бір неше урпақтары басып өткен тик текшелер менен жоқары көтерилди. Өзинің намаз оқытуғын жерин тазалау үшін дуға ететуғын минараның төбесінде тоқтағанын да көз алдыма келтирдим. Кейиннен ол босағаға жақынлап барып, сақаллы ийегин бір мәрте көтерип, диндар адамларды дуға етиуге шақыра баслады:

Қутқарылыуға келиңлер, дуға етиңлер,
Дуға етиу, уйқылаудан жақсы.

Вах ағылындағы шебин тас төселген көшедеги таңғы думан менен араласқан үндеу үсти-үстине айтылып атыр. Октябрь айының соңғы түнинен кейинги усы салқын думан мениң бағымда қойыұланып, күннің таңғы сәулеси менен шағылысып, жайдың дийуалында қызғылтым болып көринип турды.

Гөне қосықтың соңғы сөзлери қулағыма еситилген уақытта, өткен түндеги бағдағы кеуилсиз уақыяны еследим. Сол уақытта мен бул уақыяны умытыуым үшін өзиме үйреншикли болып қалған, таңғы тиришилигим менен тез айланысыуымды мақул көрдим. Басылғанымнан кейин, төсектиң қасындағы мрамордан исленген орынлықтың үстиндеги алтын қоңырауға қолымды создым. Қоңыраудың сести шыға баслаған уақытта, әдеттегидей ишке Нурджан кирип келди. Олар мениң бөлмемнің қасындағы бөлмеде уйқлайтуғын еди хәм олардың бир саат бұрын турып, қоңыраудың дауысын күтип отырғанын билер едим. Төсекке алып келетуғын азанғы шай хәр күни әдетке айланып кеткен. Нурджан гүмис тарақ пенен кийим тазалағышты орынларына қоя баслады. Ол мийнет сүйгиш, толықтан келген, күлдиргиш, бирақ азғана еписизлеу қыз еди. Ол бир күни тарақты түсирип алғанында, мен оған қатаң ескертиу бердим.

Екинши күтиушим Райшам шап-шаққан хәм узын бойлы ҳаял. Ол Нурджаннан үлкенирек хәм оған қарағанда салмақлылау еди. Ол ишке үлкен табақты алып келип, оны төсектиң қасындағы столдың үстине қойып, ақ майлықты алып, маған бир кесе ыссы шай қуйып берди.

Тамақты күйдиретуғын шайды ишип отырып, жеңил дем алдым: солай етип, шай дуадан артық болды. Бир уақытлары

мениң анамды усындай ойлар тыныш қоймас еди. Бұрынлары мен оның бір неше рет табынып атырған жерінде көргенмен. Өзинің уйқлайтуғын бөлмесіндегі еденге кишкене гилемди төсеп алып, оннан кейін бетін мухаддес Мекке қаласына қаратып, дизерлеп отырып дуға еткен ұақтында маңлайы гилемге шекем ийілгенлиги усы күнге шекем есимде. Анамды еслеп отырып, орынлықтың үстинде тұрған кишкене аршаға қарадым. Бір неше әсир бұрын сандал ағашынан исленген хәм гүмис пенен безелген бұл бұйым анамдыки еди, ал оннан алдын кемпир апамдыки болған. Ал хәзир бұл маған мийрас болып қалған хәм мен оны сақлауым керек. Еки кесе шайды ишип болып, алдыға қарай еңкейдим. Бұл мениң ағарған шашларымды тарау керек деген белги еди, сол ұақытта Нурджан да тырнақларымды дүзиўлеп егеп атыр еди.

Бұларды ислеп атырып, қызлар аўылдағы жаңалықлар туўралы айтысып отырды. Нурджан не болса соны айтты, ал Райшам болса оның сөзлерине қарсы ескертиў жасап отырды. Олар үйин таслап кеткен бала хәм турмысқа шығып атырған қыз туўралы сөйлести. Кейін олар Райшамның жасаған қоңсы қаласдағы болған өлим туўралы сөйлесе баслады. Бұл туўралы еситкен ұақытта Райшамның қорқып кеткенин сездим. Себеби қурбан болған қыз Ийсаға исенеди екен. Ол масихый елшилердин үйинде туратуғын қыз екен. Аўылды кесип өтетуғын тар көшелердин биринде жатырған оның жансыз денесин бир адам көрип қалыпты. Олар полиция жынаятлы ис қозғап, тергеу жұмысларын алып баратуғын шығар деген шешимге келди.

- Қыз туўралы қандай да бир хабар бар ма? - деп сорадым.

Райшам шашымды өрип атырып:

- Яқ, Бегума Сайб - деп жуўап берди. Буннан кейін масихый болған Райшам не ушын бұл өлим туўралы сөйлескиси келмегенлиги өзлигинен түсиникли болды. Ол да мен сыяқлы, сол қызды ким өлтиргенлигин билер еди. Өлген қыз мұсылман исениминен бас тартып, Ийсаны қабыллаған еди. Бұл гүна пүткил шаңарағына қорқыныш туўдырады хәм ашыуға бұулығып, масқара болдым деп ойлаған ағасы диншиллердин гөне нызамына бойсынады. Себеби диннен безгенлер өлтирилиу керек еди.

Ислам дининің нызамлары қатал хәм қатты болып көрингени менен олардың түсиндирмелери мийримлилик хәм аяўшылық пенен ушласып турады. Бирақ Қуранның нызамларын хәриплерине шекем қызғанып, оны ақырына дейин орынлаўға хәрекет ететуғын қызғаншақлар да ушырасып қалады.

Қызды ким өлтиргенин хәмме билер еди. Бирақ оған хеш ким, хеш қандай да шара қолланған жоқ. Өткен жылы да жаптың бойында бир елшинің Ийсаға исенген баўызлаған хызметшиси табылды, оған да хеш қандай шара қолланылған жоқ. Кеўлимди бузып жиберген бул муңлы ўақыядан өзимди аўлақ тутыў ушын орнымнан тура басладым. Хызметшилер шкаф бетке тез барып, мениң жипек көйлеклеримниң биреўин таңлап алыўым ушын оларды алып келди. Көйлеклердин ишинен қымбат таслар менен әшекөйленген көйлектиң биреўин алдым, олар мениң кийиниўиме жәрдемлескеннен кейин, басларын ийип әстен шығып кетти.

Күнниң нуры жатақ жайымның аппақ дийўалына түсип, пилдиң сүйегинен исленген мебельлер алтын жалатқандай болып жылтырап турды. Және де күнниң нуры столдың үстинде турған сүүретти де жарқыратып жиберди. Жақынлап барып, сүүретти алдым да, муңайып қалдым. Жақында ғана оны аўдарып қойған едим, бирақ хызметшилеримниң биреўи оны қайтадан дүзиўлеп орнына қойыпты! Сулыў етип жийекленген сүүреттен Лондондағы саўлатлы мийманхана ишиндеги мүйеште турған столдың этирапында отырған ерли-зайыплы маған күлимсиреп қарап турар еди.

Хеш нәрсеге қарамай, мен және аўырған тисти және де баса беретуғын адам сыяқлы болдым. Сондай болса да, көзлери күлимлеп турған қара муртлы, сулыў жигитке қарадым. Бул мениң күйеўим генерал Халид Шейх еди. Бул сүүретти неге сақлап қойғанымды билмеймен! Бурын мен бул адамсыз жасай алмайтуғындай едим, ал хәзир болса оның сүүретине қарағанымда, өзимде жек көриўшилик сезимин сеземен. Алты жыл бурын усы сүүретке түскен ўақытта Халид Пакистанның ишки ислер министри еди.

Оның менен отырған сымбатлы хаял мен едим. Бир ўақытлары қубла территориялар Хиндистанға қараслы болған, жети жүз жыл даўамында ҳаўа райы суўық қубла-батысқа шегаралас аймақтағы усы жерге ийелик етиўши диншил

мусылман шаңарағының қызы-мен усы жерде пүткил дүньядан келген ўәкиллер менен тутыныўшыларды қабылладым. Бурынлары Париж бенен Лондон қалаларына саяхатқа барыўды әдетке айландырған едим. Мен ол жақта Тынышлық көшесине хәм Херродзға зат сатып алыў ушын көп баратуғын едим. Өзимди айнадан көрип турып, сүүретте маған күлип қарап турған сулыў ҳаял енди жасамайды деп ойладым. Ақ, нәзик денем, қоладан исленген денеге уқсайды, жылтыраған қара шашларымда ақ пайда болыпты, ал түңилиў болса бетимде анық излерин қалдырған.

Бес жыл бурын Халид мени таслап кеткен ўақытта, сүүретлердиң хәммеси майдалап жыртылған еди. Усы кемситилиўден кейин мен Лондонда да, Парижде де я Равалпинде де жасамай, Гималай таўының етегинде жайласқан өз үйиме келип жаңа өмир баслап, тынышлық орнатқым келди. Ол жерге балалық шағымды өткерген кишкене таўлы Вах аўылы да киреди. Вах шаңарағымыздың көпшилик урпақлары отырғызған бағ бенен қоршалған еди. Қоңыраўы сыңғырлаған, минарасы менен бастырмасы бар хәм кең бөлмели тастан салынған үй батыстан қар басқан Сафед Кох шыңы сыяқлы жүдә гөне үй болып көринер еди. Бир ўақытлары апам да усы үйде жасаған хәм мен де тынышлық излеп Вахтың шетине шаңарағымыздың салған кишкене үйине көшип келдим. Байлық сыяқлы жасырын турған бул үйдиң екінши қабаттағы уйқлайтуғын бөлмеси, мийманханасы, асханасы хәм төмендеги басқа бөлмелери мен излеген жалғызлықты көрсетти.

Бул жер маған өзим ойлағаннан да көбирек жалғызлықты берди. Келген ўақтымда бағдың көпшилик жери бос турған еди. Бул жердиң усындай болып турғаны мен ушын жақсы болды, себеби бағды қәлпине келтириў ушын жұмыс ислеўиме туўра келди. Солай етип, усы нәрселер маған қайғымды аз да болса умытыўыма жәрдем берди. Бағдың он еки акрдан (акр 4647 квадрат метрге тең жер өлшеми) ибарат бөлегин үлкен дийўаллары бар хәм гүллер менен қоршалған баққа айландырдым, ал жердиң қалғаны сол турысында қалды. 1966-жылы қаланың шетиндеги бағшалы жерге көшип кеткен маған «хеш кимге араласпайтуғын» деген ат тағылғанынша, мен бақдың гөззалығы менен тыныш өмир сүрдим.

Қолымда ушлап тұрған жийеги алтын менен қаптанған сүүреттен нәзерімди шетке алып, оны тағы да столдың үстине аударып қойдым хәм кейин айнадан сыртқа қарап, аўылға көз тасладым. Вах... Аўылдың атының өзи қуўанышлы түрде еситилер еди. Бир неше әсир бурын аты аңызға айланған император Могул Акбар усы жерге өзиниң кәрўаны менен хәзирги мен тұрған жердиң қасындағы сайдан суў ишип, дем алыўы ушын тоқтаған екен. Ол ырзашылық пенен бир теректиң астында отырып, қуўанышлы түрде «Вах!» деп бақырған хәм усы жер сол ўақыттан баслап усы ат пенен атала баслаған.

Бирақ бул еске түсириўлер, мени өткен түндеги ўақыядан кейин қайта-қайта болып атырған қорқыныштан азат ете алмады.

Қалай болмасын айнаның алдында турып, усы түсиниксиз ойлардан қутылғым келди. Тағы да күн шықты, бул жаңа күн үйреншикли жұмысларым хәм жыллы күнниң нуры менен қәўипсизликти алып келеди деп өзимди исендирдим. Өткен түндеги ўақыя еле хәқыйқаттай болып турды, лекин жағымсыз түс сыяқлы алыслап кетти. Кейин ақ пердени түрдим де, азанғы таза хәўадан рәхәтленип дем алып турып, үйдиң алдын сыпырып атырғанларға қарап турдым. Маған түтинниң ийиси менен суў дигирманының ырғақлы сести еситилип турды. Бойымды жазып, рәхәтленип дем алдым. Вах, бул мениң үйим, соңғы ўақытлардағы мениң тынышлығым болды. Тап усы жерде жети жүз жыл бурын феодаллық жер ийелеўши хәм ханзада Науаб Мухаммед Хайат Кан өмир сүрген. Бизлер оның урпағымыз хәм пүткил Хиндистан Вахты қандай етип танып билсе, бизлердиң шаңарағымызды да тап сондай етип биледи. Бир әсир бурын императордың кәрўанлары ата-бабаларымды көрип кетиўи ушын бул жерге келип кеткен. Мен кишкене ўақтымда-ақ кәрўан менен, Хиндистан арқалы туўған-туўысқанларыма барыўым ушын, пүткил Европа хәм Азиядан жол жүрип өттим. Бирақ хәзир тек туўысқанларым ғана маған усындай жол жүрип келе алады. Мен ушын он төрт үйдиң өзи де жеткиликли болды. Олар хәм олардың ата-бабалары мениң шаңарағымда әўлады менен хызмет етип киятыр. Бирақ мен ушын ең әхмийетлиси Махмуд еди.

Махмуд - ол мениң төрт жасар ақлығым. Оның анасы Тоони үш баламның ишиндеги кишкенеси хәм сүйикли қызым

еди. Ол қоңсы Равалпиндидеги әскерий емлеуәханада шыпакер болып ислеиди. Күйеуи болса белгили жер ийелеуіши еди. Бірақ олардың некеси бахытсызлыққа ушырап қарым-қатнастары күннен-күнге төменлей берди. Олардың арасында келиспеуішликлер болып атырған ұақытта, Тоони Махмудты меннен хабар алып кел деп жиберетуғын еди. Бір күни Тоони күйеуи менен үйге келди. Олар қарым-қатнасықлары жақсыланып кеткенинше, бір жасар Махмуд усы жерде қалыуын меннен өтиниш етти.

«Яқ, мен оның теннис тобы сыяқлы ылақтырылыуын қәлемеймен, оны өзиме бала қылып аламан, - деп жууап бердим. Тилекке қарсы, Тоони күйеуи менен жараса алмады, ақырында ажырасып тынды. Бірақ олар мениң усынысыма көнип, Махмудты өзиме бала қылып алыуыма рухсат берди. Хәммеси де жақсы болды. Тоони Махмудты көриуі ушын тез-тез келип турды хәм үшеуімиз, әсиресе басқа еки балам алыста тура баслағаннан баслап бир-биримизге жүдә жақын болып қалдық.

Сол күни Махмуд бадам ағашының саясы түсип турған гербиш төсеули жолда үш дөңгелекли велосипедин айдап жүрди. Оның мениң менен жасап атырғанына да үш жылдан асып кетти. Усы қара көзли, танки мурынлы, периштеге уқсаған тынымсыз бала мениң өмиримниң жалғыз қууанышы еди. Оның қууанышлы күлкиси усы жалғыз үйдиң рууихын көтергендей болар еди. Оған мендей туйық адам менен бирге жасау қандай тәсир етеди екен деп ууайымладым. Оның керек жарағының ғамын ойлап, соларды алып бериуіге тырыстым. Керек болса, он бир хызметкериме қосымша оның өзиниң үш адамнан ибарат хызметкерлери болды. Олар Махмудты кийиндиреди, ойыншықларын шығарып береди хәм оны зериктирген ұақытта қайтадан жыйнар еди.

Хәзир Махмуд ушын қатты қайғыратуғын ұақыт болды. Бір неше күн ол аұқат ишиуден бас тартты. Бул мен ушын қатты аұыр болды, себеби ол бәрқулла асханаға кирип алып аспазларға мазалы аұқатлар менен печенье бер деп мәжбүрлер еди, ал хәзир болса буның биреуи де жоқ. Азанда төменге түсип, бастырмаға бардым. Махмуд пенен қушақласып көрискеннен кейин, оның хызметшисинен баланың аұқатланыуын сорадым.

«Бегума Саиб, ол ишиуден бас тартты», - деди хызметши әстен сыбырлап. Мен Махмудты азғана болса да аұқат жеуине

көндире баслаған уақытда ол еле аш болған жоқпан деп жууап берди. Кейин қасыма Нурджан келип: «Махмудқа зулым күшлер шабылыу жасап атыр», -деп ойнап айтса да, мен қорқа басладым. Сол уақытта аң-таңым шығып, өткен түндеги уақыяны есеме түсирдим хәм оған қатал көзлерим менен бир қарап қойдым. Буның хәммеси нени билдиреди? Соннан кейин де Махмудты аўқат жеўге көндирмекши болдым, бирақ қуры әўере болыппан. Ол хәтте, өзи ушын арнайыдан алдырған сүйикли швейцария шоколады да жеген жоқ. Мен оған шоколадтың бир бөлегин усыңғанымда, оның жыламсыраған көзқарасын байқап қалдым. «Мама, мен шоколадты рәхәтленип жер едим, бирақ жутынайын десем, тамағым аўырады» - деди ол. Бурынғы тынымсыз баланың хәлсиз жүзлерине қарап қорқайын дедим.

Соннан кейин жақында исениуши болған шоферым Мансурды шақырдым да, оған машинаны таярлауды буйырдым. Бир сааттан кейин Равалпиндиде болып, Махмудқа қарайтуғын шыпакерге қарай жол алдық. Жас шыпакер Махмудты жақсылап тексерип көрип, хеш нәрсе таба алмады.

Үйге қайтып киятырғанымда тула бойым музлап қоя берди. Қасымда отырған кишкене ақлығыма қарап ойланып қалдым. Нурджанның қәтелеспеуи мүмкин бе? Хәқыйқаттан да тәбияттан тыс нәрсе бола ма? Оған рууҳлар әлеминен бир нәрсениң шабылыу жасауи мүмкин бе? Усыған уқсаған ойларды ойлап отырып, өзимнен-өзим күлип, баламды қушақладым. Өз әкемнің бир рет кәрамат көрсететуғын, аты аңызға айланған бир мусылман әулийеси тууралы айтып берген гәпи есеме түсти. Усы ойлағанларым тууралы және күлип жибердим. Әкем маған ыразы болған жоқ, бирақ мен бундай уақыяларға тап усындай қылып қарар едим. Сонда да бүгин Махмудты қушақлап отырып, менде гүманлы ойлар пайда болды: мүмкин Махмудтың машқаласы бағдағы думан менен байланыслы шығар!

Өзимдеги қорқынышты Нурджан менен бөлискенимде, ол қолын бир силтеди де қойды. Оның силтеп жиберген қолының ушы молланы шақырып, оның Махмуд ушын дууа етип, бағқа қәсийетли суу себиуин өтиниюимди айтып атырғандай еди.

Оның бул усынысына келисим бергеним жоқ. Бирақ, мусылман илиминің тийкарына исенсемде, бир неше жылдың ишинде көплеген рәсимлерден: бир күнде бес рет намаз оқыу, ораза, дәрет алыу сыяқлы белгили рәсимлерден қол үзген едим.

Бирақ Махмудқа бола албыраушылығым себепли Нурджанға жергиликли мешиттен молланы шақырып келиўине рұхсат бердим.

Ертеңине азанда, Махмуд екеуимиз терезениң алдында отырып, молланың келиўин асығыслық пенен күттік. Ақырында молланың дәлиздеги текше менен жоқарыға минип киятырғанын билдим. Оның шапаны гүздің салқын самалы менен желбиреп киятыр еди, сол ўақытта оны шақыртқанымға өкиндим ҳәм неге тезирек келмеді деп ашыўландым.

Нурджан ғаррыны ишке киргизди де, өзи сыртқа шығып кетти. Молла Қуранды ашып болғанынша, Махмуд оған қызығыўшылық пенен қарап отырды. Түри қәсийетли китаптың түрине ұқсас болған молла маған көзин бир жуўыртып, буўынлы қара қолларын Махмудтың басына қойып дирилдеген даўысы менен сүрени айта баслады. Мусылманлардың қандай да бир әҳмийетли жұмысты баслар алдында оқылатуғын ямаса аўырыўға арналған ҳәм бир иске келисим жасағанда оқылатуғын дуўасы болыўы мүмкин.

Оннан кейин Қуранды арабшалап оқый баслады. Қуран өзи арабша оқылады, себеби Мухаммед пайғамбарға Қудайдың периштеси берген ҳәр бир сөзди аўдарыў дурыс емес деп саналады. Мен аяғымды қыймылдатып, шыдамымды жоғалта басладым.

- Бегума Саиб, сиз де усы сөзлерди айтыўыңыз керек, - деди молла Қуранды маған берип. Ол маған қәўипли жағдайларда айтылатуғын фалак пенен наз сүресиниң аятларын көрсетти. Неге сиз буларды мениң менен бирге қайталамайсыз? - деди.

- Яқ, қайталамайман, - дедим. Қудай мени умытқан, мен де Оны умытқанман! Сол ўақытта ғаррының түрине қарағанымда, өзимди бираз жеңилленип қалғандай сездим. Бул жерге ол өтинишим бойынша Махмудтың жақсы болып кетиўи ушын келип отыр ғой. «Яқшы», - дедим де ески китапты қолыма алдым. Китаптың бетлерин ашып отырып, көзим түскен мына аятты оқыдым:

*Мухаммед Қудайдың елшиси,
Оның менен болғанлардың барлығы
Исенбеўшилерге қарсы қойылған...*

Сол ўақытта исеними ушын өлген қыз туўралы ҳәм усы өлимнен кейин болған бағдағы думан туўралы ҳәм Махмуд пенен болып атырған жағдайлар туўралы ойланып қалдым. Бул ўақыялардың бир-бири менен байланысы бар ма? Әлбетте, ҳеш қандай зулым күшлер Махмуд екеўимизди масихыйлар менен байланыстыра алмайды. Усындай ойларды ойлап отырып селк ете қалдым.

Бирақ молла қанаатланғандай болды. Ол мениң аўыр минезиме қарамастан, Махмудқа аятлар оқыўы ушын үш күн қатарына келип жүрди.

Усы жағдайлардың ҳәммеси туўралы не деўиме болады?

Көп кешикпей, маған усыны билип алыўым күтип турар еди. Өзим усыны билмей турып, кейин үйреншикли өмиримди өзгертетуғын жағдайды қозғадым.

2. ТАҢ ҚАЛАРЛЫҚ КИТАП

Усы ўақыядан кейин мени Қуран өзине тартып турды. Мүмкин, ол маған ҳәмме нәрседе жәрдемлесип, ишки бос дүньямды толтыратуғын шығар. Әлбетте, араб текстинен мениң шаңарағымды қоллап турыўшы жуўапларды табыўға болар еди.

Бирақ, Қуранды алдын да оқыған едим. Бизлер қәсийетли китапты оқып билиўимиз ушын, биринши араб тилин үйрене баслағанда, жасымның нешеде экени еле есимде: маған төрт жыл, төрт ай, төрт күн болған еди. Мине усы күни ҳәр бир мусылман баласы араб текстин үйрене баслайды. Усыған байланыслы мениң ҳәмме туўысқанларым үйге келип үлкен байрамдай қылып байрамлады. Сол ўақыттан баслап молламыздың ҳаялы маған әлипбе үйрете баслады.

Әсиресе, мен Фатех ағаны есимде сақлап қалыппан (бала ўақтымызда оны үлкен Фатех аға деп атар едик, ол туўысқан ағамыз емес еди, бирақ Пакистандағы жасы үлкен ағайинлерди аға ямаса әжаға дер еди). Үлкен Фатех аға бизлердиң ең жақын

ағайнимиз болды. Оның мәресим уақытында артымнан бақлап тұрғаны хәм Жабырайыл периштениң б.э. 610 ж. «қәдир түни» Мухаммедке Қуранның сөзлерин бере баслағаны хаққындағы уақыяны тыңлап тұрғанымда, оның жүзи жайнап, маған ыразы болғаны еле есимде. Мениң қәсийетли китапты оқып билиуим ушын жети жыл керек болды, бирақ оны оқып билгенимнен кейин, бул да шаңарағымызда үлкен байрамға себепши болды.

Бурын мен Қуранды оқыу миннетли болғанлықтан оқыр едим. Бул рет маған усы бетлерди хақыйқаттан оқыуим кереклигин түсиндим. Қолыма анамнан қалған Қуранды алдым да, төсегиме отырып, оны оқыуға киригим. Мен басынан, жас пайғамбар Мухаммедке деген биринши хаттан басладым. Бул хат Мухаммедтиң бир өзи Хира тауындағы үңгирде отырған уақытында жазылған:

*Адамды уйыған қаннан жаратқан
Қудайдың аты мәңгиге алғыслансын
Ол ең сақый Қудай
Ол қаламның жәрдеми менен
Адамды билмейтуғын нәрсеге үйретти.*

Дәслеп сөзлердиң сулыулығына қызығып қараған едим. Бирақ кейнин оқығанымда, хеш қандай да жубаныш таба алмайтуғын сөзлерди оқыдым:

*Сен хаялың менен ажырасқан уақытында,
Олар өзиниң шегине жеткенде,
Сонда сен оларға мийримиң менен қара ямаса,
Оларды мийримиң менен босат.*

Күйеуим мени енди жақсы көре алмайтуғынын айтқан уақытында, көзлери сурланып кеткен еди. Оның сөзин еситкен уақытымда қалтырап кеткен едим. Ал, бирге жасаған жылларды не қыламан? Оларды умытыу аңсат па? Еле, бул Қуранда айтылыуынша «өзимниң мақсетиме жеттим» дегенди билдире ме?

Ертеңине азанда, усы китаптан исеним табаман деген нийет пенен тағы Қуранды аштым. Бирақ бундай болмады. Бары, тек қалай өмир сүриуди хәм басқа исенимлерден қалай сақланыу кереклигин көрсететуғын нұсқауларды ғана таптым. Ол жерде Ийса пайғамбар тууралы аятлар бар, Қуранның

айтыуы бойынша, Оның жерге келиуі тууралы усы аятларды биринши масихыйлар бурмалаған деп жазылған. Ийса пәк қыздан тууылса да, Ол Қудайдың Улы болған емес. Сонлықтан Қудай «Үшеу» - деп айтпа. Қуран масихыйлардың Үшбирлик ҳаққындағы түсинигине қарсы ескертиу жасайды. Бул сен ушын жақсы. Қудай - Ол тек ғана бир Қудай.

Қәсийетли китапты бир неше күн оқып, изертлегеннен кейин, бир гүрсинип оны жаптым да, далаға шығып хәм шийрин еске түсириулер арқалы тынышлық табаман деген үмит пенен бағқа келдим. Жылдың усы ўақтының өзінде көктин моллығы көздин қуўанышы болды, хәр жерде бир гүлден шайқалысып тур. Бул күн гүздин ең жыллы күни болды. Кишкене ўақтымда әкем менен бирге жүрген жолларда, енди Махмуд пенен бирге жүрип киятырман. Әкемди аңсат ғана еслей аламан, ол мениң қасымда өзиниң ақ сәллесин кийип жүрер еди хәм Севил Роудан алған ақшыл костюмин өзгерисиз кийип, хукимет министри сыяқлы қатал түрде жүрер еди. Ол мениң Билкис Султан деп толық атымды айтатуғын еди, ал бундай деп айтыуы маған унайтуғын еди. Себеби Сав елиниң хаял патшасын Билкис деп атаған хәм Султан деген аты патшалық деген мәнисти билдиретуғынын хәмме билер еди.

Бизлер көп гүрринлесер едик. Кейинги ўақытлары бизлерге жаңа ел Пакистан тууралы сөйлесиу унайтуғын еди. Әкем оны мақтаныш етер еди. «Ислам республикасы Пакистан оң түслик Азия мусылманларының қара шаңарағы болыу ушын қурылған» - деп айтар еди. «Бизлер ислам нызамын қолланатуғын ири еллердин биринде турамыз», халқымыздың 96 пайызы мусылманлардан итибар, ал қалғанлары буддистлер, масихыйлар менен индуслардан туратуғын шашыраңқы топарлар екенин айтты.

Мен бағдағы тереклердин сыртынан лаванда гүллери өсип турған алыстағы төбешиклерге көз таслап, терең дем алдым. Бурын әкем менен сөйлескенimde, бәрқулла кеулим тынышлық табар еди. Соңғы жыллары оның сериги болып алған едим. Бизлер елимиздеги тез өзгерип атырған сиясий жағдайларды талқылайтуғын едик. Сол ўақытта мен де өзимниң көзқарасымды билдиретуғын едим. Ол мени түсинетуғын еди, себеби ол жүдә сезгир адам еди. Бирақ, хәзир ол жоқ. Сол ўақытта Лондонның шетиндеги Бруквуд деген мусылманлар

зыяратындағы жаңа көмилген әкемнің қәбиринде тұрған күнді еске алдым. Ол Лондонға операция іслетіуі үшін кеткен еді, бірақ тәуір болмады. Мұсылманлардың дәстүри бойынша, денени өлгеннен кейін ғң сааттан соң көмеді екен. Әкемнің намазына жеткенімде, оның денесін кәбирге енді түсіріле бастаған еді. Мен сол уақыттан кейін әкемді хеш қашан көрмейтуғыныма хеш ісенгеним жоқ. Сонда әкемді соңғы рет көріп қалыуым үшін, табыттың төбесін ашып қойған еді.

Бірақ табыттағы көрген сүйек әкем болыуы мүмкін емес, ол қайда кетті? Табытты қайта жапқанша, ұсы тууралы ишимнен ойландым. Хәр бир соққы маған ауыр тийди. Бағда тынышлық басланып, қараңғы түсе бастады. Хәр түрлі еске түсіріулер арқалы жубаныш табаман ба деп ойлаған едім, бірақ ондай болмады. Қайта керісінше жаңа дәртке шалындым. Алыстан күн батар тәрептен азан айтыушының намазға шақырған дауысы еситилди, бул дауыстар мендеги жалғызлық сезимін оннан бетер күшейтті.

«Қайда? О, Алла, Сен үәде еткен жубаныш пенен тынышлық қайда?» - дедім дуға етип атырып сыбырланып.

Сол күні, кеште, жатақ жайыма киргенимнен кейін, тағы да қолыма анамнан қалған Қуранды алдым. Мени тағы алдыңғы оқығанымдай яхудий менен масихыйлардың жазбаларына сілтемелердің көплиги таң қалдырды. Мүмкін, мен бурынырақ жазылған ески жазыуларды изертлеуім керек шығар деп ойладым.

Бірақ бул маған Құдайдың сөзін оқып шығыу керек дегенди билдирди. Хәммеге белгили болғанындай, егер ең биринши ісениушілер Құдайдың сөзіндеги көп нәрселерди өзгертип таслаған болса, Ол қалай маған жәрдем бере алады. Не болса да, Құдайдың сөзін оқыуым керек деген ой өзине тарта бастады. Мухаддес Жазыуда Құдайды қандай қылып түсіндиреди? Құдайдың Сөзи негизинен Ийса Масих тууралы не айтады? Ең жақсысы, оны оқып шығайын.

Бірақ бул жерде тағы бир мәселе пайда болды: Мухаддес Китапты қаяқтан аламан? Жақын жердеги дүканлардың хеш қайсысында ондай кітап сатылмайды.

Мүмкін, Райшамда бар шығар. Лекин бул ойдан өзимди алып қаштым. Егер онда бар болғаны менен, бул өтинишим оны

қорқытып жиберер еді. Себеби мұсылманларды масихыйлыққа тартқаны үшін пакистанлыларды өлтиретуғын еді. Сол ұақытта басқа да исениўшилер туўралы ойладым. Туўысқанларым усындайларды берилгенлик қәсийетиниң жетиспеўшилиги себепли хәм қунсызлығына бола жұмысқа алмаўымды ескерткен еді. Бирақ бул ескертиўлер мени қызықтырған жоқ, тек ғана олар өзлериниң миннетлерин атқарса болды дедим. Олардың толық ҳадал болмағанына гүман жоқ. Ақыры, масихый елшилер Индияға келген ұақытта, өзлериниң биринши досларын ең гедей адамлардың арасынан аңсат ғана тапты. Олардың басым көпшилиги қәўимдеги ең төмен дәрежели адамлар, сыпырып жыйнаўшылар еді. Олардың жұмыслары көшелерди хәм жолларды тазалаў менен шекленген еді. Бизлер, мұсылманлар, ондайларды «аўқат үшін исенгенлер» деймиз. Мүмкин, елшилер берген аўқаты үшін хәм кийим-кеншек пенен билими үшін, олардың көпшилиги жалған динди қабыллаған болса керек-дейтуғын едик.

Бизлер елшилердиң усы бахытсызларға жәрдемлесип, көп кеўил бөлгенлерине қызықсынып қарайтуғын едик. Бир неше ай бурын исениўши болған шоферым Мансур усы жердеги бир неше елшилерге бағымды көрсетиў үшін рухсат сораған еді.

«Яқшы», - деп сыпайы түрде жуўап бердим де, Мансур байғустың сол адамларға қалай унаўға тырысатуғыны туўралы ойландым. Бир неше күннен кейин бөлмемниң терезесинен жас америкалы ерли-зайыплының бағды аралап жүргенин бақлап турдым. Мансур оларға «хұрметли Деви́т Митчелл мырза хәм ханым»-деп сыпайы сөйлер еді. Екеўиниң де шашлары қара хәм көзлери де сулыў, екеўи де батыстың арзан кийимлерин кийип алған екен. «Қандай реңсиз адамлар» деп ойладым.

Усылар туўралы ойланып турып, олар мениң Құдайдың сөзин табыўға деген тилегимди есиме түсирди. Маған Мансур оны таўып бере алатуғын еді. Ертең усыны жұмыслайман.

Ертеңине оны өзиме шақырып алдым. Ол алдымда ақ иш кийиминде турып, мени не айтар екен деп күтип турды хәм оның бет әлпетиндеги титиркениўи, мени қолайсыз жағдайда қалдырды.

- Мансур, сен маған Құдайдың сөзин таўып берсең деймен.

- Қудайдың сөзи ме? - деп таңланып, көзлери бақырайып кетти.

- Әлбетте! - дедим мен шыдамлылық көрсетиуге тырысып.

Мансур оқый алмайтуғын еди, сонлықтан оның жеке кітабы жоқ екенлігіне ісенімлі едім. Не болса да оның маған сол кітапты тауып беретуғынын сездім. Маған бір нәрселерді мыңғырлады, бірақ мен оның не дегенін түсінбедім хәм сөзімді әсте-ақырын анық етіп қайталадым: «Мансур маған Қудайдың сөзін тауып бер».

Ол басын ийзеп тәжим етті де, шығып кетті. Оның менің өтінішімді неге қабыллағысы келмей, албырағанын түсіндім, себебі Мансур да Райшам сыяқлы бір тайпадан еді. Олардың екеуі де өлтирилген қыз тууралы ұақыяны ұмытпаған еді. Қудайдың сөзін сыпырып-тазалаушыға беріу басқа, ал оны жоқары тайпадағы адамға беріу ұлыұма басқа нәрсе. Бул тууралы тек бір нәрсені еске түсіріу оны қыйын жағдайға дуушар ете алатуғын еді.

Екі күннен кейін Тоони менен ушырасуыым ушын, Мансур мени Равалпиндиге алып барды.

- Мансур, мен еле Қудайдың сөзін алғаным жоқ ғой, - дедім.

Мен оның бармақларының бууынлары ағарғанынша рульди қысқанын байқап қалдым.

- Тауып беремен, ханым.

Үш күннен кейін оны үйге шақырып алдым:

- Мансур, сеннен Қудайдың сөзін әкеліп беріуінди үш рет өтініш еттім, бірақ сен оны питкермедің, - дедім.

Сол ұақытта оның бет-әлпетінің титиркениуі бурынғыдан да бетер билинді. Саған тағы бір күн беремен. Егер ертең алып келмесең, сени жұмыстан шығараман.

Ертеңіне, Тоони келместен алдын, төмендегі кішкене бөлмеде жұмбақлы түрде Қудайдың сөзі пайда болды. Таңланған түрде кітапты қолыма алдым да, жақсылап оқып ізертлей басладым. Бул сыртқы қабаты сур тауарға қапланған, жергиликлі хінд диалектінде-урд тилинде басылған арзан кітап еді. Бул кітапты әх0 жыл бурын англичанлар аударған екен, сонлықтан хәзир қолланылмайтуғын ескі сөзлерді түсініу мен ушын қыйын болды. Бул кітапты Мансур достысынан алғаны билиніп тур, бірақ таза сақланған. Солай

етип, оның жуқа бетлерин бираз көріп шығып, сол жерге қойып кеткенімнен кейін оны ұмытып кеттім.

Бираздан кейін Тоони келді. Махмуд қуғанғанынан шапқылап, оның алдына жууырып шықты. Ол анасының сауға алып келетуғынын билер еді. Бір неше минуттан кейін Махмуд жаңа самолетын алып, жол тәрепке жууырып шығып кетті. Ал бизлер, Тоони екеуіміз шай ишиу үшін жайғасып отырып алдық.

Тап сол ұақытта Тоони мениң қасымдағы столдағы кітапты көріп қалды. «О, Құдайдың сөзі! Қәнекей ашын, бунда не жазылғанын көрейік» - деп, ол бақырып жиберді. Бизлердің шаңарағымызда барлық диний кітаптарға хұрмет пенен қарайтуғын еді. Ұақыт өтиуі үшін үйиміздеги гез келген қәсийетли кітаптардың бирин ашып, үзиндинің бир жерин ойламастан бармағымыз бенен түртип, пайғамбар болғымыз келгендей, онда не айтылғанын көриу үшін ислейтуғын едик.

Қолымдағы кишкене Құдайдың сөзин қыйналмай аштым да, оның бетлерине қарадым. Кейін таң қаларлықтай, айрықша бир зат болды. Кеулим кітаптың оң тәрепки бетинің төменги мүйешиндеги аятқа түскендей болды. Усы аятты оқыуға сер салдым:

*«Халқым болмаған халықты, «халқым» деп,
Сүймегенимди «сүйиклим» деп атайман»
«Сизлер мениң халқым емессиз», -деген жерде
Тири Құдайдың балалары деп аталасыз»
(Рим. 9:25-26).*

Оқып болғанымнан кейін денем қалтырап кетті. Бул сөзлер маған не үшін соншелли тәсир етті? «Халқым болмаған халықты, халқым ... хәм сол жерде айтылған: «Сизлер Мениң халқым емессизлер деген жерде тири Құдайдың балалары деп аталасыз».

Жайдың ишинде тынышлық орнады. Нәзеримди кітаптан бурып, не айтыуымды күтип отырған Тоониге қарадым. Бирақ бул сөзлерди даусымды шығарып оқый алмадым. Бул сөзлердің мәниси соншелли терең болғанлықтан, оны әпиуайы жубаныш ретинде оқый алмадым.

«Не болды, апа, таптың ба?» - деп сорады Тоони. Оның өткір көзлери меннен бир нәрсени сорап турғандай тигилер еди.

Мен китапты жаўып атырып, бул енди ойын емес деп, бир нәрселерди гүбирленип айтып отырып, гәпти басқа жаққа бурып жибердим.

Бирақ сол оқыған сөзлерим жүрегим менен бирге соғып турды. Олар жети уйқласам да түсима кирип шықпаған, айрықша әрманға таярлайтуғын сөзлер болып шықты.

3. ТҮСЛЕР

Тек ертеңине ғана сол сур түрдеги Мухаддес Китапты қолыма алдым. Гәпти басқа жаққа айландырып жибергеннен кейин Тоони ямаса мен бул китапқа итибар берген жоқ едик. Бирақ күн даўамында сол үзиндидеги сөзлер ойымнан кетпей, ядымда қалып қойды.

Ертеңине бөлмеме ерте кетип қалдым. Бойымды жазып, азғана дем алғым келди, кейин үй бұйымлары туўралы ойланыўым керек еди. Қолыма Мухаддес Китапты алып, диванның үстиндеги дастықлардың қасына қолайласып отырып алдым хәм жуқа бетлерди қайтадан итибар берип оқып отырып, және де қызық сөзлерди оқыдым:

*«Ал Мухаддес Нызамды орынлаўы арқалы
ақланыўға тырысқан Израил халқы
Мухаддес Нызамды орынлаўы арқалы
ақлана алмады» (Рим. 9:31)*

«Хәў, хәммеси Қурандағыдай; яхудийлер өзлериниң исенимсизлигин көрсеткен екен. Усы жерлерди жазған адам, мусылман болған шығар деп ойлады, себеби ол Израил халқын Қудайдың Нызамын билмейди деп айыплап атыр» - деп ойланып қалдым. Бирақ келеси үзиндини оқығанымда гүманларым тарқалғандай болды:

«Масих Мухаддес Нызамның талаптарын

*Толық орынлағанлықтан, Оған исенген
хәр бир адам Қудай алдында ақланады»
(Рим. 10:4)*

Бираздан кейін кітапты қойып, Ийса? Нызамның соңы ма? Кейнін оқый басладым:

*«Бирақ Мухаддес Жазыў не демекте?
«Қудайдың сөзи саған жақын,
Ол сениң аўзында хәм жүрегінде».
Бизлер жәриялап атырған исеним ҳаққында
сөзлер - усылар болады.
Егер сен Ийсаны «Ийем» деп аўзың менен ашық
тән алсаң хәм Қудайдың Оны өлимнен
тирилткенине шын жүректен исенсең,
қутқарыласаң!
(Рим. 10:8-9).*

Кітапты қойдым да, түсинбегенимнен басымды шайқадым. Бул Қуранға қарама-қарсы келер екен. Мусылманларда Ийса пайғамбардың әпиўайы адам болғанын хәм Оның атанақ ағашта өлмегенин, бирақ Қудайдың Оны аспанға алып кеткенин, ал атанақ ағашта болса Соған уқсаған адам өлгенин айтар еди. Хәзир аспанда отырған Ийса бир ўақытлары жерге түсип, қырық жыл жерде бийлик етип, үйленип, балалы болып, кейіннен өлиўи керек. Мен хәткеки Мухаммед жерленген Мәдина қаласында Ийсаға арнап қәбирлик жер бөлип берилген деп те еситтим. Қайта тирилиў күни басқа адамлар сыяқлы Ийса да тирилип, Қудайдың хұкими болатуғын ўақытта қүдиретли Қудайдың алдында турады деп ойлар едим. Бирақ Ийсаның өлимнен қайта тирилгенлиги ҳаққында Қудайдың сөзинде айтылып тур. Бул не деген Қудайға тил тийгизиў, не ...

Ойларым бир жақлы бола алмай, шатасып кетти. Алланың атын айтып шақырған хәр ким қутқарылады дегенди билемен. Лекин Қудайым-Ийса дегенге исениўге бола ма? Себеби Мухаммедтиң өзи Қудайдың елшилериниң ишиндеги ең соңғысы хәм мөр басылғаны болса да өлимнен қутыла алмады.

Көзлеримди қолларым менен жаўып, диванға шалқайып жатым. Егер Қудайдың сөзи менен Қуранныңда айтатуғыны бир Қудай болса, онда неге олардың арасында жүдә көп қарама-қарсылықлар бар? Қурандағы Қудай кек алыў менен жазалаўшы

болса, ал Мухаддес Жазыұдағы исениўшилердиң Қудайы-мийримли хәм кеширимли деп айтылған. Онда қалай бир Қудай туўралы сөз болыўы мүмкин? Сол күни қашан уйықлағанымды билмеймен. Әдетте хеш қашан түс көрмейтуғын едим, бирақ сол күни түс көрип шықтым. Бул түстиң анық хәм ўақыялардың ҳақыйқатлыққа жақынлығы соншелли, ертеңине азан менен буның тек қыял екенине исениўим қыйын болды.

Мен түсимде бир адам менен кешки аўқат ишип отырдым хәм сол адамның Ийса екенин билемен. Ол мениң үйиме еки күнге қонаққа келген екен. Ол дәстурханның басында маған қарама-қарсы отырды хәм бизлер биргеликте қуўаныш пенен тынышлықта отырып аўқатландық. Күтилмеген жерде түсим өзгерип кетти. Енди болса басқа бир адам менен таўдың басында жүр екенмен. Ол хитон менен сандал кийип алған екен. Қызығы, мен оның атын қайдан билемен? Яқыя Шомылдырыўшы. Қандай әжайып ат! Мен оған жақында маған Ийса келгенин айтып бердим: *«Қудай маған келип, еки күн қонағым болды, - дедим, - бирақ Ол кетип қалды. Қайда екен? Мен оны табыўым керек. Мүмкин, Яқыя Шомылдырыўшы, сен мени Оған алып барарсаң?»* - дедим.

Бул мениң түнде көрген түсим еди. Азанда ояңғанымда аўзымнан Яқыя Шомылдырыўшы! Яқыя Шомылдырыўшы! деген сөзлер шығып атыр екен. Нурджан менен Райшам бир нәрсе болып қалды ма деп бөлмеме жуўырысып кирип келди. Түсимде бақырып атырғаным оларды қорқытып жиберген болса керек. Екеўи де мени тез-тез кийиндире баслады. Ал мен болса не зат болғанын оларға айтып бериўге асықтым.

«О, қандай қызық!» - деп, Нурджан әтир салынған табақты маған алып киятырып бар даўсы менен күлди. Ал Райшам болса, шашымды тарап атырып: «Аўа, бул пәтиялы түс болған екен» - деп сыбырлады. Мениң таң қалғаным - исениўши болған Райшамның буны елестирмегени болды. Мен оннан Шомылдырыўшы Яқыя туўралы сорай басладым, бирақ оның айтқанларына қосымша, өзимде тексерип көриўим керек деп шештим. Себеби ол қарапайым аўыл хаялы еди. Солай етип, Шомылдырыўшы Яқыя ким екен? Буны оқып атырған китабымның ишинен таба алмадым. Келеси үш күннің ишинде Қудайдың сөзи менен Қуранды қатарластырып қойып оқый

басладым. Мен бирде Құдайдың сөзине, бирде Қуранға кеўил бөлип жүрдим. Сол ўақытта мен Қуранды тек миннетли болғаным ушын ашатуғынымды сездим, ал оннан кейин жаңа китапқа асығатуғын болдым. Бул китаптан өзиме таң қаларлық дүньяны ашқандай болып берилип оқытуғын болдым. Құдайдың хәр сөзин оқыған сайын өзимнің гүнакар екенлигимди сезип отырдым. Мүмкин буған мениң қатал тәрбиям себепши шығар. Себеби мен ержеткен ўақтымда да, әкем маған керекли болған китаптарды өзи әкелип берер еди. Бир ўақытлары, ағам екеўимиз, бөлмемизге бир китапты жасырын алып келдик хәм бул гүнасыз китап болса да оны оқып отырғанымызда қорқатуғын едик.

Хәзирде Мухаддес Жазыўды ашқан ўақтымда, мени тап сондай қорқыныш бийлеп алды. Сол ўақытта ойыма бир ўақыя түсип кетти. Онда яхудийлер диндары болған бир адамның хаялы оның көзине шөп салып жатқан жеринен услап алынған хаялды Ийсаға алып келгенлиги ҳаққында еди. Усы бахытсыз хаялдың тәғдири қандай болатуғынын хәм оны не күтип турғанын көз алдыма келтирип, қалтырап кеттим. Мухаддес Китаптан өзин айыплаўшылардың алдында турған хаял туўралы оқый отырып, оны тас пенен урыў ушын алдыңғы қатарларда оның туўысқан ағалары, ағайинлери хәм басқалар турғанын билдим.

Ийса оларға былай деди: «Араларыңызда ким гүнасыз болса, сол биринши болып хаялға тас атсын». (Юх 8:7).

Мине, усыдан кейин айыплаўшылардың биринен соң бири қалай кете баслағанын көз алдыма келтире басладым. Ийса хаялдың нызамлы өлимин көриўдиң орнына, оны айыплап турғанлар өзлериниң гүнасын мойынлап билиўлерине мәжбүр етти. Кейин китапты диземе қойдым да, ойланып отырып қалдым. Бул адам ҳақыйқатлықты анық хәм әдил түрде айтты. Усыдан үш күннен кейин мен және әжайып түс көрдим.

Мен өзимнің бөлмемде екенмен. Сол ўақытта қонақ күтетуғын хаял этир сатып жүрген саўдагердиң келип турғанын айтты. Бул хабарды еситип, диваннан қуўанышлы түрде турдым, себеби сол ўақытлары Пакистанда шет елден келген этирлер таптырмайтуғын еди. Мен бундай жақсы көретуғын затларымнан хеш бас тарта алмайтуғын едим хәм айтып келген хаялға, сол

саудагерди ишке алып келиўин өтиндим. Олар үйме-үй кирип затларын сататуғын екен. Бул саудагерлер анамның ўақтындағы кийимлерди кийип алған адамлар екен. Оның үстінде узын шапаны бар, затларын болса кишкенелеў бир аршаға салып алыпты. Ол аршасын ашып, ишинен алтын қутыны алды ҳәм қақпағын ашып маған берди. Қутыға үңилип атырып таңланып қалдым: ишинде этир мөлдир суў сыяқлы жарқырап тур. Сол ўақытта оны бармағым менен ушлап көрейин деп атыр едим, ол: «Болмайды» - деп қолын көтерди. Мениң қолымнан алтын қутыны алды да, артына шегинип, төсегимнің қасындағы столға қойды. «Бул хош ийис пүткил әлемге төгиледи», - деди ол.

Азанда оянған ўақтымда бул ўақыя есимде жүдә жақсы қалған еди. Күннің сәўлеси терезеден түсип тур, ал мен болсам әжайып этирдің ийисин еле сезип турман. Оның әжайып ийиси бөлмемди толтырып жибергендей болды. Әжайып ийистен рәхәтленип дем алып, орнымнан турып атырып, ярым үмит пенен ҳәзир столдың үстінде сол алтын қутыны көремен деп қарадым.

Сол ўақытта қутының орнында Қудайдың сөзин көрдим!

Мен қорққанымнан қалтырай басладым. Төсегимнің үстінде отырып, көрген түслерим ҳаққында ойлана басладым. Бул түслер нени билдиреди? Көп ўақытлардан берли түс көрмейтуғын едим, кейинги ўақытта еки түсти де қатара көрип атырман. Сонда не олардың бир-бири менен байланысы бар ма? Жақындағы тәбияттан тыс әлем менен соқлығысыўым да усы көрген түслерим менен байланыслы ма?

Сол күни де әдеттегидей бағды айланыўға шықтым. Мен еле көрген түслерим туўралы ойланып киятырман. Және буған тағы бир нәрсе қосылды. Менде әжайып шадлық, қуўаныш, тынышлыққа бөленгендей айрықша сезим пайда болды. Булар өзим билген ҳәмме нәрседен де асып түсти. Сол ўақытта мен Қудайдың қасымда екенин сезгендей болып жүрдим. Бирден күннің нуры жарқырап турған жерге келдим, сол ўақытта этирапымдағы ҳаўадан әжайып ийис аңқып турғандай болды. Бул гүллердің ийисине уқсамас еди, себеби бағдың гүллеўине еле ерте еди, бирақ бул ҳақыйқый хош ийис еди.

Усы жағдайдан кейин үйге албырап зордан келдим. Бул хош ийис қайдан келди екен? Маған не болып атыр өзи? Усы

болып атырған жағдайлар хаққында ким менен бөліссем болады? Бөлісетуғын адамым әлбетте Құдайдың сөзін билетуғын адам болуы керек. Бірақ исениуши хызметкерлерден сораудан бас тарттым. Себеби хеш нәрсени билмей турып олар менен сөйлесуім ойланбай басқан қәдемим болар еди. Мениң ойымша, олар Құдайдың сөзін хеш қашан оқымаған хәм олар мени түсинбейди. Ең жақсысы усы китапты жақсы билетуғын билимли адам менен сөйлесуім керек.

Усыларды ойлап боламан дегенимше, маған және ақылға сыймайтуғын тағы бир ой келди. Усы ойымды умытуға тырыстым. Мен Мансурды шақырып алып, оған:

- Машинаны таярлап қойуғын айттым. Ойланып турдым да, машинаны өзим айдап кететуғынымды айттым.

- Өзиниз бе? - деп көзи бадырайып кетти Мансурдың.

- Аўа, егер сен қарсы болмасаң, өзим айдап кетемен.

Ол илажсыздан кетти. Жүдә кеш болса да машинаны алып келиуине сийрек буйрық берер едим. Мен екінши дүнья жүзлик урыс ўақтында Хиндистанның патша армиясының хаяллар бөлиминде офицер болдым хәм тез жәрдем машинасы менен хызметтеги машинаны гез келген жоллар менен узақ қашықлықларда айдар едим. Бірақ урыс ўақтындағы ўақыт бөлек, хәттеки сол ўақыттың өзінде де мени шығарып салушылар менен бирге жүрер едим. Ал, хәзир болса Науаб ақ сүйегинен шыққан қызға, әсиресе, түнде бир өзи машина менен жүриу қәуипли.

Бірақ барып қайтатуғын жериме Мансурды араластырғым келмеди, себеби хызметшилердің арасында керек емес өсеклердің тарқалуғын қәлемедим. Мен тек бир ғана Мухаддес Жазыудан жууап таба алатуғыныма исенимли едим: Шомылдырушы Яқия ким? Әтир тууралы түсти қәйтип түсиниуге болады?

Солай етип, сол күни кеште барғым келмесе де, жаздың күни бағқа қыдырып келген ерли-зайыплы Митчеллердің үйине кеттим. Оларды тек бир рет көргеним болмаса, таныс емес едик. Олар масихыйлар динин ўаз қылып айтатуғын болғанлықтан, олардың арасында көрингим келмеди.

4. УШЫРАСЫҰ

Қара мерседесим мени үйге жақынлаған жердегі жолдың бойында күтип тұрды. Мансур шофер отыратуғын тәрәптегі есіктің алдында соңғы минутқа шекем машинаның ыссылығын гүзгі самалдың епкинінен сақлап тұрғандай болып тұрды. Оның қара көзлери бұрынғыдай меннен бір нәрсені өтініш етип тұрғандай болып қарап тұрды, бірақ хеш нәрсе демеди. Мен жыллы машинаға отырып, рульди қолайластырып услап алдым да жолға шықтым. Құдайдың сөзін қасымдағы орынлыққа қойдым.

Вах аўылында хәмме бир-бирин таныйды. Митчеллер аўылдан шама менен бес шақырымдай узақлықта тұрар еди. Бул жердегі үйлер екінші дүнья жүзлік урыс ўақтында британиялық әскерлери үшін ўақытша қорғанатуғын үй есабында салынған. Усы бояўлары кетип қалған хәм төбелерине ший бастырылған бийшара үйлерди бир неше рет көргенімди есима түсирдим. Жол бойына мени қорқыныш сезими бийлеп келди. Бұрын хеш қашан масихый елшилердин үйинде болып көрген жоқ едим. Не болса да мен үшін жумбақ болған адам, Шомылдырыўшы Яқыяның ким екенлигин билиўге үмитлендим, бірақ тағы бир нәрседен, мүмкин, сораўыма жуўап беретуғын адамлардың тәсиринен қорққан шығарман. Мениң масихыйлардың елшисине жолығыўым туўралы этирапымдағылар не дейди? Хәр түрли ойларға берилип, бир ўақытлары Аўған урысларының биринде белгили Британия генералы Никольсонды Кибер толқынынан шығарып алған бабам туўралы ойладым. Мениң бул елшилердин үйине барғаным шаңарағым үшін қандай масқарашылық дейсең! Сол бабам елшилерди орталықтан алыслатылған гедейлер менен тең көрген еди. Буннан кейин әжайып түслерим хәққында ағайин ағам менен апама айтып атырғанымды көз алдыма келтирдим. «Ақырында, хәр кимде мениң орнымда болғанында, бундай түстиң мәнисин билгиси келер еди!» - дедим ишимнен.

Митчеллер жасап атырған аўылға жақынлағанымда хәлсиз жанған шамның жарығынан, барлығы да бұрынғыдай екенін көрдим хәм сол таныс үйлердин әбден тозыўы жеткенін байқадым. Митчеллердин үйин кишкене көшелерден излеп жүрип, өзим шамалаған жерден таптым. Бул хәкленген хәм тут ағашы менен қоршалған кишкене үй еди. Алдын сақлық пенен машинаны алыслаў жерге жасырып қойғым келди, бірақ соннан

кейин өзімди қолға алдым. Себеби мен үйімдегілер не ойлайды деп қорқатуғын едим. Еплеп машинаны Митчеллердин үйінің қарсысына жасырдым да, Мухаддес Жазыұды қолыма алып тез үйге қарай жүрдім. Хәўли, мениң байқауымша, таза хәм жыйнақлы екен, ал дәлиз жақсы жағдайда соғылған екен.

Бирден есик аңқайып ашылды да, иштен әдеттегідей үйдің кийимине уқсас кийінген хәм орамал тартқан бир топар аўылдың ҳаяллары шықты. Оларды көрип турған жеримде қатып қалдым. Әлбетте, олар мени таныйды, себеби бул этираптағылардың дерлик хәммеси мени таныйтуғын еди. Енди барлық жерде Бегума Шейх масихый елшилерге қонаққа барыпты деген өсек тарқайды!

Шамның жарығы мен бетке түскен ўақытта ҳаяллар мени танып қалды хәм бирден олар сәўбетин тоқтатып таслады. Олардың хәр қайсысы дәстүрли сәлемлесиў белгиси ретинде қоллары менен маңлайларын басып, қасымнан тезирек өтип кетиўлери ушын асықты. Мен қараңғыда босағада қарап турған Митчелл ханымға қарай жүриўден басқа шарам қалмады. Жақынлағанымда ол бурын аўылда көргенимдей жас, ағарған хәм нәзик тәбиятлы ҳаял болып көринди. Тек ғана аўылдың ҳаялларына уқсап кийинип алыпты. Ол мени көрген ўақытта таң қалып, аўзы ашылып қалды. «Қалай... қалай, Бегума Шейх?!» - деп бақырып жиберди ол.

-Бул қалай!?!... Хәў... кириң кириң, - деди ол.

Мен аўылдың ҳаялларының көзлеринен таса болып ишке киргениме қуўандым, себеби олар артымнан қарап тур еди. Бизлер әпиўайы етип безелген кишкене мийманханаға қарай жүрдик. Митчелл ханым маған ең әпиўайы болған креслоны жылжытып, оттың қасына жақынлатып қойды. Ол отыра алмай мениң алдымда бираз сасқалақлап турды. Ол хәзир ғана аўылдың ҳаяллары менен Қудайдың сөзин оқып тамамлағанын айтты. Солай етип, азғана жөтелип алды да, шашларын дүзеп атырып меннен:

- Шай ишкиңиз келе ме? - деп сорады.

- Яқ, рахмет, мен сизден бир нәрсе сорайын деп келип едим дедим де, этирапыма қарап қойдым. Ал Митчелл мырза қайда?

- Ол жоқ, Ауғанстанға кетти.

Бул жерге келгениме өкіндим, себеби алдымда тұрған хаял жүдә жас еді. Сонлықтан ол мениң сорауларыма жууап бере ала ма деп гүманландым.

- Митчелл ханым, сиз Құдай тууралы билесиз бе? - деп өтиниш пенен қарадым.

Ол ағаш орынлықтардың биреуине отырды да, маған таң қалып қарады, бөлмеден тек моржалы, алды ашық пештеги оттың ысылдаған дауысынан басқа хеш нәрсе еситилмеді. Оннан кейин ол әстен қыймылдап:

- Құдай тууралы аз билемен бе деп қорқаман, бірақ Оның Өзи тууралы анық билемен, - деді.

Қандай таң қаларлық жағдай! Адам қалайынша Құдайды билемен деп кескин түрде айта алады! Бірақ усы хаялдың әжайып исеними маған да берилгендей болды. Мен не болып атырғанын түсинбей туырып, оған Ийса пайғамбар менен Шомылдырыушы Яқыя атлы адам менен байланысly болған түслер тууралы айта басладым. Өзимдеги болып атырған ууайымымды еслеген уақтымда, маған сөзлеримди басқаруу қыйын болды. Оған түсимди айтып атырған уақтымда, таудың басындағы сезген жағдайымды тағы да еслей басладым хәм түсимди айтып болғанымнан кейин бир рет алдыға қарай жылжып қойдым.

- Митчелл ханым, мен Ийса тууралы еситтим, бірақ Шомылдырыушы Яқыя дегени ким? - дедим.

Митчелл ханым кеуилсиз түрде маған қарап қойды. Ол меннен растан да Шомылдырыушы Яқыя тууралы хеш қашан еситкен жоқсаң ба деп сораитуғынын сездим, бірақ ол хеш нәрсе деместен орынлыққа жайғасып отырды да, сөйлей баслады:

- Хәй, Бегума Шейх, Шомылдырыушы Яқыя адамларды терис жолларынан қайтарып, Ийсаның келиуи ушын жол таярлаушы ретинде жиберилген пайғамбар болған. Тап сол Яқыяның өзи Ийсаны көрсетип: «Қарандар, мынау - Құдайдың құрбанлыққа жиберилген Қозысы! Ол адамзаттың гүнасын өз мойнына алып, сол ушын жанын береді», - деп айтады. Ол Ийсаны шомылдыруу рәсиминен өткерди.

«Шомылдырыу рәсиминен өткерди» деген сөзди еситкен уақтымда тынышсызлана басладым. Мен бундай исениушілер тууралы азмаз болса да еситкен едим, бірақ барлық мусылманларға олардың усы бир түсиниксиз шомылдырыу рәсими бар екенлиги белгили. Көпшилик адамлардың шомылдырыу рәсиминен өткенлиги ушын өлтирилгенликлерин есима түсирдим. Бундай жағдай, хәтте Британия басқарыуы уақтындағы динге еркинлик берилген уақытта да болған еди. Мен бала уақтымнан-ақ еки ҳақыйқатлықты салыстырып үйренген едим: мусылман шомылдырыу рәсиминен өтти, мусылман өлди.

- Бегума Шейх?

Мен өзимди қолға алдым. Усылай етип бизлер бираз уақыт тынышлықта отырдық.

- Митчелл ханым мениң мусылман екенлигимди умыттыңыз. Сиз маған Қудайды билемен деген уақтыңызда нени нәзерде тутып айттыңыз? Соны түсиндирип берин, - дедим мен. Сол уақытта тамағым да кеуип кетти.

- Мен Ийсаны билемен - деди Митчелл ханым хәм мен оның сорауыма жууап бергенин түсиндим. Соннан кейин ол Қудайдың гүнакар адам менен Қудайдың арасындағы тосқынлықты бузып, пүткил әлемге хәм өзине не ислегенин айтып берди. Ийса бул дүньяға адам тулғасында келип, бизлердин хәр биримиз ушын атанақ ағашта өлгенлигин түсиндирди.

Жайдың ишинде және тынышлық орнады. Тек ғана көшеде жүк тасыушы машиналардың арман-берман өткен уақыттағы дауысы еситилип тур. Митчелл ханым сөйлеуге асықпағандай көринди. Бирден, өз қулағыма өзим исенбей демимди ишиме салып, анық сөйлей басладым:

- Митчелл ханым, үйимде соңғы уақытлар түсиниксиз уақыялар болып атыр. Бул руухый уақыя. Жаман да, жақсы да. Мен өзимди урыс майданына түсип қалғандай сеземен, сонлықтан маған жәрдем керек. Сиз мен ушын дууа ете аласыз ба?

Ол мениң өтинишиме таң қалғандай болды хәм өзин қолға алып, меннен қәйтип дууа етиу кереклигин сорады: турып, дизе бүгип яки отырып. Қорққанымнан бирден қалтырап кеттим,

себеби бундай түрлері мен үшін қорқынышлы болып көрінді. Бірақ усы арықлаудан келген хаял көз алдымда дизелерін бүкті хәм мен де оның ислегенлерін қайталадым.

«Мухаддес Руўх! Мен хақыйқаттан да Ийсаның ким екенін сөз бенен айтып Бегума Шейхты исендире алмайман. Бірақ Саған алғыс айтаман, Сен бизлердің көзимиздеги пердени алып таслай аласаң хәм Ийсаны бизлердің жүрегимизге орналастыра аласаң. О, Мухаддес Руўх усыны Бегума Шейх үшін да ислей гөр. Аўмийин». Бизлер дизерлеп отыр едик, бул мен үшін бир тутас мәңгилик сыяқлы болып көрінді. Бөлмедеги тынышлыққа қуғандым, себеби мениң жүрегимде жыллылық пайда болған сыяқлы еди.

Ақырында бизлер орнымыздан турдық. Ол мениң қолымда кишкене сур кітапты көріп:

- Шейх ханым, қолыңыздағы Құдайдың сөзи ме? - деп сорады. Мен оған бул кітапты көрсетім.

- Бул кітап туўралы не дейсиз, сизге бул кітапты түсиниў қыйын болмады ма? - деп сорады.

- Онша емес, ески аўдарма болғанлықтан көбисин түсине алмадым, - дедім.

Ол бир бөлмеге кирип кетти хәм қолына басқа бир кітапты алып шықты. Бул хәзирги түсиникли тилдеги Жаңа Келисим, оны Филипс аўдармасы деп атайды. Бул жүдә түсиникли болып жазылған. Мүмкин, усы кітапты аларсыз, - деди.

- Аламан, - деп бирден жуўап бердим.

Ол кітапты ашып, ең керекли болған бетти таўып берип, маған:

- Юхан жазған Хош Хабардан баслап оқың. Бул басқа Юхан, бірақ Шомылдырыўшы Яқыя туўралы анық етип айтады, - деп мәсләхәт берди.

- Рахмет, булсыз да сизиң көп ўақтыңызды алдым, - дедім оған ырза болып қарап.

Кетейин деп атырғанымда Митчелл ханым маған:

- Қандай әжайып, сол түс сизди усы жерге алып келди! Құдай Өзинің балалары менен түс арқалы да аян арқалы да сөйлесе алады, - деди.

Кийимимди кийиуіме жәрдемлесип атырған уақытта, екінши түсим тууралы да айтыуым керек шығар деп ойладым. Әтир сатыушы тууралы түсим жүдә әжайып түс еди. Бирден өзимди бийлеп атырған батыллықты сезе басладым.

- Митчелл ханым, қалай ойлайсыз, Ийса менен әтирдің арасында қандай да бир байланыс бар ма?

- Ол қапыға сүйенип, бир минуттай ойланып турды да:

Яқ, ойыма ҳеш нәрсе келмей атыр. Бирақ мен булар ушын дууа етемен, - деди.

Солай етип, үйге қайтып киятырып, бурын бағдағы болған әжайып исти және сездим. Үйге келгенимнен кейин Құдайдың сөзинің «Юхан жазған Хош Хабар» - деп аталатуғын бөлимин оқый басладым. Бул китапты жазыушы Құдайдың келиуіне адамларды таярлау ушын шөл даладан келген, үстине жылқының қылынан тоқылған кийим кийип алған Шомылдырыушы Яқья деген әжайып адам тууралы айтады екен. Кейин тынышлықта уйқлайтуғын бөлмемдеги диванда отырып, буннан жети әсир алдыңғы дәстүрлер менен еслеулердің ортасында қалғанымды билеп, ҳазир өзимнің түсиниксиз ҳәм керексиз ойларды ойлап отырғанымды түсиндим де, өзимди тезде қолға ала басладым. Егер Шомылдырыушы Яқья Ийсаны көрсетиу ушын келген Құдайдың белгиси болса, бәлким маған да ол Ийсаны көрсетип турған шығар.

Қалай болмасын, ҳүрейлендиретуғын масихыйлардан ат тонымды алып қашқым келди.

Усы уақытта ишке Райшам кирип келди, ол шай емес ҳазир ғана алып келинген хатты мениң қолыма берди. Бул хатты Митчелл ханым жиберипти. Хатта былай деп жазылыпты: «Коринфлилерге арналған екінши хаттың 2-бабы 14-аятын оқың».

Солай етип, Митчелл ханым берген Мухаддес Китапқа қолымды создым ҳәм хатта жазылған жерди излей басладым. Оны тауып оқығанымнан соң «сөйлеу қәбилетимди жоғалтып алдым»:

«Қудайға шүкірлер болсын! Ол бизлерди бәрқулла Масихтың жеңисиниң салтанатлы жүрисинде жетелеп жүреди хәм бизлер арқалы хәмме жерде Масих хәққында билимди хош ийис сыяқлы тарқатады».

Көрпешеде отырып, аятты тағы да қайталап оқып шықтым, мен бір минут алдыңғы исенимлиликтің изи де қалмады. Ийсаны танып билиуі хош ийис сыяқлы тарайды! Түсимде саудагер мениң қолымнан хош ийисли алтын қутыны алып, төсектиң қасындағы столға қойып атырып: «Бул хош ийис пүткил әлемге тарайды» - деген еди. Ертеңине азан менен мен тап сол қуты қойылған столдың үстинде Мухаддес Жазыұды көрген едим. Хәммеси аттан анық болып тур. Бул туұралы басқа ойлағым келген жоқ. Тағы бір нәрсе болмастан бурын, өмир өзиниң күнделикли қәлпине түсиуі ушын шай ишейин дедим.

Митчелл ханым мени шақырған жағдайда да бармағаным дурыс деп шештим. Себеби Қудайдың сөзин өз бетимше изертлеймен деп, ақыллы хәм қонымлы шешим тапқандай болдым. Қандай да бир сыртқы тәсирдиң маған кесент бериуін қәлемедим. Бирақ күндиз бөлмеме Нурджан жууырып келди. Оның түри өзгерип кеткен хәм «Митчелл мырза менен хаялы сизди көриуі ушын келди» - деди.

Қорқып кеттим. Олар бул жерге не ушын келген? - деп ойладым, бирақ өзимди қолға алып, хызметкерге оларды бөлмеме алып келиуін буйырдым.

Дэвид Митчелл қызғылт шашлы, арықлаудан келген, узын бойлы жигит екен. Хаялы сыяқлы мийримли адамға уқсайды. Олар мени көргенинен қууанышлы екенликлерин айтқан ұақытта, олардың келди деп айтқан ұақыттағы жағдайымды умытып кеттим.

Митчелл ханым алдыма шығып, сәлемлесип хәм хал жағдай сорасып атырып мени қушақлады. Бул жағдайдан мен сасқалақлап қалдым. Досларым яки шаңарақ ағзаларынан биреуі де мени бундай қылып қушақлап көрген жоқ. Мен уялайын дедим, бирақ буны Митчелл ханым сезген жоқ. Кейин олардың бундай жыллы сезимлерин қабыллап, бойымда жыллылық пайда болды. Оның марапат пенен күтип алыуында хеш қандай жалғанның изи билинбес еди.

- Мен «гүллер ханымы» менен танысқанымнан қууанышлыман, - деди америклы ийбелик пенен Дэвид.

Мен Митчелл ханымға қарағанымда, ол күлип жиберди.

- изге бир нәрсени түсиндириуім керек. Бизің үйге келгениңиз тууралы Дэвидке хат жазғым келди, себеби бизлер былтыр бәхәрде бағыңызға барғанымыздан кейин сиз тууралы көп сөйлесер едик. Бирақ сол хатта сизди қорғау ушын атыңызды жазған жоқ едим. Сол уақытта хатта сизди ким деп атауым ушын ойланып турғанымда, терезениң алдында сиз берген туқымнан өсип шығып турған гүлге көзим түсти. Мине, солай етип өзинен-өзи ат пайда болды: «гүллер ханымы» енди бул сизің шәртли белгидеги атыңыз болды.

- Күлип жибердим:

- Ал, ондай болса, сиз мени бүгиннен баслап Билкис деп атай аласыз.

- Ондай болса, сиз мени Синов деп атай бериң, - деди ол.

Олардың бул жерге келиуі мен ушын улыма өзгеше болды. Басында буны Митчеллердиң өзиниң динине тартатуғын хәрекеті деп түсиндим, бирақ олардың хәрекеті улыма буған уқсамас еди. Бизлер шай ишип болып сөйлесип отыруға қолайластық. Мен оннан: «Неге Ийсаны Қудайдың Улы деп атайды? Себеби мусылманлардың көзқарасы бойынша усудан ауыр гүна жоқ деп есапланады. Қуранда Қудайдың баласы жоқ екенлиги қайта-қайта айтылады. Ал Мухаддес Үшбирлик не? Қалайынша Ол Үш тәрепли бола алады?» - деп сорадым.

Дэвид Қудайды хәр түрли қылып-ыссыда, жарықта хәм сәўледе көринетуғын күн менен салыстырды. Булардың хәммеси бир күнди қурайтуғын үшлик қатнастың хәр қайсысы жеке күн бола алмайды,-деп жууап берди. Көп кешикпей олар кетип қалды. Тағы бир неше күн мен еки китап пенен-Қудайдың сөзи хәм Қуран менен бирге отырдым. Солай етип, ишки қәлеулериме байланысly биресе Мухаддес Жазыуға үңилип, биресе тәрбиямның тийкары болған Қуранды алып оқыдым.

Гейде оларды кейинге ысырып та қойдым. Қудайдың еки китапта бирдей болып ашыла алмайтуғынын билдим, себеби бул китаптардың мазмуны хәр түрли еди. Митчелл ханымның берген Жаңа Келисимин ашып оқыуға кирискен уақтымда, өзимнің

гүнакар екенімди сезер едим. Соңғы хәптениң барлық күнинде мен гөззаллық әлемінде жасадым, бірақ ол көзге көринетуғын қолдан жаратылған бағ емес, керисинше руўхый билимнен жаратылған ишки бағда өмир сүрдим. Усы гөззаллық әлемине биринши рет түслерим арқалы кирдим, ал екинши рет усы әжайып әлем туўралы бағдағы таң қаларлық ўақыядан кейин сезимге берилип, Митчеллердин үйине барған ўақтым екенин сездим.

Соңғы биринши күни сол гөззаллық әлемине бара алатуғын жол бар екенин анық түсиндим. Белгисиз бир себепке байланыслы, еле сыры ашылмаған усы масихыйлар китабын оқыўым - маған бул әлемге киретуғын гилт сыяқлы болып көринди.

Бир күни кишкене Махмуд қулағын услап, жыламаўға тырысып, мениң қасыма жуўырып келди. «Апа, қулағым, қулағым аўырды» - деп жыламсыраған оның даўсынан қыйналғанлығы билинер еди.

Мен еңкейип, оны анықлап тексерип шықтым. Қара торыдан келген Махмудтың түри ағарып кетипти. Ол маған шағым айта алмаса да, көзлеринен мөлтилдеп жас шығар еди.

Оны төсекке жатқарып, әстен үстин жаўып қойдым. Оның қара шашлары көпшиктиң үстинде айрықша болып турар еди. Махмуд көзин жумған ўақытта тез Равалпиндидеги емлеўханаға қоңыраў еттим. Бир минуттан кейин Тоони менен байланыста болдым. Келеси күни Махмудты емлеўханада тексерий керек екенлигин айттым. Емлеўханадан маған хәм хызметкериме де, Махмудқа қоңсылас бөлме таўып беретуғын болды.

Бизлер бөлмелерге жайғасып болғанымызша, күн де батып қалған еди. Тоонидиң қолы кеште бос болғанлықтан, бизлер менен қалыўды қаледи. Бир ўақытлары анасы әкелип берген китаптағы сүүретлерди бояп отырып Махмуд пенен анасы күлисип отырды. Мен болсам төсекте жатып, Қудайдың сөзин оқып отырдым. Кейин Қуранды аштым. Бірақ оны қасыма алып жүргендеги себебим миннетли болғанлығым еди. Оны кеўилсиз отырып оқыдым. Бирден бөлмедеги шам өлимсиреп, кейин биротала өшип қалды. Бөлмениң иши қап-қараңғы болып қалды.

- Және электрдің өшиуі, бул жерде шыра бар ма? - дедим мен.

- Біраздан кейин есик ашылып, ишке кишкене қалтасы менен шамы бар диндар ҳаял кирип келди.

- Қараңғыдан қорқпайтуғын шығарсыз деп ойлайман, сизге ҳазир шыра әкеліп береміз, - деди ол кеуіллі түрде сөйлеп. Мен оның усы емлеухананы басқаратуғын филиппинли доктор Пиа Сантьяго екенлигин билдим. Өткен жылы келгенимде де оны көрген едим. Сол ўақытта-ақ ишке бир диндар ҳаял шыра алып келди ҳәм азғана ўақыттан кейин бөлмениң ишинде жарық пайда болды. Махмуд пенен Тоони еле бирге отыр, ал мен болсам доктор Сантьяго менен сөйлесип отырыуыма туўра келди. Оның мениң қасымдағы Қудайдың сөзине тигилип қарап қалғанын анық байқап отырдым.

Егер сиз бенен азғана ўақыт отырсам қарсы емессиз бе? - деп сорады доктор Сантьяго. Ол орынлықты мениң қасыма жақынлатып отырып атырғанында, оның ақ кийиминен сыңғырлаған дауыс шықты. Ол көзәйнегин алып, оны сыпырып атырып: «Хей, бул түн қолайсыз болды» - деди.

Мениң жүрегимде жыллылық пайда болды. Қудайға хызмет етиў ушын дүньялық нәрселерден бас тартатуғын бундай қәсийетли ҳаялларды мусылманлар бәрқулла сыйлайды. Олардың исеними жалған болыуы мүмкин, бирақ ҳадаллығы жалған емес. Бизлер ҳәр түрли гәплерден сөйлесип отырдық, бирақ бул ҳаялдың маған бир нәрсени айтқысы келип отырғанын түсингендей болдым. Ол да болса мендеги Қудайдың сөзи туўралы еди. Себеби оның Қудайдың сөзине ықлас пенен қарап отырғанын көрип отырман. Ақырында, ол алға еңтерилип, сырлы албыраушылық пенен:

- Шейх ханым, Қудайдың сөзи сизге не ушын керек? - деди.

- Қудайды излеп жүрмен, - деп жуўап бердим. Кейин шыра өшемен дегенинше мен оған көрген түслерим туўралы, Митчелл ханымға барғанымды ҳәм Мухаддес Китап пенен Қуранды салыстырып оқығанымды басында исенимсизлик пенен кейин болса батыллық пенен айта басладым.

Қандай жағдай болса да, - дедим айрықша түрде кеуил бөлип, Қудайды излеп табыуым керек, бирақ мени сизлердің исенимңиз ҳайран қалдырады, - дедим сөзимнің ақырында.

Сөйлеп болғанымша, мени Һайран қалдырған ең әһмиетли нәрсени Һеш умыта алмадым. «Мениңше, сизлер Қудайды... Мен билмеймен... Жеке!»

Диндар Һаялдың көзлери нийетли түрде маған қарап басын ийди.

- Шейх ханым, бизлердің не себептен сондай деп ойлайтуғынымызды билиўиңиз ушын тек бир ғана жол бар, - деди оның даўысы сезимге толы түрде. Сиз не ушын өзиниздің излеген Қудайыңызға дуўа етпейсиз? Оның менен достыңыздай қылып сөйлесип көриң.

Күлип жибердим, ол тап маған Тажы-махал менен сөйлесиўиме де усыныс бере алатуғындай болды. Бирақ усудан кейин доктор Сантьяго маған электр тогы сыяқлы тәсир ететуғын бир сөзди айтты. Ол маған жақынлап келди Һәм қолымды өзине тартты, сол ўақыта оның көз жаслары еки бетинен ағып турар еди.

- Оның менен әкеңиз бенен сөйлескендей етип сөйлесип көриң, - деди қалтырған даўысы менен ол.

Бул сөзлер маған жып-жыллы болып тийди. Бөлмениң ишинде тынышлық орнады, Һәттеки Тоони менен Махмудтың да даўыслары еситилмей қалды. Мен болсам, диндар Һаялдың көзәйнегиниң шыра менен шағылысып турғанына қарап отырып қалыппан.

Қудай менен өзимниң әкем менен сөйлескендей сөйлесиў! Бул сөзлер мениң жүрегиме тәсир етти, биринши еситкен ўақтымда аң-таңым шықты, кейин болса сол сөзлерден жубаныш тапқандай болдым.

Сол ўақытта Һәмме сөйлесип баслады. Тоони менен Махмудта қуўанышлы түрде күлисип, қол шаршыны ақшыл көк бояўға бояп отырды. Доктор Сантьяго күлимлеп, орнынан турды да, бизлерге тынышлық тилеп, бөлмеден шығып кетти.

Буннан кейин дуўа етиў Һәм масихыйлық туўралы Һеш қандай сөз қозғалған жоқ. Сонда да түни менен Һәттеки азанда да усы таңланыўдан өзиме келе алмадым. Тағы да бир сырлы нәрсени сезиўге ийтермелеген жағдай Махмудтың аўырған жеринен Һеш нәрсе таба алмағаны Һәм Махмудтың өзи де енди қулағының аўырмайтуғынын айтты.

Басында Һәмме нәрсе мени әўере-сарсаңға салғанына ашыўым келди. Бирақ оннан кейин: «Мүмкин, доктор Сантьяго

менен ушырасыуым ушын Қудай мен ушын усы сырлы жолды қолланған шығар» - деп ойладым.

Сол күни түске жақын Мансур бизлерди Вахқа алып қайтты. Бизлер Гранд Транктан үйимизге бурылып атырған жерде, тереклердің арасынан өзимнің үйимнің төбеси көринди. Әдетте, мен сол жерге усы дүньядан азғана болса да шетлейтуғын сыяқлы умтылатуғын едим. Бирақ бүгин үйиме деген сезимим басқаша еди, себеби ол жерде маған айрықша бир нәрсе болатуғындай болып көринди.

Бизлер үйге жақынлағанда Мансур сигналын басты. Үйден хызметкерлер жууырып шығып, машинаны қоршап алды. «Баланың денсаулығы жақсы ма? - деп хәммеси бир ауыздан сорады. Оларды Махмуд өзін жақсы сезип атырғанын айтып исендирдим. Бирақ үйиме қууанышлы қайтқаныма хеш қандай да кеуил бөле алмадым. Еки ойымның бири Қудайды излеу болды. Кейин жатақ жайыма кирип кетип, хәмме нәрсени көз алдымнан өткерип, терең ойландым. Хеш бир мусылман Алланы өз әкеси сыяқлы ойлап көрген емес, мен буған анық исенер едим. Маған кишкене ўақтымнан баслап Алланы танып билиўдің ең исенимли жолы-бес ўақыт намаз оқыў, Қуранды оқып үйрениў хәм сол туўралы ойланыў деп үйреткен еди. Бирақ доктор Сантьягоның: «Қудай менен сөйлесиң, Оның менен әкеңиздей болып сөйлесиң» - деген сөзин қайта-қайта еседим.

Бөлмемде бир өзим қалып, дизерлеп отырып, Оны Әке деп айтыўға хәрекет еттим. Бирақ бул исим нәтийжесиз болды, сонлықтан кейпиятым түсип, орнымнан турдым. Расын айтқанда, бул күлкили еди. «Қудайды Әке деп, өзимиздің дийдимизге шекем Оны төменлетиў гүна емес пе? - деп ойладым. Сол түни берекетим қашып, бурынғыдан да қолайсыз жағдайда уйқладым.

Бир неше сааттан кейин уйқлай алмай ояндым. Бул ўақыт түннің ярымы, яғный өзимнің туўылған күним 12-декабрь еди. Мен сол күни 47 жасқа толдым. Бир ўақытлары балалық ўақытымдағы қууанышлы күнлеримди еседим. Сол ўақытлары туўылған күним тойдай болып, барлық жерге хәр түрли затлар қыстырып, күн даўамында туўған-туўысқанларым келетуғын еди. Енди болса хеш қашан бул ўақытлар келмейди, тек қоңыраў етип қойыўы мүмкин. Балалығымдағы өткерген күнлеримди сағындым. Ата-анамды еске түсирдим, олардың тек

жақсы тәрептерін ойлауға хәрекет еттим. Анам мени қатты жақсы көрер еді. Ол сондай қатал хәм жақсы адам еді. Ал, әкем! Мен оның хәкіметтің белгилі орынларында хызмет еткенін мақтаныш етемен. Мен оны көз алдымда, әдеттегідей, кеңсесінен шығар алдында бас кийимін дүзиўлеп атырған хәм таза кийинген адам етип елеслеттим. Оның койыў қасларының астындағы мийримли көзлери, шырайлы күлкиси, меҳрибан жүзи менен дөң мурны да көз алдымнан өтті.

Әсиресе, өзиниң бөлмесинде ислеген жұмысын еске алыў мен ушын жүдә қымбатлы еді. Хәттеки, ул-қызларынан артық орталықта да әкем өзиниң балаларына бирдей қарар еді. Бала ўақтымда әкемнен бир нәрсе сорағым келсе, оның жұмысын бөлиўге батылым жетпей, қапыдан сығалап турар едим. Сол ўақытта бир-биримиздиң көзлеримиз дүгисип қалар еді. Ол қолындағы қәлемін қойып, орынлығына шалқайып отырып: «Шырағым, сен бе едиң?» - деп сорар еді. Мен болсам басымды төмен салбыратып, ишке әстен кирер едим. Ол жымыйып күлип, маған орынлықты ысырып: «Кел, қымбатлым, отыр», - дер еді. Оннан кейин мени қушақлап, баўырына басады хәм жумсақ даўысы менен: «Аўа, кишкене ботам, сен ушын не ислейин?» - деп сорар еді.

Әкем менен хәмме ўақыт усындай қатнаста болар едим. Мен оған кесент еткен ўақтымда да ол хеш қарсы болмас еді. Менде сораў ямаса бир мәселе пайда болса, ол хәмме жұмысларын ысырып қойып, итибарын маған қаратар еді. Ойланып жатып, өткен-кеткенниң бәрін есиме алып болғанымша таң да атып қалыпты. «О, ... рахмет Саған» - дедим сыбырлап хәм мен ырастан да Оның менен сөйлестим бе? - дедим. Бирден жүрегим қандай да бир үмитке тола баслады. Қудайдың әкеге уқсайтуғынын көз алдына елеслетип көр. Егер жердеги әкем мени тыңлаў ушын барлық жұмысын ысырып қойса, ал аспандағы Әкем неге оннан артығын ислей алмайды?

Таңланғанымнан тула бойым қалтырап, орнымнан турдым да, дизерлеп гилемге отыра кеттим. Мен жаңа түсиникке ийе болып, көзимди аспанға тигип, Қудайға «Аспандағы Әкем» деп сыйындым. Сондай ислесем де кейингилерине тайын емес едим.

5. ҚЫЙЫНШЫЛЫҚҚА ДУСЛАСЫҰ

«О, Аспандағы Әкем, мениң Әкем... Құдай Әке...»

Оның атын ишимнен жатырқансып айттым. Оның менен хәр түрлі жоллар менен сөйлескім келді. Ақырында ишимде бір нәрсе жарылғандай болды, сонда Оның тап жердегі әкем сыяқлы мени тыңлайтуғынын сездім.

«Әкем, о, Құдай Әкем», - дедім исенімлі түрде. Гилемге дизерлеп отырып дуға еткенімде, жатқан жайымнан шыққан мениң дауысым айрықша еді. Бірден бөлменің иши босап қалғандай болды. Ол усы жерде еді! Мен Оның келгенин сездім. Себеби Оның қолының басымды әсте-ақырын сыйпап өткенин сездім. Сондай-ақ Оның сүйіспеншилікке хәм аянышқа толы көзлерін де көргендей болдым. Оның маған жүдә жақын болғанлығы соншелли, тап кишкене қыз әкесинің дизесине басын қойғаны сыяқлы, мен Оның алдында басымды дизесине қойып отырғандай болдым. Соннан кейін Оның мийримине бөленип, тынышлық көз жасын төктім де, дизерлеп біраз ұақыт отырдым. Мен оннан бұрын Оны танымағаным ушын кеширім сорадым. Сол ұақытта Оның мени жыллы көрпе орап алғандай, аяұшылық билдиргенин сездім.

Мен хош ийисли бағдағы сезгенимнің ким екенин енді ғана билдим. Құдайдың сөзін оқыған ұақтымда да тап соны сезетуғын едим.

«Мен шатасып кеттім Әке...» - дедім. Кейін Құдайдың сөзі менен Құран тұрған столға қарай бетледім. Екеуін де қолыма услап тұрдым да: «Әке, қайсысы..., қайсысы Сеники?» - дедім.

Оннан кейін таң қаларлық бір нәрсе болды. Менде бұрын хеш қашан бундай болған емес, себеби мен ишимнен шыққан бір дауысты еситкен едим. Ол дауыс мениң аңсызда шыққан сөзимди қайталап, анық болып еситилді.

«Қайсы кітаптан сен Мени Әке деп таныдың?» Сол ұақытта өзимнің жуұабымды еситтім: «Құдайдың сөзинен».

Мине усыдан басқа хеш нәрсе керек емес. Буннан кейин усы еки китаптың қайсысы Оныки екенлигин өзимнен сорап отырмадым. Усының арасында үш саат ұақыт өтип кеткенине хайран болдым. Бирақ хеш қандай шаршағанлықтың белгисин сезбедим. Керисинше дуға етиўди жалғастыра бергим келди, себеби Әкемнің усы китап арқалы ғана мениң менен сөйлесетуғынын билип алған едим. Соңынан денсаулықты да умытпаў керелигин түсинип, орныма жатып алдым. Бирақ ертеңине хызметшима мениң тынышымды бузбаўын буйырдым хәм Қудайдың сөзин алдым да диванға отырдым. Матта жазған Хош Хабардан баслап, Жаңа Келисимди сөзбе-сөз оқый басладым.

Матта жазған Хош Хабарды оқығанымда Қудай Өзиниң халқы менен түс арқалы бес рет сөйлескенин оқып таң қалдым! Ол Юсуп пенен Мәриям хакқында сөйлести, Хирод туўралы шығыстың алымларына ескертиў берди хәм нәресте Ийсаны қорғаў ушын Юсупке тағы да үш рет аян берди.

Мен буннан кейин Қудайдың сөзинен бас тарта алмадым, себеби оқығанларымның хәммеси мени Қудайға жақынлатып атырғандай еди. Сол ұақытта мен еки жолдың ортасында турғанымды билдим. Бирақ мен әлле қашан Қудайды танып билген едим. Ол маған Әке болды. Мен жүрегимнің төринде өзимди толығы менен Оның Улы Ийсаға бағышлаўым керек, ямаса Оннан улыўмалыққа жүзимди бурыўым керек екенин түсиндим.

Ал этирапымдағы адамлардың хәммеси Ийсадан жүз бурыўым кереклигин айтатуғынын билер едим. Өткен күнлеримнің ең қымбатлы күнлеринен бирин есима түсирдим. Бул күни әкем менен аўылдағы мешитке барған күним еди. Ол жерге тек әке екеўимиз бардық. Бизлер үлкен гүмбез тәризли бир бөлмеге кирдик. Ол мениң қолымнан услап турып, ата-бабаларымыздың әғ урпағы тап усы жерде сыйынғанын мақтаныш хәм исеним менен айтты: «Бул сен ушын үлкен абырай қызым, себеби сен олар менен ески хакыйқатлықты байланыстырасаң».

Буннан кейин Тоони туўралы ойландым. Бул жас хаял болса өмирде аз қыйыншылық көрген жоқ. Үлкен балаларымды да еследим. Олар меннен қаншама алыста турса да, «исениўши болғанымды» еситсе меннен ренжип қалатуғынын билдим.

Кейин мен төрт жас, төрт ай, төрт күнге толғанымда биринши рет Құранды оқып баслағанымда, маған мақтаныш сезими менен қараған Фатех аға тууралы да ойландым. Ал жақсы көретуғын Әмина әжапам менен басқа туұысқанларым не дейди? Басқа да жүзлеген жақын аға-инилерим менен жийенлерим, көплеген апа хәм синдилерим бар. Шығыста үлкен шаңарақ бир қәуим болып, хәр бир мүшеси басқалары ушын жууапкер болып есапланады. Мен шаңарағымызда көбинесе зыян келтиретуғын едим, хәттеки туұысқан синдилеримнің турмысқа шығыуына да тосқынлық етер едим, себеби мен жыйнап тазалаушыларға қосылатуғын болсам, олар мениң шешимимнің арқасында өмир сүриуине туұра келер еди.

Бирақ хәммесинен бұрын өзимнің ақлығым Махмуд тууралы қайғырдым. Оған не болады? Оның әкеси тууралы ойлаған ўақтымда, жүрегим тоқтап қалғандай болады. Ол жүдә қайсар адам, егер мен исениуши болсам, көпшиликтің көзинше мени масқара қылып, меннен баланы алып қойыуы да мүмкин.

Сол күни китап оқып отырғанымда тек ғана усы ой мениң тынышлығымды бұзды. Күтилмеген жерде басқаларға тийгизетуғын зыянымды ойлап, көзимнен жасларым ағып орнымнан турдым. Қалыңлау кийим кийип, қысқы сууықта бағды айланғым келди. Ол жерде мениң қорғанатуғын жерим бар еди. Тек сол жерден басқа хеш жер мениң көзиме көринбеди.

«О, Құдайым! Сен хәқыйқаттан да шаңарағымды бир шетке қойыуымды қәлейсең бе? Мийримли Құдай, мениң басқаларға ырастанда зыяным тийиуин қәлейсең бе?» - деп жыламсырай басладым. Усы ўақытта жақында ғана оқыған Матта жазған Хош Хабардағы Оның сөзлери ядыма түсе баслады:

«Ким де ким Меннен артық әкесин ямаса анасын сүйсе, ол Маған ылайықлы емес. Ким де ким Меннен артық улын ямаса қызын сүйсе, ол Маған ылайықлы емес. Ким де ким өз атанақ ағашын арқалап Мениң изиме ермесе, ол Маған ылайықлы емес» (10:37-38).

Ийса мениң менен хеш қандай келисимге келген жоқ. Ол хеш бир жарысты да қәлемеди. Оның сөзлери мен ушын

сондай қатал хәм унамсыз болып естилгенликтен, Оны хеш тыңлағым келген жоқ. Жетер! Усындай аўырманлықты өзимнен алып таслағым келди. Кейин тез-тез үйге келдим де, Мансурды шақырып алып, хызметшилериме бир неше күнге Равалпиндиге кететуғынымды айттым. Үйдиң жумысларын басқаратуғын ҳаялға, егер мен керек болсам қызымның үйинен табатуғынын айттым. Мансур мени Равалпиндиге апарып таслады. Мен ол жерде бир неше күн даўамында керекли затларды алдым хәм Махмудқа ойыншықлар, өзиме болса этир хәр түрли кийимлер сатып алыўға киригим. Мен Оның жыллы мийриминен узақлағандай болып көриндим. Бир күни дүканның ийеси алдыма шырайлы таўарларды алып келип, ҳасыл таслар менен безелген сулыў кестени маған көрсетти. Сол кестеде атанақтың үлгисин бақлап қалдым хәм дүканшыға наразылығымды билдирип, кетиўге асыға басладым. Ертеңине мен мусылман болып қалыўым керек пе, ямаса масихый ма деп, еле бир шешимге келе алмай атырып Вахқа қайттым. Бир күни пештиң қасында отырып, тағы да Қудайдың сөзине умтыла басладым. Махмуд әлле қашан уйқлап қалған еди. Мийманхана да тым-тырыс. Бағдағы гүўилдеген самал қатты күши менен терезени соққылап турды. Алды ашық пештеги отын биресе шытырлап, биресе пысылдап жанды. Китапты қолыма алып, Аян бөлимин оқый басладым. Бул жерден көп нәрсени түсине алмасам да, мен ушын хәммеси таң қаларлық еди. Бирден этирапымды ҳаўаға толтырып жиберген мына бир сөзлерди оқыдым. Аяның үшінши бабы 20-аяты:

«Мине, Мен қапы алдында қағып турман. Егер ким де ким даўысымды еситип, қапыны ашса, оның үйине киремен. Мен оның менен, ол Мениң менен бирге аўқат жеймиз».

Қалайынша? Мен қатып қалдым, китап диземе түсип кетти. Бул Ийса мениң менен бирге аўқатланған түс ғой! Көзимди жумдым, тағы да Ийсаның қарсы алдымда отырғанын көрдим. Оның мени қабыллағысы келетуғын мийримли күлкисин есиме алдым. Бирақ Оны шексиз даңқ та қоршап тур еди. Әлбетте, Оның даңқы Әкесиниң даңқындай болады. Бул даңқ Оның қарым-қатнасында болатуғынын көрсетти.

Бул түсимниң Қудайдан екенин енди түсиндим. Мен ушын жол ашық болып көринди. Себеби мен Оны қабыллаўым яки жүзимди терис бурыўым керек еди. Соның менен қатар

жүрегимнің қапысын ашып, Оның ишке кириуін хәм мәңгиликке қалыуын өтиниюим керек еди ямаса Оның алдында қапыны жауып қойыуым керек еди. Не болса да тезирек шешим қабыллауым керек деп ойладым.

Ақырында бир шешимге келдим де, пештиң алдында диземди бүгип отырып: «О, Құдайдым, көпке созба. Өтинемен, мениң өмириме кирегөр. Мениң жүрегим Саған ашық». Мен не болыуына қарамай, тек ғана «ауа» деп айтыуым керек еди. Енди болса мениң өмириме Ийса араласты, мен буған анық исенер едим. Бул сөз бенен айтып жеткізе алмайтуғын әжайып уақыя болды! Мен бир неше күннің ишинде Құдай Әке хәм Құдайдың Улы тууралы көп нәрселерди билип алған едим. Буннан кейин орнымнан турып уйқлауға киресе басладым. Мениң ишки дуньям менен ойым қайнап атырғандай еди. Хәқыйқаттан да мен және бир қадем алға тасладым ба? Таңланып отырып, Елшилердің ислери деген бөлимдеги Ийса Мухаддес Руухтың келетуғынын хәм Өзиниң шәкиртлерин Мухаддес Руух пенен шомылдыратуғынын айтқанын есиме түсирдим. Мениң менен де усындай болады ма? Басымды көпшикке қойыудан, мынадай деп дуа ете басладым: «Құдайым, мен Сеннен басқа хеш кимге де бара алмайман. Егер Сен мени Мухаддес Руухың менен толтырғың келсе, мен Сениң еркиңе бойсынаман. Мен буған таярман». Кейин мен өзимнің пүткиллей Құдайдың қолында екенлигимди билип, тез уйқлап қалдым.

Уйқымнан оянған уақтымда дала еле қараңғы екен. 1966 ж. 24-декабрь таңы үмитке толып-тасып атыр еди. Жарқырап турған саатқа қарадым, сааттың тили таңғы үшти көрсетип тур екен. Жайдың иши сууық болса да, тула бойым қызып атыр. Төсектен турдым да дизерлеп сууық гилемге отырдым. Соннан кейин басымды көтерип, жарық нурды көргендей болдым. Көзимнен аққан жасларым бетимди өртеп атырғандай тәсир етті. Оған қолымды созып бақырып жибердим: «Әкем мениң, Құдайым, мени Өзиннің Мухаддес Руухың менен толтыра гөр». Қолыма Құдайдың сөзин алдым хәм оннан мына жерди аштым:

«Себеби Яқыя суу менен шомылдырған еди, бирақ сизлер көп күн өтпей, Мухаддес Руух пенен шомылдырыласызлар».
(Елш. 1:5).

«Қудайым, егер усы сөзлер ырас болса, онда мени тап хәзир шомылдыра гөр», - деп шақырдым. Еденге бетимди басып жатып жылап алдым. «Қудайым, Сен мени усы жерде шомылдырыўдан өткизбесең, мениң бул жерден турғым келмейди», - дедим еңиреп жылап отырып. Бир ўақытта денемде әжайып бир сезим пайда болды. Сол таң сәхәрде мен Оның жүзин көрдим. Мени жүдә күшли бир нәрсе толтырғандай болды, сол ўақытта мени тазартыўшы күшлердиң толқынланып келип атырғанын сездим. Ол маған океан сыяқлы қуйылды хәм мени бир тутас бийлеп алып, жанымды тазалады.

Усыдан кейин Қудай менен болған бул сырласыўлар тоқтатылды хәм аспанның да океаны тынышланды. Сол ўақытта мен өзимниң толық тазаланғанымды сездим. Жүрегим қуўанышқа толып, Оған рахмет айтып, алғыслай басладым. Бир неше сааттан кейин Қудай мени орнымнан турғызды. Орнымнан турып далаға қарасам, таң атып киятырғанын көрдим. «О, Қудайым, Сениң айтқан аспаның ҳақыйқаттан да хәмме нәрседен артық па? Сени билиў-қуўаныш, Сени алғыслаў - бахыт, Сениң қасында болыў - тынышлық болса, аспан дегенимиз усы емес пе?» - дедим жатып атырып.

Мен таң атып киятырғанлықтан еки саат-ақ уйқлай алдым. Хызметшилерим мени кийиндириў ушын ўақтында келмей қалды. Мениң билиўимше, оларға биринши рет бақырмай атыр едим. Керисинше, күнниң нуры түсип турған бөлмеде, тынышлық патшалық етип турды. Райшам шашымды тарап, қосық айтып отыр, бундай жағдай да бурын болған емес. Күн даўамында қуўанышымды ишиме сыйдыра алмай үйдиң ишинде арман-берман жүрип Қудайды алғыслаў менен болдым. Түски аўқат ўақтында Махмуд жеп отырған нанын қойып былай деди: «Апа, бүгин сен кеўилли түрде күлимсиреп жүрсең ғой. Саған не болды? Мен оның қасына жақынлап қара шашларын сыйпалап, қушағыма тарттым. «Махмудқа азғана халўа бериң» - дедим аспазға. Бийдайға қант пенен май қосылып исленген халўа оның ең жақсы көретуғын тағамы еди. Соннан кейин Махмудқа Митчеллердиң үйинде Ийсаның туўылған күнин байрамлайтуғынымызды айттым. Ийсаның туўылған күни дейсең бе? - деп сорады Махмуд.

- Аўа, бул байрам Ярамазанға уқсайды, - дедим. Махмуд түсингендей болды. Ярамазан - мусылманлардың мухаддес айы

болып есапланады, себеби Мухаммед усы айда биринши рет аян алған. Сонлықтан хәр жылы усы айда мусылманлар таң атқаннан, күн батаман дегенше мешиттиң қоңыраулары қағылғанша ораза тутар еди. Сол ўақытта бизлер мазалы хәм қышқыл жемислер, майға қуўырылған хәм мазалы етип писирилген баклажан хәм гөшлер менен аўқатланар едик. Бурын ҳақыйқаттан да Ийсаның туўылған күн байрамы Ярамазанға азғана болса да уқсайтуғын шығар деп ойлаған едим. Шынында да ойым дурыс болып шықты. Митчеллердиң үйиниң алдында Дэвид бизлерди күтип алды. Үйден мазалы етип писирилген аўқаттың ийиси аңқып тур, ал үйдиң ишинде Махмудтан үлкенирек Митчеллердиң балаларының даўысы шығып турды. Бираздан соң Махмуд олардың ойынына қуўанышлы түрде қосылып кетти.

Мен қуўанышымды хеш жасыра алмадым. Оның атын қалай айтқанымды билмей:

- Дэвид! Мен енди исениўшимен! Мен Мухаддес Руўх пенен шомылдырылдым! - деп бақырып жибердим. Ол маған бираз таң қалып қарап турды да, үйине алып кирди.

- Сизге Мухаддес Руўхтың шомылдырыўы туўралы ким айтты? - деди хәм оның көзлери маған таңланған түрде қарап қуўанышлы түрде күлди де, Құдайды алғыслай баслады. Оның «Халлелуя» деген қуўанышлы даўысынан асханадағы Синов жүгирип келди, ал Дэвид болса меннен:

- Сизге ким айтты? - деп тағы сорады. Маған буны Ийса айтты. Мен бул туўралы Аян бөлиминдеги Құдайдың сөзинен оқыдым. Құдайдан усы туўралы сорадым хәм Ол маған жуўап берди, - деп күлдим. Дэвид пенен Синов бираз ўақытқа шекем таңланысып турды да, күтилмеген жерде екеўи бирден мени қушақлап алды. Сол ўақытта Синов жылап жиберди хәм оның изинен Дэвидте қосылып жылады. Бизлер үшеўимиз қушақласып турып, Құдайдың усы ислегени ушын Оған миннетдаршылық билдирип турдық. Сол күнги кештен баслап Құдайдың мен ушын не ислегенин жазып жүриў ушын күнделик қойдым. Егер мен өлиўиме туўра келип, сол ўақытта мениң исениўши екенимди билип қалса, не болатуғыны ойыма кирип те шықпады. Сол себепли артымда естелик қалдырыўды қәледим. Столға келип өзимниң алған тәсирлеримди жазып

отырып, Құдай мениң билимимди жетилистирип атырғанын билген жоқ едим.

6. ОНЫҢ ҚАТНАСЫҰЫНДА БОЛЫҰДЫ ИЗЛЕНИҰ

Соңғы бир неше күннің ишинде мени үш нәрсе Құдайға бет бурыуыма тийкарланған сыйлықлар күтип тур екен.

Бириншиден, мен түслер менен аянлар көре басладым, бирақ олар алдыңғы еки түске уқсамайтуғын еди. Усы ўақыттан баслап мен албырай басладым. Ырасын айтсам мени биринши сый таң қалдырған еди. Бир ўақытлары түски аўқаттан кейин Құдай туўралы ойланып төсекте жатырсам, өзимди бөлмедеги терезеден шығып ушып баратырғандай сездим. Уйқлап атырғаным жоқ, лекин өзимди ушып баратырғандай сезип турдым. Хәттеки ушып баратырып, астымдағы жерди де көргеним анық. Буның не екенин түсине алмай, бирден бақырып жибердим хәм тағы бурынғы төсегимде жатырғанымды көрдим. Кейин не болғанын биле алмай, мазам қашты хәм аяқларым уйып қалғандай шаншып аўырғанын сездим, бирақ хәзир қан айланысым өз қәддин тиклемекте.

«Бул қандай жағдай, Құдайым?» - дедим. Оның маған бир нәрсени үйретикиси келгенин соң түсинип жеттим. «Мени кешир Құдайым. Өзимди жүдә қорқақлықта услағаным ушын кешир», - деп сорандым.

Кешке қарай және сол ўақыя қайталанды. Енди ғана бул әжайып сезим ўақтында Құдай менен сөйлесип, хеш нәрседен қорқпайтуғыныма Оны исендирип атыр екенмен. Оянып кеттим, өзимнің бөлмеде екенлигимди билип, бул руўхый «жүзиў» болды деген шешимге келдим. «Құдайым буның барлығы не ушын болып атыр?» - деп сорадым. Мухаддес Жазыўды ашып, жуўап табыў ушын Оның сөзин изертлей басладым, себеби бундай сезимлер тек Құдайдан ғана келмеўи мүмкин деген ой келип, қорққан едим. Елшилердің ислери деген бөлимде Құдайдың Руўхы Филлипке келип, оны алыс

елсиз жерге алып барады хәм эфиопиялы ўэзирди қалай суўға шомылдырыў рәсиминен өткизгенлиги туўралы оқығанымда ғана тынышлана басладым. Оннан кейин Павелдин Коринфлилерге арналған екинши хатын оқығанымда ҳақыйқатлықты және көргендей болдым. 12-бапта ол Қудайдан көрген көринислери хәм аянын айтады хәм таң қалып жазып та жибереди. Бул сезимнің ҳақыйқаттан болған-болмағанын тек Қудай ғана билетуғынын түсинеди. Оннан кейин Павел былай деп жазады: *«... ол... адам баласына айтыўға рухсат етилмеген сөзлерди еситти»*.

Мен де айтып жеткере алмайтуғын сөзлерди еситтим, бирақ көргенлеримди хеш қашан умытпайман. Усындай руўхий саяхаттың биринде аспанға көтерилип баратырған кишкене жәмәэтти көрдим. Бирден көз алдымда жүзлеген жаңа хәм ески жәмәэтлер пайда болды, олар бир-биринен хәр түрли саўлатлы өнерлери менен айырылып турар еди. Кейин алтын менен қапланған жүдә сулыў бир жәмәэтти көрдим. Буннан кейин көринислер және өзгерип кетти, енди төменде кең жайылған қаланың орталылықларын көре басладым. Хәмме нәрсе анық көринип турды. Хәттеки, сааты бар минараларды, аспан менен тиресип турған көп қабатлы жайларды хәм сулыў етип безелген имаратларды таний басладым.

Соңынан жүрегимнің соғыўы тезлесе баслады, себеби мен оң қолына семсер ушлаған, қызыл ат минген адамды көрдим. Ол булттың астынан жердин үстинде бирден пайда болды. Гейде оның аты аспанға шапшығанда, оның басы бултларға тийер еди. Ал егер ат төменлеген сайын туяғы менен жерди тепсингендей болар еди.

Бул көринис анық маған берилген болмаса да, белгили бир себеп пенен берилген деген ойдан ары қарай кете алмадым.

Солай етип Мухаддес Китапты оқыў мен ушын бурынғыға қарағанда өзгеше бола баслағанын сездим. Бир ўақытлары мен сол kitapты оқып ғана қоймай, тап соның көрсетпелери менен жүргендей болып көриндим. Бул kitapтың бетлерин оқып отырып, бир ўақытлары Ийсаның Галелиядағы таслақ жоллар менен жүрип киятырғанын көз алдыма келтиргендей болдым. Буннан кейин Оның хәр күни Өзиниң тәлими бойынша өмир сүрип, қалай ўаз айтып хәм қалай үйреткенин көре басладым.

Оның Мухаддес Руўхқа толып, ақырында атанақ ағашқа шегеленип, өлимди жеңгенлигин билдим.

Сондай-ақ, өзимнің Мухаддес Китаптан алған тәсиримінің басқаларға да көрине баслағанын сезе басладым. Мен буны таңға жақын хызметшилеримнің сәнли затлар менен айланысып атырған ўақытта байқадым. Нурджан табаққа гүмис тарақ пенен кийим тазалағышты салып атырып, абайсыздан табақты түсирип алды. Тасырлаған даўыс қаттыға шықты. Ол бир орында қатып қалды, қорққанынан көзлери уясынан шығып кетипти. Ол, әдеттегидей, мени урысып кетеди деген ойда турған еди. Ҳақыйқатында мен оған урысыўға таярланып атыр едим, бирақ ўақтында өзимди услап қалдым хәм аўзымнан мына сөздің қалай шыққанын билмей қалдым: «Уўайымламай-ақ қой, Нурджан. Олар сынған жоқ».

Оннан кейин өзимде қандай да бир айырықша сезимди сезе басладым. Ал усы ўақытқа шекем мениң Қудайға исенгенимди биреў болмаса биреў билип қояр деп қорқар едим. Бирақ негедур сол ўақытта этирапымдағылар мени «үй сыпырыўшы Бегума» деп атайды деген ойдан қорқып кеттим. Лекин хәммесиннен бурын шаңарағымның буған қалай қарайтуғыны ойландыратуғын еди. Махмудтың әкеси болса, оны меннен алып кетиўи мүмкин. Хәттеки кайсы бир диндар адам «Динин сатқан адам өлтирилиўи керек» деген сөзди қолланыўынан қорқтым.

Әсиресе, Митчеллердің үйине тез-тезден барыўға асықпайтуғын едим, себеби этирапымдағылар ол жерге барып жүргенимди билип қалыўларын қәлемейтуғын едим. Сол бир кешедеги Митчеллердің үйинің алдында ушыратып қалған ҳаяллар мени қатты ойландыраар еди. Әлбетте, хызметшилерим мендеги өзгерислерди сезип жүрди. Усылардың хәммесин ойлап жүрип, маған қашан қысымның келетуғынын анық биле алмай, бәрқулла исенимсизликте өмир сүрдим. Бирақ Қудайдың мениң менен үш рет ушырасқанынан кейин Оған өзимнің анық бойсынғанымды билдирдим. Мениң ойымша, масихый болғаным хәммеге мәлим болғандай еди. Мухаддес Китапта айтылғанындай, мен «Ийсаны аўзым менен ашық тән алдым». Бир күни жатқан жайымның терезесинің алдында турып, өзиме былай дедим: «Бирақ қашан хәм қайда болсам да ақырғы нәтийжесин күтемиз».

Лекин нәтижесі тез болады деп күткен жоқ едим. Көп кешікпей 1966 ж. Ийсаның туғылған күнінен кейін маған хызметшім келді де, таңланған түрде:

- Сізге Митчелл ханым келип тұр, - деди.

- Ғе, кирсин! - дедім сөзімде ақсүйеклердің әдебин билдирип. Сол уақытта қонақты күтіп алыу үшін есік бетке жүргенімде жүрегім тез-тез соға бастады. Хызметші хаял даусымды еситіп тұрғанын биліп: «Бұл мен үшін үлкен құрмет», - дедім Митчелл ханымға.

Синов мени түски аұқатқа шақырып келіпти. Ол жерде сіз бенен танысуды қалейтуғын адамлар болады, - деди ол.

- Адамлар дейсіз бе? - деп бойымда және ески қорқынышларым басланды. Мүмкін сол уақытта мениң қолайсыз жағдайда қалғанымды Синов сезген болуы керек, себебі ол тез мени жубатыуға тырысты.

Олардың көпшилигі исениушілер. Бір неше англичанлар менен амеркалылар болады. Сіз барасыз ба? - деди үміт пенен қарап ол.

Мен оның мирәтин шын ықласым менен қабыллайтуғынымды айттым. Неге көпшилик исениушілер уялшақ болатуғыны туұралы ойлана бастадым. Мен исениушілерді бурында үйиміздегі рәсмий қабыллаудың басшысы болып тұрғанымда көрер едим. Бундай аұқаттың үстінде ушырасуы үшін айрықша себеп болуы керек еді. Олардың арнайыдан кийім кийген хызметкерлері де бар екен. Үйдің иші гүлдерге толы, сулыу етип безелген. Бірінші аұқатты жеп болып, екінші аұқат келемен дегенше көп сәубетлесіулер болды. Және хайран қаларлық жері дастурханның үстінде ауысық ыдыслар көп еді. Исениушілердің ишінде хәр миллеттің адамлары бар еді, бірақ олардың хеш қайсысы да өзлерінің исенимлері хаққында қолайлы уақыт келсе де айтыспаған еді. Ал Митчеллердің үйіндегі ушырататуғын адамларымының улыума басқа адамлар екенін сезген едим.

Ертеңіне Митчеллердің үйіне қәдімгі таныс жол менен кеттім. Дэвид пенен Синов мени күтіп алды хәм дослары менен таныстырды. Ең қызығы, олардың мениң өміріме тәсір еткенін биліп қуұандым.

Ең биринши танысқанларым Кен хәм Мэри Олд деген ерли-зайыплылар болды. Кен англичан екен. Оның көз-эйнегиниң айнасы қалың болғанлықтан көкшил көзлери хәлсиз екенлигин билдирип тур. Ол инженер болып ислеиди екен. Оның кийими сыяқлы ишки дүньясы да әжайыплылығы көринип турды. Ал хаялы Мэри болса америкалы екен.. Ол мийрбийке болып ислеиди екен. Оның күлгени маған унап қалды. Басқалары да жүзлери жайнаған сыпайы адамлар екен.

Ойламаған жерде мен көпшиликтиң нәзерине түсип қалдым. Хәммеси мениң излениулерим хәққында билгиси келип атыр. Мениң ойымша бул түски аўқат елеспесиз болып өтиуи керек еди, ал хәзир оның кериси болып кетти, себеби буның изи сорау берип жууап қайтарыуға уқсаған гүрринлесиюге айланып кетти. Мен өзимниң көрген түслерим хәққында хәм Қудайдың жарық тулғасы менен үш рет ушырасқанымды айтқан уақыттыңда, хәмме тым-тырыс болды, хәттеки балалардың шауқымлары да тоқтап қалды. Аўқаттан соң Дэвид аўқаттың мазалы болғанлығын айтып, хаялына миннетдаршылық билдирди, соның менен биргеликте мениң де басқаларға берген руўхый аўқатымның жүдә әжайып болғанлығын атап өтті.

«Сиз бенен келисемен, - деди Кен, - мен сиз тууралы усы ушырасыудан алдын еситкен едим. Себеби мен де сиз жасап атырған Вахта жасадым ғой. Азан менен сизиң бағыңыздың қасынан өтип баратырып, ашылып турған сулыу гүллерди тамаша қылар едим. Айырым уақытлары сизди бағда көрер едим, бирақ расын айтайын хәзирги бул жерде отырған хаял улыума сол уақыттағы бағда жүрген хаялға уқсамайды». Мен оның не айтажағын тез түсинип алдым. Сол бир неше ай бурынғы Билкис Шейх хеш қашан күлмейтуғын еди. «Сиз күтилмеген уақытта сауға алған балаға уқсайсыз. Түриңизден усы сауғаға таң қалып хәм қууанып жүргениңизди байқадым. Сиз оны қашанлардур өзиңизде бар болған нәрселериңиздиң хәммесинен де жоқары бахалаң», - деп дауам етті Кен.

Бул киси маған унап қалды. Буннан кейин де бир неше адамлар менен гүрринлестим хәм өзимниң дурыс ислегенимди түсинип жеттим. Бул исениушилер расын айтқанда, басқа жердеги аўқатланыуда хәм қабыллауларда ушыратқан исениушилеримнен айырылып турды. Кешке қарай хәр ким Қудай өзиниң өмиринде не ислегенлерин айтып берди. Дэвид жүдә дурыс баха берди. Аўқат жүдә мазалы болған, бирақ бизлер

хақыйқый аўқатты Қудайдан алдық. Бурын мен буны билмейтуғын едим, ал енди болса усындай руўхый аўқатты тез-тез алып турғым келди.

Мен кетиўге ҳәрекет етип атырғанымда Кенниң айтқан ескертиўи мени ойланыўға мәжбүрледи, себеби оның гәплери маған тәсир еткен еди. Кен менен Мэри қасыма келип, қолымнан услап: «Енди сиз бәрқулла исениўшилер менен қарым-қатнаста болып турыўыңыз керек, Билкис. Сиз ҳәр екшемби күни кеште бизиң үйге келсеңиз болады», - деди Кен.

«Келе аласыз ба?» - деп үмитленип сорады Мэри.

Мине, солай етип басқа да исениўшилер менен ушырасып туратуғын болдым. Ҳәр екшембиде Олдлардың үйинде ушырасатуғын едик. Гербиш жайдың кишкене қонақ жайына келген адамлар зорға сыятуғын еди. Олардың ишинде тек ғана екеўи пакистанлы еди, ал қалғанлары америкалы менен англичанлар еди. Ол жерде бир қанша адамлар менен, соның ишинде доктор Кристи ҳәм оның ҳаялы менен танысып алдым. Бул ғайратлы америкалы адам көз шыпакери, ал ҳаялы болса мийирбийке болып ислеиди екен. Олардың екеўи де елшилик емлеўханасында жұмыс ислеиди. Бизлер жыйналыста қосық айтып, Мухаддес Китап оқыр едик ҳәм бир-биримиздиң мүтәжликлеримиз ушын дуўа етер едик. Азғана ўақыттың ишинде бундай кешелер мен ушын ҳәптениң жүдә әҳмийетли ўақыясына айлана баслады.

Не себептен экени белгисиз, бир екшемби күни мениң жыйналысқа барғым келмей қалды. Қандай да бир себеп таўып Олдлардың үйине қоңыраў қылып, бармайтуғынымды айттым. Ол жер мен ушын ҳеш нәрсе питкере алмайтуғын жер сыяқлы болып көринди, бирақ усыдан кейин бирден өзимди қолайсыз сезе басладым. Маған не болды! Хызметшилериمنىң жұмысларын тексерип, үйди тынышсызланып айланып жүрдим. Ҳәмме нәрсе өз орнында еди, лекин мен ушын еле бир нәрсе жеткиликсиздей болып тура берди.

Сонда мен бөлмеге келип, дуўа етиў ушын, дизерлеп отырдым. Бираздан кейин ишке Махмуд кирип келди. Ол соншелли дәрежеде әстен жүрип келгенликтен, қасыма келип қолымды усламағанынша, мен оның кирип келгенин сезген жоқпан. «Апа, ҳәммеси жақсы ма? Неге басқаша болып

турсаң,-деди ол таң қалып. Мен күлимсиредим хәм оған хәмме нәрсениң жақсы екенлигин көрсетиў ушын тырыса басладым. Сен бир зат жойтқандай болып хәмме жайды қарап шықтың ғой,-деп бетиме қарады да, шығып кетти. Ырастан да мен бир нәрсе жойтып алғандай болып көриндим бе? Махмуд дурыс айтқан еди. Сол ўақытта ғана мен не нәрсени жоғалтқанымды билдим. Мен Қудайдың күшин сезиўди жоғалтқан екенмен. Ол жоқ болып кеткен еди! Неге? Мүмкин бул Оллар менен ушырасыўға бармағаным байланыслы шығар, ямаса мен мүтәж болған қатнастың жоқлығынан болған шығар деп ойладым.

Усындай қорқынышлы ойлар менен Кенге және қоңыраў етип баратуғынымды айттым. Қандай өзгерис! Жаныма қайтадан жыллылық кире баслады, мен буны анық сездим. ?әде бергенимдей жыйналысқа бардым. Ол жерде айтарлықтай өзгерис болмаса да, өзимниң қайтадан Қудайдың қушағында екенимди сезе басладым. Кенниң маған бәрқулла қарым-қатнаста болыў керек деп айтқанлары ырас болып шықты. Бул ўақыя мен ушын сабақ болды. Сол күннен баслап жыйналысқа барыўым керек, тек ғана бир жағдайда, егер Ийсаның Өзи барыўыма рухсат бермеген ўақытта ғана қалыўым мүмкин деп шештим.

Қәншелли Қудайды излеп жақынлағаным сайын, Мухаддес Китапты оқыўға деген интам күннен-күнге артып барды. Хәр күни уйқыдан тура сала оқытуғын болдым хәм ондағы жазылғанлардың барлығы хәзир орынланып атырғанына хеш қандай гүманым жоқ еди. Мухаддес Китап мен ушын тири китап еди, ол мениң хәр бир атқан адымыма сәўлесин шашып, өмиримниң хәр күнин жарқыратып отырды. Хәқыйқатында да ол мен ушын әжайып хош ийис болды. Бирақ бул жерде де мени таң қаларлықтай бир нәрсе күтип тур екен. Бир күни Махмуд екеўимиз, оның анасының жағдайынан хабар алыўға бармақшы болдық. Сол күни түнде кеш жатқанлықтан, Мухаддес Китапты оқыў ушын таң сәхәрде бир саат бурын турғым келген жоқ, сонлықтан жолға шығар алдында ғана оятып, шай алып келиўин буйырдым.

Сол күни дым қолайсыз уйқладым. Түни менен қайта-қайта ояна бердим хәм жаман түслер көрип шықтым. Бөлмеге Райшам кирген ўақытта өзимдеги хәлсизликти сездим хәм

динкем қурып отыр еди; себеби түни менен уйқлай алмай уйқымда уйқы болған еди.

Түсинбедим! Маған Құдай не деди? Мүмкин, Ол Мухаддес Китапты хәр күни оқығанымды қәлейтуғын шығар.

Бул жағдай өзимди Құдайдың күшинен екінши рет алып қашып атырғандай болып көринди.

Усындай қыйын жағдайларға қарамастан, сезимлеримнің өзи мени әжайып қууанышқа бөледі. Мен қандай да бир жүдә әхмийетли хәқыйқатлықтың алдында турғандай болып көриндим, бирақ оны толық түсине алмадым. Менде Құдайдың күшинің панасында болып, қууаныш хәм тынышлыққа бөленген ұақытларым болған, ал тағы да Оның күшин сезиўди жоғалтып алған ұақытларым да болды. Гилт қайда? Оған жақынласыўым ушын не ислеўим керек?

Буннан кейин көрген түслерим хәм қыстағы бағдың ишиндеги хош ийисти сезген күнимди еслеп Құдайдың жүдә жақын болып көринген ұақытлары туўралы ойландым. Митчеллердин үйине биринши рет барғанымды хәм жақын аралықта бәрқулла Мухаддес Китапты оқып, Оллардың үйиндеги екшембилик жыйналысқа барып жүрген ұақытларымды есима түсирдим. Сол ұақытлары Құдайдың бәрқулла қасымда екенлигин билер едим.

Және де, Құдайдың қасымда деген сезимимди жоғалтып алғанымды биле баслаған ұақытларым туўралы хәм басқа да ұақыяларды еслей басладым. Бул туўралы Мухаддес Китап не дейди? *«Құдайдың Мухаддес Руўхын қапа қылманлар»* (Еф 4:30). Сонда мен хызметшилериме бақырған ұақтымда ырастан да усундай болды ма? Ямаса бул жағдай Мухаддес Китапты оқымай, руўхымды аўқатландырыўды умытып кеткенimde болды ма, яки Оллардың үйиндеги жыйналысқа бармаған ұақтымда болды ма?

Егер мен хәқыйқаттан да Құдайдың панасында қалыўды қәлесем, онда Оған бойсыныўым керек еди. Ал, Оған бойсынған ұақтымда әжайып тынышлық пенен қууанышқа бөленемен. Қолыма Мухаддес Китапты алдым да, Юхан жазған Хош Хабардан Ийсаның айтқан сөзлерин таўып алғанымша оқый бердим:

«Ким де ким Мени сүйсе, Мениң сөзимди орынлайды.»

Әкем де оны сүйеді. Бизлер оған келип, оның менен бірге жасаймыз» (14:23).

Айтқым келген сөзлерді Мухаддес Китап усындай етип билдирді. Сөзді орынлау. Мениң ислейин дегенім де усы еді!

Енди тек ғана бойсыныу - шешимнің гилти болып табылады. «О, аспандағы Әкем, мен Саған Мухаддес Китапта көрсетилгениндей хызмет еткім келеді. Сени тыңлайтуғын боламан. Өзимнің еркімді Саған тапсырыу хәр қашан маған құрбанлық сыяқлы болып көрінді. Бірақ бул хақыйқатына келгенде құрбанлық емес, керисинше бул мени Саған жақынлатады». Қудайдың мениң менен тууырдан-тууы сөйлесетуғын уақыясына хеш үйренісе алмадым, бірақ сол уақытта тап сондай болғанына көзім жетті. Қудайдан басқа ким меннен күйеуімді кешіриуімді өтинип сорай алады! Ол маған былай деген еді: «Күйеуінді сүй, Билкіс. Оны кешір».

Басында Қудайдың адамларға болған сүйіспеншилигін қабыллағым келді, лекин ол өз алдына бир бөлек. Мениң жүрегіме көп жаралар салған бул адамды қалай сүйе аламан? Бул өз алдына бир бөлек жағдай..

«Жаратқан Ийем мен буну истей алмайман. Халидти кешіргім келмейді». Бир уақытлары балалық қыңырлығым менен Қудайдың күйеуіме хеш қашан кеуіл аудармауын өтинген едім, себеби мениң сезген бахтымды ол да сезіуін қалемес едім. Ал хәзир болса Қудай меннен усы адамды сүйіуімді өтинип атыр ма?

Усы жерде Халид хаққында еслеген уақтымда бирден ашыуым келип күйинип кеттім. Өзимнің ойымнан ол тууралы бар затларды шығарып таслағым келді. «Мүмкін, оны тек умыта алатуғын шығарман, Қудайым. Усының өзи де жетпей ме?» - дедім.

Бул мениң қыялым ба, ямаса Қудайдың мендегі жыллылығының хақыйқаттан да сууып баслағаны ма? «Күйеуімді кешіре алмайман, Қудайым. Буну ислеуге күшим жетпейді», - дедім қасарысып.

*«Мен берген мойынтырық ыңғайлы, жүгім жеңіл»
(Матта 11:30).*

«Қудайым, мен оны кешіре алмайман!» - деп бақырып жибердім. Кейин оның маған не ислегенлеринің хәммесін

атпа-ат айтып шықтым. Усыларды айтып боламан дегенімше, басқа да жаралардың ауызлары ашыла баслады хәм өзимнің умытыўға хәрекет етип жүрген өкпелеримнің барлығы оннан да бетер мени кемситип атырғандай еди. Мени ашыў қаплап алды хәм өзимнің Қудайдан пүткиллей алыслағанымды сезе басладым. Қорққанымнан адасып қалған бала сыяқлы бирден бақырып жибердим. Тап усындай әжайып үлги менен Ол да қасымда пайда болды. Ол мениң менен бирге усы бөлмеде болды. Бирден Оның аяғына жығылдым да, күйеўиме болған өкпемди хәм кешире алмайтуғын гүнамды мойынлап, тәўбе еттим.

«Мен берген мойынтырық ыңғайлы, жүгим жеңил».

Соннан кейин әсте-ақырын ақыллы түрде өзимдеги ауырманлықлардан тазаланып, оларды Қудайға бериўге тырыстым. Және де ашыў-ызадан, өкпеден азат болып, хәммесин Оның қолына тапсырыўға умтыла басладым. Соннан баслап өзимде жақтылықтың пайда болғанын сезе басладым, ол танда шығып киятырған күннің нурына уқсайтуғын еди. Сол ўақытта үстинде айнасы бар столға жақынладым да, жийеги алтын менен қапланған сүүретти алып, Халидтиң түрине қарадым. Кейин былай деп дуўа еттим: «Жаратқан Ийем, мениң жараларымды шыпалап, Қудайымның хәм Қутқарыўшым Ийсаның аты менен Халидке деген Өзиннің сүйиспеншилигиң менен толтыра гөр».

Сүүретке бираз ўақыт қарап қалыппан. Унамсыз минезлерим әсте-ақырын жоғала баслады. Буған исене алмадым, себеби мен бурынғы күйеўиме шын жүрегимнен жақсылық тилеп тур едим:

«Оған ақ пәтиянды берип жарылқайгөр, Қудайым, оның жүрегин қуўанышыңа толтыр, жаңа өмирде бахытлы болып жасаўына мүмкиншилик жаратып бергейсең».

Шын жүрегимнен усындай жақсылықты тилеген ўақтымда үстимде турған қара бултлар тарап кеткендей болды. Ауырманлықлардың хәммеси бойымнан алып тасланғандай болды. Сол ўақыттан баслап өзимнің Қудайдың қушағында екенлигимди сезе басладым.

Және де өзимде Оның күшин хеш қашан жоғалтқым келмейтуғын сезим пайда болды. Усы тилекти бәрқулла ядымда

сақлап жүриўим ушын кеш болып қалса да төменге түсип азғана хна таўып алдым хәм бөлмеге келдим де, хәмме ўақыт есимде болыўы ушын қолыма атанақтың сүүретин салдым.

Енди хеш қашан Оның күшинен ақыллы түрде бас тартпайман. Оның менен бирге өмир сүриўди үйрениўим ушын көп ўақыт керек екенлигин билдим хәм усыларды үйрениўдин өзин үлкен қуўаныш пенен басладым.

Ал, усудан кейин бир күни түнде хәқыйқый қорқынышты басымнан өткердим. Бул сырттан қарағанда қандай болып көринетуғынын билмеймен.

7. ОТ ХӘМ СУЎ МЕНЕН ШОМЫЛДЫРЫЛЫЎ

1967 ж. январь айы еди. Сол күнги түнде шын уйқыда жатып, бирден төсегимди жулқылаған бир нәрседен қорққанымнан оянып кеттим.

Жер силкиниў ме? Түсинбейтуғын қорқыныштан жүрегимнің соғыўы тезлесип кетти. Сол ўақытта бөлмеде қандай да бир қара күштиң бар екенлигин сездим хәм оның қара күш екенлигине хеш қандай гүманым жоқ еди.

Бирден өзимди төсегимнен бир нәрсе ылақтырып жибергендей болды, бирақ буның денемде ме ямаса руўхый жағдайымда болды ма, оны биле алмадым. Көз алдымда Махмудтың көриниси пайда болды хәм оның аман-саў болыўын тиледим.

Мүмкин, әжелім жақынлап қалған шығар деп ойладым хәм тула-бойым бирден қалтырап кетти. Қара күш маған қара булт сыяқлы түнерип турды, сол ўақытта мен ушын хәмме нәрсе жәрдем бере алатуғын Қутқарыўшымды шақырдым. «Қудайым, Ийса! Қайдасаң!» - дедим хәм усы ўақытта ийт өзиниң олжасын жулқылап атырғанындай, мени де биреў жулқылап атырғанын сездим.

«Мен не Ийсаны шақыра алмайман ба?» - деп Қудайдың алдында дизерлеп отырдым. Тап сол ұақытта маған қандайдур бир күш келгендей болып, бирден бақырып жибердим: «Мен Сени шақыраман! Ийса! Ийса! Ийса!»

Сол ұақытта жулқылаған нәрсе тоқтағандай болды хәм мен Қудайды алғыслап, рахмет айтып жатып қалдым. Не болыуына қарамастан, таңғы саат үшлердің ұақтында көзлерим аұырып, уйқыға кеттім. Азанда Райшам оятты хәм шай әкелип берди. Сонда да орнымда бир неше минут денемдеги сезген жеңиллигимнен рәхәтленип жаттым. Көзимди жумып дуға еткенімде, қасымда турған Қудайым - Ийса Масихты көрдим. Оның үстинде ақ кийими бар еди. Ол маған күлимсиреди де былай деди: «Қорқпа, енди бул қайталанбайды».

Бул қорқынышлы жағдай шайтаннан келген деп ойладым, бирақ бул мениң ийгилигим ушын Ийсаның рухсаты менен өткен сынақ болды. Буннан кейин бар даўсым менен бақырғанымды есеме алдым: «Мен Оның атын айтып шақыраман, Ийса деп шақыраман!»

Қудай еле мениң қасымда еди. Ол маған: «Билкис, сениң суўға шомылдырыу рәсиминен өтетуғын ұақтың болды», - деди. «Суўға шомылдырыу рәсими?!» Усы сөзлерди анық еситтім, бирақ бул сөзлер маған унамады.

Тез кийинип алдым да, Нурджан менен Райшамға түски аўқатқа шекем хеш кимге хабарласпайтуғынымды айттым хәм маған хеш ким келмеуин қадағалап жүриуин буйырдым. Терезениң алдында турып, бираз ойланып қалыппан. Таңғы ҳаўа райы салқын болғанлықтан бағдың ишин думан қаплап турды. Мусылманлар суўға шомылдырыу рәсимине қалай қарайтуғынын билер едим. Адам Қудайдың сөзин өзине хеш қандай қаслық ойламай оқый алады, лекин суўға шомылдырыудың сыры улыўма басқа нәрсе. Бул мусылманлар арасында адамның масихый болыуы ушын исламлық исениминен бас тарқанын көрсететуғын гүмансыз белги болар еди. Суўға шомылдырыу рәсими мусылманлар ушын жолдан шыққанлық болып есапланады.

Сол ұақытта мен жүдә әхмийетли сынақтан өтиу ушын тур едим. Оның мәниси не екенлиги анық еди. Маған жолдан шыққан ҳаялдай қылып қарай ма, ямаса оннан да жаман

сатқын сыяқлы көре ме, яки мен Ийсаға бойсынаман ба?
Басыма усындай сынақлар түскенде не ислер екенмен?
Хәммесинен бурын қандайдур қыялыма емес, Құдайға ырастан да бағынаман ба, усыған көз жеткеріуім керек болды.
«Дауысларға» хеш қарсылықсыз исене беретуғын мен жақында ғана исениуши болдым ғой. Бундай жағдайда тек ғана Құдайдың сөзине бойсыныуым керек. Солай дедим де, Құдайдың сөзин қолыма алдым да Ийсаның Иордан дәрьясында шомылдырыу рәсиминен қалай өткенлиги тууралы оқый басладым. Кейин Павелдің римлилерге арнаған хатын тағы бир рет оқып шықтым. Ол жерде Павел өлим хәм қайта тирилиуди сөз етип, усы рәсим хәққында айтып өтеди. «Ески адам» өлип, өзиниң барлық гүнасынан тазаланып, жаңа жаратылыс пайда болады.

Мине, маған кереги де усы еди. Егер Ийса шомылдырыу рәсиминен өткен болса хәм Құдайдың сөзи де усыған шақыратуғын болса, онда әлбетте, мен де буған бойсыныуым керек.

Усы ўақытта Райшамды шақырып алдым да: «Мансурға айт, машинаны таярласын. Түски аўқаттан кейин Оллардың үйине қонаққа барыуым керек, Құдай сени жарылқасын», - дедим.

Көп кешикпей Мэри менен Кенниң кишкене үйине жетип бардым.

- Кен, маған Құдайдың шомылдырыу рәсиминен өтиўге буйырғанына анық исенемен, - дедим.

Ол маған кеўилсиз түрде бираз қарап отырды, мүмкин мениң нийетимниң беккемлигин билгиси келген шығар. Кейин ол алдыға азмаз еңтерилип отырды да өткир нәзери менен былай деди:

- Билкис, сиз қандай жағдай болса да таярсыз ба?

- Аўа, бирақ... деп сөйлеп баслағанымда, ол сөзимди бөлип жиберди.

- Билкис, жақында ғана ушырасқан пакистанлы бир киси меннен: «Бурын өзиңниң үйинде сыпырып жыйнаушы болып ислеген жоқсаң ба?» - деп сораған еди. Сиз сол ўақыттан баслап атақлы шаңарақтан шыққан бурынғы хұрметли жер ийелеуши Бегума Шейх бола алмайтуғыныңызды билесиз бе?

Себеби сол ұақыттан баслап сизди исениўши сыпырып жыйнаўшылар менен теңлестиретуғын болады.

- Аўа, билемен деп жуўап бердим. Оның сөзлери жүдә қатал болып шыққанлықтан, мен өзимди оның көзлерине тик қараўға мәжбүрледим.

- Махмудтың әкеси де оны сизден аңсат ғана алып қоятуғынын билесиз бе? Және де ол сизди жақсы ғамхоршы бола алмайды деп хәммеге жәриялап шығады, - деди сөзин даўам етти. Усы сөзди еситкен ұақтымда жүрегим музлап қоя берди. Себеби мен усындай болыўынан қорқатуғын едим, енди болса усы сөзлерди Кеннен еситкенимнен кейин оның ҳақыйқат екенлигин жақсы түсиндим.

- Аўа, билемен Кен, - дедим әпиўайы жуўап қайтарып. Басқалардың мени жынаят иследи деп ойлайтуғынларын да билемен. Усылардың ҳеш қайсына қарамастан шомылдырыў рәсиминен өтким келеди.

Бизлердиң сәўбетлесиўимиз бирден Митчеллердиң келиўи менен тоқтап қалды. Кен бизлердиң сөйлесип алатуғын жүдә әҳмийетли мәселемиз бар екенлигин оларға айтып түсиндирди.

- Билкистиң шомылдырыў рәсиминен өткиси келип атыр, - деди ол.

Хәмме тым-тырыс. Синов жөтелиңкиреди.

- Бирақ буны ислеитуғын жер жоқ ғой, - деди Дэвид.

- Пешавардағы жәмәт туўралы не дейсизлер? Оларда бассейн бар емес пе? - деп сорады Мэри. Бирден тула-бойым муздай болып кетти. Пешавар қубла-батыстағы шегаралас аймақ ғой. Анығын айтқанда бул шегаралас аймақтағы қалада баўызлаўға да таяр туратуғын нағыз мусылманлар жасайды. Мен шомылдырыў рәсимимнен өтетуғынлығымды қупыя сақлай алмайман деп ойладым. Тап бир сааттан кейин қалада жасаўшылардың бәри билетуғындай болып сезиле берди.

Пешаварға барыў ушын керекли болатуғын хәмме нәрсени Кен таярлайды деп шешип алдық. Бизлер жақын арада Пешавар жәмәтениң шопанынан жуўап алыўымыз керек болды.

Бир күни кеште маған қоңыраў келди. Ол мениң ағайин ағам Фатех екен. Мен оны жүдә жақсы көретуғын едим, ол болса ҳәр қашан мениң диний тәрбияма кеўил аўдарар еди.

- Билкис, өзиңсең бе? - деген оның көтеріңки дауысы азғана ренжиген түрде еситилди.

- Аўа, мен. Сениң Құдайдың сөзин оқып жүргениң ырас па?

- Аўа.

Оның бул туўралы қаяқтан билгенине ҳайран болдым. Ол және мен туўралы не еситкен екен?

Фатех аға азмаз иркилди де:

- Билкис, Құдайдың сөзи ҳаққында сол исениўшилер менен ҳеш қашан сөйлеспе. Сен олардың өзлериниң сөзлерин қаншелли дәрежеде дәлилейтуғынын билесең бе? Бирақ олардың дәлилери ҳәмме ўақыт адамларды терис жолға салады, - деди.

Оның сөзин бөлиўге ҳәрекет еттим, лекин ол буған имкан бермеді. Мениң менен сөйлесип алмағанынша ҳеш кимди үйиңе шақырма! Егер сондай ислесең, онда туўысқанларыңның ҳәммеси сеннен жүз буратуғынын сен жүдә жақсы билесең, - деди айрықша кеўил аўдарып.

Фатех аға күш жыйнап алмақшыдай бираз ўақытқа шекем үндемей қалды. Мен де усы ўақыттан пайдаландым.

- Аға, мени де тыңлаң. Телефонның арғы жағында оның мени бар интасы менен тыңлап турғанлығын сездим. Аға, есиңизде бар шығар, мениң үйиме ҳеш ким шақырыўсыз келмейтуғын еди. Ағам буны есинде жүдә жақсы сақлайды екен, себеби мениң үйиме келиўге келисим жасамаған адам болса, мен ҳеш қашан келген адамды қабылламайтуғынымды ҳәмме билер еди.

Мениң тек ғана кеўлим қәлейтуғын адамлар менен ушырасатуғынымды сиз билесиз ғой, - деп даўам еттим.

- Саў болың, аға. Сәўбетлесиўимиз усы жерде тоқтап қалды.

Мүмкин, бул мениң шаңарақ ағзаларым менен болатуғын жағдайдың басламасы шығар. Егер Фатех аға Құдайдың сөзин оқып жүргенимди еситкен болса, онда пүткил шаңарақ ағзаларым шомылдырыў рәсиминен өткенимди де билип алады. Кейни не болады? Бул туўралы ойланғым келмеді.

Керисинше, бул мениң шомылдырыў рәсиминен өтиў шешимин еле де беккемледі. Бирақ мениң жақынларым менен қәдирли адамларымның қысымына шыдай алатуғыныма көзим жетпеді.

Кеннен еле жууап келген жоқ.

Ертеңине Құдайдың сөзін оқып отырғанымда, эфиопиялы ұезирге Филиптің Құдай тууралы айтқан сөзлерін ушыраттым. Бириншіден, сол ұезир сууды көре сала, арбадан түсіп, шомылдырыу рәсиминен өтиуге бел бууды. Құдай маған: «Тез арада шомылдырыу рәсиминен өт!» - деп қайта-қайта айтып атырғандай болып сезилді. Егер мен тағы күтетуғын болсам, онда бир нәрсенің яки биреудің маған кесент ететуғынын Ол маған көрсеткиси келгенине, неге екени белгисіз, усыған исенимли болдым.

Усылардан кейін Құдайдың еркине тосқынлық еткиси келетуғын, қандай да бир күштің бар екенлігін сезіп, орнымнан бир түрлі болып турдым хәм Құдайдың сөзін қойдым да, тез кийиніп алыуым ушын хызметшімді шақырдым. Кийиніп болғанымнан кейін Митчеллердің үйіне кеттім.

- Дэвид, Пешавардан жууап келди ме? - дедім ишке кирип атырып.

- Яқ, хәзирше жоқ.

- Ондай болса сен шомылдырыу рәсиминен өткере аласаң ба? Хәзир! Хәзир! - деп дауыслап бақырып жибердим.

Дэвид кеуілсиз түрде қарады. Дала сууық болғанлықтан ол мени ишке киргизді.

- Билкис, бул нәрсе жүдә әхмийетли болғанлықтан, бизлердің асығыуымыздың кереги жоқ.

- Мен Құдайдың сөзін орынлауым ушын асығыуым керек. Ол маған қайта-қайта усы тууралы айтып атырғандай. Азанда Құдайдың сөзін оқып отырғанымда, Оның маған тынышлық ұақытта шомылдырыу рәсиминен өтиуім кереклігін анық билдиргени тууралы оған айтып бердим.

Дэвид илажсыз түрде еки қолын жайып:

- Мен бүгін Синовты Абботтабадқа апарыуым керек. Тилекке қарсы, бүгін хеш нәрсе ислей алмайман, Билкис, - деди.

Мениң қолымды қысыңқырап турды да: Азғана шыда, Билкис. Ертең Пешавардан жууап алатуғынымызға исенемен, - деди.

Буннан кейін Олларға бардым.

- Кен хәм Мэри менен сәлемлесип атырып, өтинемен сизлерден, мени тез арада шомылдырыў рәсимимнен өткизиўдин илажы ырастан да жоқ па? - дедим.

- Бизлер жетекшимизден сорадық, - деди Кен мени ишке киргизип атырып. Жетекшимиздин айтыўынша бул мәселени кеңес шешеди екен.

- Кеңес дейсиз бе, ол не?

Жетекшиниң мени шомылдырыў рәсимимнен өткизгиси келетуғынын, бирақ оның ушын жәмәәттиң басшыларынан рухсат алыў кереклигин түсіндирди. Бул бир неше күнге созылыўы мүмкин, бирақ сол күнлердин ишинде не болатуғынын ким биледи, -деп қосып қойды ол сөзине.

- Аўа, - деп бир гүрсиндим. Өкингимнен не ислеримди билмей, ҳәзирги мүмкиншилигимди көз алдыма келтирдим.

Бирақ усы ўақытта Кен маған әжайып бир сөзлерди айтты. Ол түнде: «Қудайдың сөзиниң 654-бетин аш», - деп айтылған бир даўысты еситипти. Ол бундай силтемени еситкенине ҳайран болыпты. Ол Аюптың китабы екен. Бул жерден Кен мен ушын жазылған аятты оқып берди:

*«Қандай кәўип-қәтер болса да, өмиримнен кешиўиме туўра келсе де, ҳәтте Ол мени өлтirse де, мен Қудайға деген исенимимди жойтпайман»
(13:14-15).*

«Мен усыған таярман ба? - деп ойландым, - Қудайға усындай қылып исенемен бе?» Орнымнан турдым да, Кенниң қолынан ушлап, мени шомылдырыў рәсиминен ҳәзир өткиз. Оннан кейин, ҳәтте Ол мени өлтirse де, исенимимди жойтпайман. Ең дурысы, Қудай менен бирге аспанда болсам болды.

Усыларды айтып болғанымнан кейин орынлыққа отырдым да, кеширим сорағандай болып Кенге қарадым. Кешир Кен. Мен не қыларымды билмей қалдым. Бирақ бир нәрсени анық билемен: Қудай маған шомылдырыў рәсиминен ҳәзир өтиўим кереклигин буйырды. Мен сизге тек мынаны ғана айтып атырман. Сиз өткере аласыз ба ямаса өткере алмайсыз ба?

Кен орынлыққа шалқайып отырды да, шашын сыйпалады.

- Әлбетте, - деди ол Мэриге қарап. Дурысы, бизлер Митчеллерге барып, не ислеўимиз кереклигин билейик.

Бизлер Вахтың көшелери менен изимизге қайттық хәм бираз ўақыттан кейин Митчеллердин үйинде дуўа етип отырдық. Кейин Кен терең дем алып, сөйлей баслады: «Қудайдын Билкиске айтып атырғанлары әпиўайы нәрсе емеслигине исенемен, сизлер де усы пикирдесизлер деп ойламан. Егер де оның шомылдырыў рәсиминен өтиўи жүдә әҳмийетли хәм бул исеним Қудайдан болса, келинлер оған тосқынлық етпейик». Ол Дэвидке қарады. «Сизлер Абботтабадға барыўға таярландыңыз ғой. Ондай болса неге Мэри менен бирге Билкисти де қосып алып кетпейсиз? Бизлер сол жақта Синов екеўимиз сизлерди күтип алып хәм Билкисти шомылдырыў рәсиминен өткерий ушын керекли болған затлардың барлығын таярлайық. Ал Пешаварды болса умытайық».

Бул пикир хәммеизге мақул болып, таярлана басладық. Үйге асығып келдим де, Райшамға аўысық кийимлер таярлап бериўин буйырдым, себеби Оллар олардың маған керек болатуғынлығын айтқан еди. «Өзин менен бирге суўдан шыққаннан кейин кийетуғын аўысық кийим алып жүр» - деген еди.

Бирақ, усыларды таярлап атырғанымда өзимди қолайсыз сезе басладым. Хәттеки бираз ўақыттан берли Қудайдан алыслап кеткендей болдым. Бирақ маған тез арада шомылдырыў рәсиминен өтиўим кереклигин айтқан Қудайдың Өзи емес пе?

Усыларды ойлап турғанымда мениң ойымнан бир нәрсе кетпеди. Бул нәрсени ойламаўға да хәрекет еттим. Бирақ бул ой қайта-қайта тынышлығымды ала бергенликтен Қудайға былай деп дуўа еттим: «Ийем, усылардың хәммеси дурыс па?

Усылай етип, 1967 ж. 24-январда айрықша шомылдырыў рәсими басланды.

Райшам шақырған ўақтымда қасыма келди. «Илтимас, Райшам ваннаға суў толтырып жибер», - дедим. Ол айтылған жумысты ислеп жүрди, лекин оның түринен ҳайран болып жүргенлигиниң белгиси билинер еди, себеби мен хеш қашан бундай ўақытта ваннаға түспейтуғын едим.

Бираздан кейин Райшам ванна таяр болғанлығын айтты. Мен ислейин деп атырған нәрсе айырым динлик мәселелерди келтирип шығарыўы мүмкин, бирақ буны билсем де бундай нәрселерди ойымнан шығарып таслаўға тырыстым. Мен тек

Мухаддес Жазыўдағы көрсетилген талапты орынлағым келди. Тағы да мен шомылдырыў рәсиминен ҳәзир өтиўим керек еди, себеби пайда болатуғын тосқынлықлар туўралы ойланғанымда, түске шекемде күте алмайтуғынымды билдим.

Не болса да мен Қудай менен бирге болыўды ойладым. Буған ерисиўим ушын тек бойсыныў кереклигин билдим хәм де ваннаға кирип, суўға түстим.

Отырған ўақтымда суў ийниме келип турды. Қолымды басыма қойдым да, даўсымды шығарып былай дедим: «Билкис, мен сени Әке, Ул хәм Мухаддес Руўхтың атынан шомылдыраман». Усы сөзлерди айтып болғанымнан кейин денемниң хәмме жери суўға батыўы ушын қолым менен басымды бастым.

Суўдан шыққан ўақтымда қуўанышқа бөленип, Қудайды алғыслап: «О, Қудайым, Саған алғысымды айтаман. Мен бахытлыман», - деп бақырып жибердим. Гүналарымның жуўылып, енди Қудайдың алдында тура алатуғынымды билдим.

Бирақ не ислегенимди Райшамға айтпадым. Ол да меннен хеш нәрсе сорамады.

Бираздан кейин кийиндим де, Олларды күтип отырдым. Олар мени шомылдырыў рәсиминен өткерий ушын Абботтабадқа алып кетиўи керек еди. Усы жағдайға байланыслы енди маған диний мәселелердиң тосқынлық бола алмайтуғынын билдим. Маған исениўши досларым көп жәрдем берди. Олар мен ушын көп жерлерге барды, соның ушын бул жумысты ендиги жағында қыйыналастырғым келмеді. Енди олар менен шомылдырыў рәсиминен өтиў ушын бараман. Бирақ та мен әлле қашан Қудайдың еркин орынлағаныма исенимли едим. Усы ўақытта Мухаддес Китапты оқыўға талпынғанымда, руўхымның қуўанғаны соншелли, ойланып турыўға да мүмкиншилигим болмады. Мухаддес Китап бойынша ислегенлеримди тексерип, Қудайға бойсынғанымда, тағы да айрықша жағдайға түстим.

«Бегума Саиб, Бегума Саиб!»

Артыма қарасам Райшам екен. Ол Оллар төменде күтип турғанлығын айтты. Кетип баратырып Махмудқа кеш келетуғынымды айттым.

Абботтабадқа еки саатта жетер едик. Жолдың еки тәрәпи қарағайлар менен қапланған. Мен оларға ваннадағы шомылдырыу рәсими тууралы ҳеш нәрсе айтпадым. Оның орнына бир уақытлары шаңарағымыз бенен жүк тийелген машина менен усы жерлерди қыдырғанымызды айтып бердим.

Усылай Абботтабадқа да жетип келдик. Ол жерде бизлерди Митчеллер, канадалы шыпакер ҳаялы менен ҳәм Боб пенен Мадлен Бланчард күтип отыр екен. Олардың қасында пакистанлы адам да бар екен. «Бул адамның аты Баҳадыр, сизди шомылдырыу рәсиминен өткеретуғын жәммәттиң жетекшиси», - деди Синов.

Мен англичанлы шыпакери ҳәм тағы бир пакистанлы хызметкерди де көрип өттим.

«Пайғамбаршылық деген мүмкин усы шығар, Билкис. Сиз арқалы көп масихыйлар бир-бирине жақынласып атыр, себеби биринши рет Пакистанда баптистер, пресвитерианлар ҳәм англичанлар бирге жыйналып отыр», - деди Синов.

Бөлмениң ишиндегилер қууанышлы еди. Қапылар менен терезелер жауылып қараңғыланған. Усындай тынышлықта отырып, I әсирде жасаған Римдеги исениушилердиң үңгирлерде қандай қылып шомылдырыу рәсимин өткергенлигин көз алдыма келтирдим.

Бизлер таярлана басладық ҳәм мен этирапыма қарап: «Бассейн қайда?» - деп сорадым.

Бассейн жоқ екен. Кен мени шомылдырыу рәсиминен сууды басыма қуйыу арқалы өткеретуғынын айтты.

«Лекин бул рәсимнен Ийса Иордан дәрьясында өтти ғой, - дедим, - жолда киятырып бир дәрьяны көрдик. Неге сол жерге бармаймыз? Мениңше жақсы болар еди», - деп айттым. Бирақ суудың муздай екенлигин ҳәм адамлардың мени көрип қоятуғынын кейин есиме түсирдим. Сол себепли бул рәсимнен жасырын түрде өтип қойыуға ҳәм ишки исенимиме бола айтқанымды иске асырғым келмеді.

Солай етип, шомылдырыу рәсиминен тағы өттим, бирақ бул рет басыма сууды қуйды. Басыма сууды қуйып атырған уақытта мен ҳәзир Қудай қууанып атырған шығар деп ойладым. Рәсим тамам болғаннан кейин бөлмедеги адамлардың

жылап турғанлығын байқап қалдым. «Хаў, олардың көз жаслары мени жигерлендире алмады ғой!» - дедим ишимнен.

«Хәй, Билкис», - деп қасыма Синов келип қушақлады хәм сөйлеўге де шамасы келмей жылап жиберди.

Хәммеси мени қутлықлап атыр. Кейни Синов уранға айланған қосықты айтты, ал Кен болса Қудайдың сөзинен үзинди оқып берди. Усыдан кейин үйге қайтатуғын ўақыт болып қалды.

Жолда хәмме нәрсе жақсы болып хеш қандай албырағаным да жоқ, өзимди исениўшилердин арасында жақсыдай сездим. Бизлер хошласып атырып бир-биримизди қыймай, көзимизге жас алдық хәм хошласып үйге келдим.

Босағадан кирген ўақытымда жүрегимдеги тынышлық жоқ болып кетти. Үйдин жұмысларын басқаратуғын хаял қасыма жуўырып келип, даўысы өзгеринқиреп не болғаны хәққында айта баслады.

- Бегума Саиб, сизди туўысқанларыңыз излеп келип кетти. Олар сизин исениўшилер менен қатнаساتуғыныңызды билетуғынға уқсайды хәм...

Сол ўақытта мен қолымды көтерип: Болды, тоқтат! - деп үзликсиз шығып атырған сөзлерин тоқтатыўын буйырдым. Оның орнына кимлердин келгенлигин айт, - дедим.

Ол кимлердин келгенлигин айтып атырған ўақытта мени қандай да бир сезим бийлеп алды. Себеби келгенлердин хәммеси шаңарағымның ең үлкен ағзалары, ағайин ағаларым, инилерим хәм апаларым яғный бул үйде жүдә әхмийетли жағдай болған ўақытта келетуғын адамлар еди.

Булардың атларын еситкен ўақтымда жүрегим музлап қоя берди. Сол күни кеште Махмуд екеўмиз аўқатландық хәм оған өзимдеги қорқынышты билдиргим келмеди. Ол уйқлаған ўақытта бөлмеме келдим. Терезениң алдына барып, далаға қараған ўақтымда қарлар басылып қалыпты хәм мен усы айлы түнниң жарығында бағымның сулыў көринисине қарап турдым. Этирапыма қарадым хәм қатты жақсы көретуғын усы ески үйимниң жүдә әпиўайылығына ыразы болдым. Усы ўақытта маған «Ал енди не болады? Усы сүйикли үйимди сақлап қала аламан ба?» - деген гүманлы ой келе баслады,

себеби мен шаңарағымның ең кишкенесімен хәм бәрқулла өзимди усы үйдиң ақшасы менен қәўипсиз сезетуғын едим. Бирақ та усы ойым өзінше бир пайғамбаршылықты көрсетип турғандай болды. Маған қарсы шығып атырған қара күшлер өзлерин шаңарағым арқалы көрсете баслады. Мениң «бийлигим менен қәўипсизлигимнің» басым көпшилиги шаңарағымдағыларға байланысly еди. Егер де олардың барлығы маған бир ўақыттың өзінде терис қарайтуғын болса, не қыламан?

Әлбетте, Құдай мениң усы себепке байланысly тез арада шомылдырыў рәсиминен өтиўимди қәледі. Себеби Ол мени биледі.

Тереклер әтирапқа қойыў саялары менен жарасып тур. Мен бул әжайып сулыўлыққа узақ қарап қалыппан.

«Құдайым, олардың хәммесин маған бир ўақытта жиберме. Олар биримлеп келсин», - деп бираздан кейин дуўа еттим.

Мен дуўа етип болмай атырып қапы қағылды. Ишке кирип келген хызметшим маған хат берип кетти. «Бул хатты сизге хәзир алып келди»-деди хызметшим. Қандай хат екен деп, асығыслық пенен сыртын жырta басладым, ал ишинен болса Құдайдың сөзин оқыдым. Оның биринши бетине былай деп жазылған еди: *Қымбатлы әжапамыздың туўылған күнине*, қолы: Кен хәм Мәри Олд.

Усындай әжайып досларымның бар болғаны ушын Құдайға рахмет айтып, Мухаддес Китапты баўырыма бастым. Оннан кейин китапты оқып отырып, көзиме мына аят көринип кетти: *«Мен оларды таратып жиберемен...»*

Бул сөздиң мәниси сол ўақытта мен ушын жумбақ болып қалды.

8. ҚОРҒАН БАР МА?

Ал ертеңине азанда не болатуғынын күтип турдым. Бүгин шаңарағымның ағзалары жыйналатуғын күн, хәммеси бирге келе ме екен, ямаса биримлеп келе ме екен? Усыларды ойлап отырып, қашып қутыла алмайтуғын айыплаўлардан, қәўип-қәтер хәм сөгис пенен ескертиўлерден қорқтым. Бирақ хәмме

нәрседен бұрын мен олардың жүрегіне жара саламан ба деп те қорқтым.

Құдайдың өтіншіме толық жууап беретуғынына исенбегенлигимнен, Райшамға ең сулыұ көйлегимди алып келиуін буйырдым хәм кийинип болғанымнан кейин, хызметшима келгенлерди жақсылап күтип алыуын тапсырдым. Ал, өзим болсам қайтадан бөлмеме кирип кеттим. Ишке кирип ақ жипек қап пенен қапланған орынлықлардың биреуине отырып, Махмуд ойнап боламан дегенинше китап оқыуға киригим.

Залдағы дийуал сааты онды, он бирди көрсетти хәм ақырында түс те болды. «Олар мүмкин түстен кейин келетуғын шығар» - деп ойлады.

Түски аұқатты ишип болғанымыздан кейин, Махмуд уйқлап қалды. Мен болсам еле күтип отырман. Ақыры, саат үшлердин уақтында уйдін алдына машинаның келип тоқтаған дауысын еситтим. Мине хәзир үлкен жәнжел басланады деп таярланып атырғанымда сол, машина изине қайтып кетти. Не болды? Хызметшимнен не болғанын сорағанымда, ол биреудін зат әкелип таслағанын айтты.

Кеш те болып қараңғылық түсе баслады. Уйдін иши де қараңғыланды. Сол уақытта телефон шыңғырлады. Саатқа қарасам жети болыпты. Олар мениң менен жеке келип ушырасуыдың орнына неге телефон қылады?

Ким болды екен деп телефонды алған уақтымда жиңишке дауысты еситтим. Оның Мәри Олд екенлигин бирден таныдым. Оның дауысы бир түрли болып еситилип турды. Мениң Құдайға келгенлигим хәққындағы хабар тез тарқалып кеткен болса керек, себеби буны кеше үйиме келген шаңарағымның ағзаларынан билиуге болар еди. Ол да тәшиуишленетуғындай не болып қалды екен?

- Хәммеси жақсы ма? Мен сиз хәққыңызда тәшиуишлендим, - деп сорады Мәри.

- Ауа, хәммеси жақсы, - деп оны исендирдим. Телефонды қойдым да хызметшима пальтомды алып келиуін хәм машинаны таярлауын буйырдым. Бұрыннан мениң тууысқанларым саат сегизден кейин үйге келмейтуғын еди, сонлықтан мен үйден арқайын кете алатуғыныма исенимли

болдым. Бірақ туұысқанларымның биреуі де келмеді, телефон да қылмады. Мен буған хайран болдым.

Не болса да мен өзімнің масихый шаңарағымнан жәрдем алғым келді. Мүмкін, Олдарға сүйене аларман. Ал, Мэридің дауысы неге бір нәрсени айта алмай турғандай дирилдеп шығып турды екен? Солай етип, мен арқа сүйерім, тирегім болады деген үмит пенен Олдардың үйине бардым. Олардың барлық терезелери қараңғы екенлигин көрдим.

Сол ұақытта олардың қапысының алдында турып, қандай да бир қорқынышты сезгендей қалтырай басладым. Қорқыныш жүрегімди қысып жиберді. Әлбетте, кеш болғанда бир өзім жүрип ақмақлық қылдым. Мен жалғыз жүрмеуім керек еді. Сол қараңғылықта не бар екен? Қорққанымнан жүрегім тез-тез соғып кетті.

Артыма бурылдым да, машинама қарай жүриуге таярлана басладым.

Лекин бирден өзімди тоқтаттым. Яқ! Бундай қылыуыма болмайды, егер мен Патшалықтың мийрасхоры болсам, онда мениң Патшадан жәрдем сорауыма хуқықым бар ғой. Еле сол қорқынышлы қараңғылықта турып, өзімди Патшаның қолына тапсырдым. «Ийса, Ийса, Ийса!» - деп қайталап айта бердим. Бир ұақытлары қорқыныш кете баслады. Ол қалай келген болса, тап сондай болып кетип қалды. Мен қорқыныштан азат болдым!

Буннан кейин Олдардың үйине қарай жүрдим. Бир неше адым атқанымнан кейин қонақ бөлмеде шамның жанып турғанын көрдим. Қапыны қақтым. Қапы әстен ашылды да, арғы жағынан Мэри көринді. Ол мени көрген ұақытта жеңил дем алып қойды хәм тез ишке киргизип, қушақлап алды.

- Кен! Кен! - деп күйеуин шақырды. Ол тез жетип келді.

- О, Қудайға шүкир, бизлер сизди қайғырдық. Усы ұақытта Кен мени шомылдыруу рәсиминен өткерген пакистанлы исениушиниң маған бир нәрсе болып қалама деп тынышсызланғанын хәм мени жалғыз қалдырып кеширилмес қәте ислегенлигин айтты.

- Ҳе, сизин даўысыңыз неге телефоннан басқаша болып шықты десем, усыдан екен ғой, Мэри. Енди мениң ойымша, көп кешикпей хэмме мениң Қудайға бойсынғаным туўралы билетуғын шығар, бирақ не болса да сизлерге көп-көп рахмет! Еле хеш нәрсе болған жоқ. Хәттеки шаңарақ ағзаларымнан да хеш ким келген жоқ хәм Қудай мениң дуўаларыма усындай қылып жуўап берип атырғанына шексиз миннетдарман, - дедим.

- Сол ушын Қудайға рахмет айтайық, - деди Кен. Хәммемиз дизерлеп отырдық хәм Кен Қудайға мени сақлағаны ушын рахмет айтты хәм буннан кейин де қорғап жүриўин өтинди.

Солай етип, үйиме исенимим беккемленип қайтып келдим, себеби Қудайдан жәрдем сораған едим хәм өзимниң хуқықымды Ийсаның аты менен қолландым.

Хызметшилеримниң айтыўынша, сол күни кеште хеш ким қоңыраў қылмаған екен.

«Ондай болса, не болатуғынын ертең көремиз» - дедим жатып атырып. Ертеңине де Қудайға дуўа етип, миннетдаршылығымды билдирип сол күнди күтиў менен өткердим. Хеш кимнен хабар болмады.

«Не болды? Ямаса пышық тышқан ойнап жүр ме? - деп хайран болып жүрдим.

Буннан кейин усылар туўралы хызметшилеримниң не билетуғынларын тексергим келди. Егер Пакистанда не болып атырғанын билгиңиз келсе, онда үй жумысларын басқаратуғын хызметши ҳаялдан сораң. Олар хэмме нәрсе туўралы биледи.

Ең ақырында өзимниң хызметшим Нурджаннан сорадым:

- Нурджан, мениң шаңарағымда не болып атыр?

- Хәй, Бегума Саиб, түсиниксиз бир нәрсе болды. Сизин барлық туўысқанларыңыз бир мезгилде қоллары бос емес болып шықты, - деди ол.

- Ағаңыз жыл сайын болатуғын крикет жарысына кетипти. Буны еситип күлдим: «дозаққа баратуғын жолда турған» қарындасынан гөре крикет әҳмийетлирек болғаны ма? Райшам тағы сөзин даўам етти. Ағайин әжағаңыз Фатех қандай да бир суд пенен байланыслы иске араласып қалғанлықтан басқа жаққа

кетипти, Әмина апаныз болса Лахорда, ал еки жийен ағанызды жұмысларына байланыссыз қалаға шақыртып алыпты, тағы да...

Кейин еситиудің керек емеслігін билип, оны тоқтаттым. Қудай оларды тарқатып жиберемен деген еді, растан да таратып жиберді. Сол ұақытта Қудайдың күліп атырғанын еситкендей болдым. Тәшиуишленген туұысқанларымның бәри бир мени тыныш қойматуғынлығын билдим, бирақ енди олар биримлеп келетуғын болды.

Тап сондай болды. Биринши келген адам Әмина апам болды. Ол жетпислерге шамаласқан жүдә ғайратлы кемпир еді. Оның келбетинен шығыстың ҳаялларына тән болған сулыұлық көринип турар еді. Бизлер жақсы қатнасып, сүйиспеншилик пенен исенимди байланыстырып жиберген едик. Ол ишке кирип киятырған ұақытта оның магнолия гүли сыяқлы бозғылт жүзи оннан да бетер бозарып кетипти, ал қоңыр көзлери болса муңлы еді.

Бизлер бираз сөйлесип отырдық. Бираздан кейин оның келгендеги мақсетине өтип атырғанлығы сезиле баслады. Ол креслоға жайғасып отырып алды да:

- Билкис, мен сени исениуши болды деп еситтим. Усы ырас па?

Мен жууап бериудің орнына әпиуайы түрде мыйық тартып қойдым.

Ол маған қарап ашыуланған түрде, сөзин дауам етти:

- Мен адамлар сен ҳаққында өсек таратып жүр деп ойладым. Ол бираз екиленип, мийримли көзлери бул өтирик деп айтса дегендей маған тигилип қарады.

- Бул өтирик емес, Әмина апа, - дедим. Мен өзимди толығы менен Ийсаға бағышладым ҳәм шомылдырыу рәсиминен өтип, исениуши болдым.

Ол қолын бир силтеди де:

- Үлкен қәтеге жол қойыпсаң! - деп муңайып қалғандай болды. Бизлер сөзлеримизди жалғастыра алмай бираз отырдық. Кейин ол тез кийимлерин кийди де, орнынан турып, маған сууық түрде қарап үйден шығып кетти.

Мениң кейпиятым түсип кетти, бирақ Қудайдан оны қыйнап атырған аўырманлықтан сақлаўын сорандым. Сол ўақытта мен өзимниң шаңарақ ағзаларым ушын дуўа етиўим керек екенлигин билдим, болмаса өзим жақсы көрген адамларымның азап шегиўине дуўшар ететуғынымды сездим.

«Қудайым, әлбетте, егер Сен оларға мийриминди түсирсең жақсы болар еди. Бирақ олар ҳазир Саған жүзлерин бурмаса да Сен оларды сүйесең, өтинемен Сеннен, егер еркиң болса, Әмина апамнан баслап маған жақын адамлардың ҳәммесине Өзинниң ақ пәтиянды бере гөр. Рахмет, Саған Қудайым!»

Ертеңине де усы дуўамды қайталаўыма туўра келди ҳәм де оған қосымша кеше келип кеткен ағайин ағам Аслам ушын да дуўа еттим. Ол нызам хызметкери ҳәм Вахтан нө шақырымдай узақлықта жасайды. Ол мениң әкемниң көпшилик қәсийетлерин: тап сондай мүләйим күлкисин, ҳәзилди түсинетуғын әжайып минезин өзине синдирип алған. Мен Асламды жүдә жақсы көретуғын едим. Оның қарым-қатнасынан кейин менде қандай өзгерислер болғаны туўралы оның толық билмегенин түсиндим. Бизлер бир-биримизге ҳүрмет көрсетип, ҳал-аўхал сорастық. Кейин Аслам былай деди:

Шаңарақ ағзалары қашан жыйналады? Мен саған келейин ҳәм екеўимиз бирге барайық.

Мен оның гәпине мыйық тартып күлдим де:

- Шаңарақ ағзаларының қашан жыйналатуғынын билемен, Аслам, бирақ мени ол жерге шақырмайтуғынын да билемен, себеби ҳәммеси мениң мәселем үстинде жыйналысып атыр.

Ол маған түсинбеген пешинде қарады ҳәм оған ҳәмме нәрсени айтыўым кереклигин түсиндим. Аслам, илтимас, жыйналысқа бар, - дедим ҳәммесин айтып болғанымнан кейин.

Мүмкин, сен қолайлы ўақыт келгенде мениң орныма да бир аўыз сөз сөйлерсең.

Оның үйден қалай шығып баратырғанына кеўилсиз түрде қарап қалдым, себеби дағдарыстың ўақты басланып атырғаны анық көринип тур еди. Мен Равалпинди менен Лахорға тезирек жетип барыўым керек болды, себеби Тоони менен балам Халидке мен туўралы көпиртип айтыўларын қәлемедим. Айтқандай, қызым Халида менен жеке сөйлесе алмадым, себеби

ол Африкада туратуғын еди. Бирақ, менде Халид хәм Тоони менен сөйлесип алыў мүмкиншилиги бар. Ертеңине Лахорға кеттим. Халидтиң табыслы кәсип ийеси екенлиги оның үйинен көринип тур: үйдиң этирапы шөплери қырқылған жасыл шарбақ хәм дәлиз бенен қоршалған сулыў қаланың жайы.

Бизлер дәрўазадан кирген жерге машинаны қойдық та, кең дәлиз арқалы ишке кирдик. Мениң келетуғынымды билип күтип жүрген Халид алдыма жуўырып шықты.

«Апа, сени көргенимнен қуўанышлыман!» - деп күтип алса да, оның азғана қысылғаны сезилип турды. Бизлер биргеликте мениң не ислегеним туўралы сөйлестик, бирақ сонда да Халидтиң ҳеш нәрсе түсинбегенин билдим.

Буннан кейин Тоони менен сөйлесиўим керек еди. Сол ушын Равалпиндиге жолға шықтым да, туўры емлеўханаға бардым. Ол жерге барып Тоониди шақырттым хәм оған хәммесин қалай айтатуғыным туўралы ойлана басладым. Ол мен туўралы әлле қашан еситкен болыўы да мүмкин. Әлбетте сондай шығар, себеби ол мениң Мухаддес Китапты оқып жүргенимди билетуғын еди ғой. Хәттеки, усы емлеўханада Махмуд пенен жатқанымда доктор Сантьяго менен болған сәўбетлесиўимди де еситкен еди. Бирақ ол бир нәрсени-доктор Сантьяго менен болған ушырасыў мениң өмиримди қаншелли өзгерткенин билмейтуғын еди, себеби сол диншил ҳаял мениң Құдайға дуўа етип, Оған бойсыныўыма күш берген еди.

- Апа! - деп Тоони маған қарай жуўырып келди. Оның жүзлери күлимлеп, сарғыш шашлары ақ халатының үстинде айрықша болып, маған қолын созды.

Оның киятырғанын көрип, орнымнан турдым, сол ўақытта жүрегим де тез-тез соғып кетти. Мен оған бул жаңалықты қалай айтаман? Мен илажын таўып сөйлеўге тырыстым, бирақ жән-жақтан болатуғын қысымды сезиў қорқыта баслады. Не болса да, сақ болыўға да тырыспастан бар гәпти айтып салдым.

- Тоони, мен саған бир әҳмийетли нәрсе айтаман, бирақ сен есиңнен танып қалма, - дедим. Мен буннан еки күн бурны тәўбе етип, Ийсаны қабылладым.

Тоони турған жеринде қатып қалды хәм созып турған қолын тартып алды да, көзлери жасқа толып кетти. Қасыма отырды да:

- Усындай болатуғынын билген едим, - деди ол дауысы қалтырап.

Мен оны жубатыуға тырыстым, лекин ол көнбеди. «Жумыста қуры ислегенге уқсап жүргеним менен пайдасы жоқ», - деп рухсат сорады хәм екеуимиз бирге оның үйине бардық. Тоони үйине кирген уақытта телефон шыңғырлады. Ол телефонның қасына жууырып барып трубкасын көтерди хәм маған қарады. «Бул - Нина. Ол усы уақыяның ырас екенлигин билгиси келген», - деди. Нина Равалпиндиде туратуғын жийенимиз. Тоони телефонды тыңлай баслады, себеби Нина еле сөйлеп атыр еди. Хәтте, мениң турған жериме шекем Нинаның дауысы еситилип турды, ол дауысын көтерип сөйлеп атыр. Бираздан кейин Тоони жумсақ дауыс пенен: «Ауа, Нина хәммеси ырас. Ол ырастан да қабыллаған екен», - деди. Усы уақытта Нина телефонды жауып таслаған болыуы мүмкин, себеби Тоони трубканы қулағынан алып, неге тым-тырыс болып қалды дегендей оған бир қарады да, орнына қойды. Бәринен бурын Тоони ойларын бир жерге жыйнап алыуы ушын оған уақыт бериуим керек еди. Мен кийимлеримди жыйнадым.

- Қымбатлым, усы тууралы сөйлесиуге мүмкиншилигин болған уақытта үйге бар. Екеуимиз сөйлесейик, - дедим. Тоони бул сөзиме қарсы болған жоқ хәм мен үйиме қайттым. Үйге келген уақтымда барлық хызметшилерим этирапыма жыйналып қалды. Нурджан бармақларын сықырлатып тур, Райшамның болса түри ағарып кетипти. Күни менен телефон тынбаған, таң атқаннан баслап тууысқанларым дәрүазаның алдына жыйналыпты. Хызметшилерим усыларды айтып атырған уақытта тағы телефон шыңғырлады. Бул британ нефть компаниясында жумыс ислейтуғын әжапамның күйеуи Жәмил екен. Мен оны хеш нәрсеге исенбейтуғын адам деп ойлайтуғын едим, ал хәзирги оның дауысы мениң бул ойымды улыуа өзгертип жиберди.

- Билкис, мен ақылға сыймайтуғын сөзлерди еситтим хәм усының ырас екенлигине хеш исене алмайман, - деди ол. Сениң исениуши болғаныңды маған жумысымдағы серигим айтты. Әлбетте, мен күлимсиреп турып, усы сөзлердиң ырас екенлигине исендиргим келди.

Бул хабар хәмме жерге тарқалып кеткен. Бул гәпти еситсем де хеш нәрсе демедим.

- Билкис! Мени тыңлап турсаң ба? - деди Жәмил.

- Аўа.

- Усы ырас па?

- Аўа.

Тағы да үнсизлик. Кейин:

- Яқшы, бирақ бул сениң бар нәрсениң хәммесин жоғалтқаның ғой. Не ушын? Хәммеси усы бир диний көзқарас арқалы. Басқа не ушын болар еди? Ол усының менен гәпин жуўмақлады.

Он минуттан кейин Тоони жылап турып телефон қылды. «Апа, маған Науаз ағам қоңыраў қылып, Махмудтың әкеси оны алып қоятуғынын айтты. Науаздың айтыўынша хеш қандай суд оның сизде қалыўына рухсат бермейди екен!»

Оны жубатқым келди, лекин ол жылағанын тоқтата алмай телефонды жаўып таслады.

Кеште Махмуд екеўимиз аўқатланып отырған ўақтымызда ўйге еки жийен қыз хәм Тоони келди. Олардың бозарып кеткен түрлерин көрип, хайран болдым.

- Келиң, отырың, - деп, хызметшилердиң оларға да аўқат алып келиўин өтиндим.

Жийенлерим менен Тоони әсте-ақырын аўқатқа қолларын созды. Мен Тоони менен келген еки қызды көрген ўақтымда қуўанған едим, бирақ олар мени көрген ўақытта хеш қуўанышлы емес екенлигин байқадым. Сөйлесип баслаған ўақтымызда үшеўимиз де Махмудтың басқа бөлмеге барып ойнаўын өтиндик. Махмуд кеткеннен кейин жийен қызымның биреўи маған былай деди:

- Әжапа, буның басқаларға нени билдиретуғынын билесиз бе? - деп жылап жиберди. Сиз бизлердиң биреўимизди болса да ойладыңыз ба? Бул сораў маған қарама-қарсы отырған екінши жийенимнің көзлеринде жаңғырық сыяқлы қайталанғандай болды.

Мен оның кишкене қолларынан усладым.

Қымбатлым мен хеш нәрсе ислей алмайман, тек ғана бойсыныўым керек.

Сөйлеп атырсам да Тоонидиң көзлери жасқа толып, маған:

- Апа, кийимлеринди жыйнастыр, бул жерден тезирек кеткениң макул. Себеби хәзир затларың менен ямаса биреу менен болса да кете алатуғын мүмкиншилигиң бар,-деди.

Ол дауысын көтерип сөйледи:

- Сиз адамлардың не айтып жүргенин билесиз бе? Олар сизге қастыянлық етпекши. Өзиннің тууысқан ағаң саған қарсы шығуға мәжбүр болады! Досларымның айтыуынша, сизди өлтирип кетеди екен, - деп жылап жиберди.

- Яқ, Тоони қаншелли қыйын болса да, мен хеш жаққа қашпайман, - деп жууап бердим. Егер мен қашып кететуғын болсам, онда қалған өмиримди қашқынлықта өткизетуғын боламан дедим. Усы сөзлерди айтып баслағанымда өзимде батыллық пайда болды. Егер Қудай қалесе, Оның Өзи мениң ғамхоршым болады хәм мениң үйимди де қорғайды, тағы да хеш ким мени үйимнен қууып шығара алмайды. Усы ўақытта жағдайдың ауырласқанын сездим хәм креслоға отырып қалдым. Олар маған не ислегиси келсе, келип ислей берсин!

Усы ўақытта өзиме қатты исенгенимде бир нәрсе болды. Анығын айтсам, Қудай менен байланысым үзиліп қалғандай болды. Сол ўақытта этирапымдағы сөзлерге итибар бере алмай, қорқып кеттим. Сонда да не болғанын бирден түсине алмадым. Бул мени бийлеп алған менменлик пенен қырсықлыққа толы ески болмысым еди. Себеби хеш ким мени үйимнен қууып шығара алмайды деп, өзимше шештим хәм соған исенимли болған едим.

Мен Тоонидиң не айтқанын түсинбей терең ойға берилип кетиппен.

- ... яқшы, апа, сен масихый болдың, сонда не сен азап шегетуғын масихый да болуың керек пе? - деп жылады Тоони. Ол мениң ийниме басын қойып, кресломның қасында турды. Бизлер сизди жақсы көремиз, соны билесиз бе?

- Әлбетте, қымбатлым, әлбетте, - деп оның шашын сыйпалап атырып гүбирлендим. Қудайдан мени өз бетимше кеткеним ушын кешириуин сорандым. Оның ерки бойынша алдымда не күтип турса да, хәтте өз үйимди таслап кетиу керек болса да, мен бәрине таяр болдым. Ишимнен усы сөзлерди қайталауым арқалы тағы да Қудайдың күшин сезе баслағандай болдым. Усы өзгерислердиң хәммеси менде бир неше минуттың

ишинде болып өтті: мениң алдымда отырған үш Ұаыал сөйлеп боламан дегенше, мениң өмирим басқаша болып өзгерип кетти. Сол Ұаыытта Қудай мениң қасымда еди. Ол мениң ишимде жумыс ислеп, мени Өзи тәрбиялады. Ол маған Өзи менен қалай бирге болыў кереклигин үйретти.

- Яқшы, бизлер былай ислеимиз, бола ма? Бул Тоонидиң даўысы еди, бирақ оның не айтажағын мен еле түсинбедим. Бирақ, бахтыма, ол сөзин даўам етти. Егер Махмудтың әкеси оны алып кететуғын болса, оның орнына оны мениң алыўыма рухсат бер. Мен исениўши емеспен ғой, - деп сөзин жуўмақлады.

Қызлар әсте-ақырын басыла баслады. Олардың үйде қонып қалыўларын өтиниш еткен едим, олар ыразы болды. Тоони менен жийенлериме қайырлы түн тилеп, бизлердиң қаншелли өзгергенимиз туўралы ойландым. Бурынлары оларды қорғап, ғамхорлық қылған Ұаыытларымды еследим, ал ҳәзир болса бир-биримизди теңдей қайғырамыз. Сол түнде мен Қудайға былай деп дуўа етти: «Қудайым, Саған исенбейтуғын адамлар менен сөйлесиў қатты қыйын екен. Сеннен өтинемен, мениң шаңарағыма жәрдем бер. Жақынларымның тынышлықта жасаўы мени бәрқулла ойландырады». Уйқлай баслағанымда руўхым денемнен шығып кеткендей болып көринди. Мен өзимди этирапы қалың қарағайлар өсип турған жасыл далаңлықта көрдим. Бәхәрдиң әжайып күнлериниң бири екен. Этирапым толы периштелер, олар жүдә көп еди! Мен «Мухаддес Михаил» деген атты еситтим! Периштелер болса мени жигерлендирди. Оннан кейин болса өзимниң төсегимде жатырғанымды билдим. Орнымнан турдым да, Махмудтың бөлмесине барып, оны орнына жатқардым, кейин қызым менен жийенлерим жатырған бөлмеге барып, оларды да көрип шықтым. Усыдан кейин бөлмеге келип дизерлеп отырдым. «Қудайым, Сен маған көп жуўаплар берип атырсаң, енди Сеннен тағы да өтинерим, Махмудқа не ислеитуғынынды көрсетегөр. Мен Тоониди жубатсам ба екен деп ойлап едим».

Буннан кейин Мухаддес Китапты ашыўға менде айрықша инта пайда болды ҳәм бир аят кеўлимди өзине тартты. Жаратылыс ғғ:әғ: «Балаңа қол көтерме, оған тийиспе...»

«Рахмет, Саған, Қудайым» - деп гүрсиндим.

Азанғы шайдан бұрын Тоониди жубатыўдың қолайлы ўақыты болды. «Қымбатлым, сениң балаңа ҳеш нәрсе болмайды, оны ойлап қыйналмай-ақ қой». Усыны айтып болып, оған аян арқалы берилген Мухаддес Жазыўды оған көрсеттим. Мениң исенимим бе, ямаса Тоониге Мухаддес Руўх келди ме, билмеймен, әйтеўир оның жүзи шырайланып, еки күн дегенде биринши рет күлди.

Қызым менен жийенлерим үйимнен кеўилли түрде шығып кетти. Бирақ басқа туўысқанларым менен досларым да келип-кетип атыр.

Бир неше күннен кейин Райшам маған жети адамның келип турғанлығын айтты. Олар мени төменде күтип отырған досларым екен. Не болса да олар менен Махмудсыз көриским келмеди. Бала да не болып атырғанын билиўи керек деп ойладым. Оны шақырып алып, төменге бирге түстик. Кекс пенен шай ишип сөйлесип отырдық, соның арасынша биреўи азмаз жөтелиңкиреп сөйлеўге таярлана баслады, мен де не айтажағын түсинип отырдым.

- Билкис, бизлер сени жақсы көремиз, бизлер сен хәм сениң ис-хәрекетің туўралы ойландық, соның менен биргеликте саған жәрдем бергимиз келеди, - деди мениң кишкене ўақтымнан баслап жақсы таныйтуғын достым.

- Сондай ма?

Ол алдыға жылжып отырды да күлди.

- Өзиңнің исениўши екенлигинди халықтың алдында айтпай-ақ қой.

- Сен маған исениминди жасырын сақла демекшимисең?

- Аўа.

- Кеширерсиз, мен ондай ислей алмайман, мен Қудай менен ойнай алмайман. Егер маған өлим кәўипи дәнсе де мен таярман.

Олардың жетеўи де маған жақынласып отырды хәм әкемнің ең жақын достысы маған қатал көзлерин тигип бираз отырды. Мен де оған усындай қылып жуўап қайтарғым келип еди, бирақ бул пикиримнен қайттым. Себеби олар мениң тынышлығымды ойлайтуғын адамлар сыяқлы болып көринди.

- Кеширерсизлер, мен сизлердің айтқанларыңызды орынлай алмайман, - дедім хәм исенимимнің усы бир айдың ишинде өмиримдеги ең әхмийетли ұақыя болғанын түсиндирип бердим. Мен усыларды көрип үнсиз отыра алмайман, - дедім. Кейин Мухаддес Жазыўдан үзинди келтирдим:

*«Солай етип, ким де ким Мени адамлар алдында тән алса,
Мен де оны аспандағы Әкемнің алдында тән алман.
Ал ким де ким Мени адамлар алдында тән алмаса,
Мен де оны аспандағы Әкемнің алдында тән алмайман».*

- Бирақ сен жүдә қыйын жағдайда қалып қоясаң ғой. Мениңше, егер сен хеш нәрсе демей жүрсең де, Құдай саған қарсы болмайтуғын шығар, - деди басқа биреуи. Себеби Оған исенетуғыныңды, Ол биледи ғой. Усының өзи жетерли емес пе? Ол адасқанлар туўралы Қуранда жазылған үзиндини келтирди. Бизлер сени бир бәлеге дусласып қала ма деп қорқамыз, егер ондай жағдай болып қалса, сениң досларың да, туўысқанларың да сен тәрепте болмайды. Хәтте сени жақсы көретуғын адамлар да сеннен өзлерин алып қашыўға мәжбүр болады, - деди ол.

Мен басымды ийзедим. Себеби олардың не айтпақшы болып отырғанларын әлле қашан түсинген едим. Усы ұақытта Махмудты сыртта ойнап келиўге жибердим, себеби оның ендиги жағындағы сәўбетлесиўимизди тыңлаўын қәлемедим. Бул ұақытта Махмуд мениң қасымдағы кишкене отырғышта әпиўайы түрде мыйық тартып отырған еди. Оның көзлери маған «хәммеси жақсы болады» деп айтып турғандай еди.

Келген адамлар қайта баслаған ұақытта, досларымның алдында мениң көзимде жас пайда бола баслады. Анамның ең жақын достысы бетимнен сүйип «Саў бол», - деди. Оның бул сөзи айрықша түрде айтылды. Ол да жылап жиберди хәм қапы бетке қарай кетип қалды.

Олар қайтқаннан кейин үйим тап мазарға уқсап қалғандай болды. Махмудтың күнделикли шаўқымлы ойынлары да тоқтатылған.

Арадан үш хәпте ұақыт өтсе де, үйимнен еситилетуғын жалғыз ғана даўыс хызметшилеримнің даўысы болды. Егер Митчеллер менен Оллар хәм екшембилик жыйналысларымыз болмағанда, мүмкин, мен хеш нәрсеге шыдай алмайтуғын шығарман.

Шаңарақ ағзаларым менен арамыздағы қарсылық күн сайын күшейе баслады. Базарда жүрип әжағамды ушыратып

қалдым хәм оның жүзинің қандай болып кеткенлигин анық көріп қалдым. Оның түри Равалпиндиде көрген ағайин инимнің түри сыяқлы қабақлары үйілген еди. Оның дауысы болса мен түски аўқатқа шақырғанымды кейинге қалдырған ағамның суўық дауысындай болып еситилди. Шетлетиў басланды. Телефон шыңғырламайды, дәрўазаның алдынада ҳеш ким келмейтуғын болды. Маған шаңарақ ағзаларымнан биреуи де, хәттеки урысыў ушын да қоңыраў қылмады. Усыларды ойлап отырғанымда ойыма еркисиз Қуранның сүрелери келе баслады (Сүре74:20): «Егер сен исенимиңнен бас тартсаң, елге апатшылық алып келесең... Ондайлар көриўден хәм еситиўден айрылып, Алланың ғарғысына ушырайды».

Растан да тап сондай болды. Мен туўысқанлық қатнастан айырылдым хәм өзимнің туўысқанларымды көрмейтуғыныма хәм ҳеш қандай сөз еситпейтуғыныма да гүманым жоқ еди.

Кейинги ўақытлары бурынғыдай хызметшилеримнің күлкилери менен бос сөзлери мен бөлмеме кирип шыққанда еситилмейтуғын болды. Оларға «Ләббәй, Бегума Саиб» деген сөзден басқа нәрсени сөйлетиўдиң өзи мен ушын жүдә қыйын болды.

Бир күни азанда усы шетлетиў бурынғыдан да бетер күшейди. Қапы әстен ашылды хәм ишке әсте ақырын биреу кирип келди. Артыма қарасам Нурджан екен, ол мениң кийиниўиме жәрдем бериўи керек еди. Оның бүгинги жүристурысы күндегиге уқсамайтуғын еди. Райшам да күндегиге қарағанда бүгин ишке дым қападай болып кирип келди. Олар күнделикли жұмысларына кирисе баслады, бирақ күндегидей өз ара сөйлеспеди, сонлықтан мен олардың көзқарасларының басқаша екенликлерин байқадым. Олар бир нәрсе айтатуғын шығар деп күтип едим, бирақ Нурджан өзинің жұмысын үнсиз, өсексиз бурынғыдай етип ислей берди. Ал, Райшамның түри болса жүдә салмақлы болып көринди. Ақырында оларға бурынғы жалынлы дауысым менен былай дедим: «Яқшы, не болып атырғанын айтың. Хәш нәрсе кеўилдегидей емеслиги көринип турыпты».

Шашымды тараўды тоқтатты хәм олар маған не болғанын айта баслады. Хәзир қасымда турған Райшамнан басқа Мансур менен бирге мениң исениўши хызметшилеримнің хәммеси түнде үйден қашып кетипти.

9. ШЕТЛЕТІҰ

Бул қашып кетиу нени билдиреди? Төрт хызметшим жұмысын таслап кетти. Усы Вах деген аўылда жұмыс табыу жүдә қыйын болғанлықтан, олардың бундай шешимди қабыллауларын түсиниу маған қатты қыйын болды.

Әлбетте, мәселениң бәри қорқынышта. Мансурдың неге қорққаны белгили, себеби оған Қудайдың сөзин алдырттым хәм елшилерге алып барыуын да өтиниш еткен едим. Ал қалған үш исениуши де усыған бола қорққан шығар. Билиуимше, олар жақында жарылатуғын таудың дауысын еситип, оның ыссы хәуирине түсип қалыудан қорқып қашқан шығар.

Ал, хәзир шашымды тарап турған исениуши хызметшим Райшамға не болады? Шашымды тарап атырған ўақытта оның сүйкимли қолларының дирилдиси анық билинип турды.

- Ал сен ше? - деп сорадым.

Ол ернин тислеп шашымды тарауын даўам ете берди.

- Мүмкин, мен қалыуым керек шығар, - деди ол жумсақ дауыс пенен. Мен дым...

- Мен жалғызсырап қалатуғын шығарман, - дедим оның сөзин даўамлап.

- Аўа, - деди ол жутынып, тағы...

- Сен де қорқасаң. Не дейин, Райшам, егер сен меннен биротала айырылып кетсең де, мен сени айыпламаитуғын едим. Сен де тап мендей шешим қабыллауың керек. Бирақ сен қалатуғын болсаң, бизлердиң Ол ушын қуўдаланатуғынымыз туўралы Ийсаның айтқан сөзи ядында тұрсын.

Райшам басын ийзеди хәм еки көзи жасқа толып кетти. Ол аўзында тислеп турған шаш түйгишти алып шашымды жыйнай баслады.

- Аўа, билемен, - деди ол муңлы түрде.

Райшам сол күни хеш сөйлемей жүрди. Оның бул жүриси болса Нурджанға тәсир етти. Ертеңине уйқыдан оянған ўақтымда, хәттеки қоңырауды шыңғырлатып хызметшилерди шақырыудың өзи маған қыйын болды. Мениң қоңырауыма ким жуўап береди? Жатқан жайымның қапысы әстен ашылып ишке

Нурджан кирип келди. Оның кейнинен ерте келген қыстың усы таңында тағы бир адам ишке кирип келди. Бул Райшам екен!

Азмаздан кейин оның усы жерде қалғаны ушын миннетдар екенлигимди айттым. Ол қызарып кетти. «Бегума Саиб Джи, - деди жумсақ даўысы менен соңғы сөзди де қосып. Бул сөз «Өмириңиз узақ болсын» деген мәнисти билдиреди. Сиз Құдайға хызмет етсеңиз, мен сизге хызмет етемен».

Басқа исениўшилер үйимнен кеткеннен баслап, үйде тынышлық хұким сүрди, буның себеби олардың орнына басқа адамларды алмағанлығымнан шығар. Енди маған сораў бериў қысқартылды, себеби маған буннан кейин бир адам да қонаққа келмеди. Енди бираз ўақытқа шекем исениўшилерди жумысқа алмаўым керек деп шештим. Өзиме болса басқа айдаўшы таптым. Оның аты Фазад, өзи мусылман. Және аспаздың қасына да жәрдемши алдым, ол да мусылман. Басқа ҳеш кимди жумысқа алмадым. Хәмме нәрсениң ишинде мен ушын ең қуўанышлысы Махмудтың үйде де, бағда да, кеўилли түрде ойнап жүргени болды. Мен оған аўылдан досларыңды алып келип ойнасаң болады дегенимде, ол қуўанып кетти. Бирақ балалар оннан үлкенлеў, жаслары бесте ямаса алтыда еди. Сол ўақытта Махмуд енди беске шығар еди. Бирақ соған қарамастан Махмуд қалай болса да олардың басшысы бола баслады: мениң ойымша оның басшы болыўы оларды қонаққа шақырғаны емес, дурысы жети жүз жыллық басшылық пенен басқарыўдағы туқым қуўалаўшылықтың нышаны деп ойлайман.

Мен бул шаңарақтың қаншама мийрасына кәўип дөндирдим. Усы баланың қаншама шаңарақ пенен болатуғын байланысына кәўип дөндирдим. Күни кеше Махмуд меннен Кәрим ағаның балық аўлаўға қашан алып кететуғынын тағы сорады. Кәрим Махмудқа кишкене шабақ балықларды қалай аўлаў кереклигин үйретиўге ўәде берген еди. Олар балықты Тамра дәрьясына қуятуғын бизиң бағдың сағасындағы таслардың арасынан аўламақшы еди.

- Апа! Кәрим ағам үйимизге қашан келеди? - деди Махмуд.

Мен оған аянышлы түрде қарадым, лекин енди ҳеш қашан Кәрим менен балық аўлаўға бара алмайсаң деп айтыўға батылым жетпеди.

Хәзирше Махмуд жаңа исенимге қызыға қоймады. Мен оған Құдайдың сөзинен ўақыялар оқып берер едим. Ол буларды унатқаны соншелли, китап оқыўға ўақтымыз жетиўи ушын саат

8-ден 7.30ға көшириўимизге туўра келди. Мухаддес Китаптың ўақыяларын балық аўлаў ҳәм дослар менен ойнаўға салыстырыўға болар ма еди? Бир күнлери Махмудтың дослары үйге келмейтуғын болып қалды. Махмуд буның себебин түсинбеди, ал мен оған түсиндирип бергенимде ол қолайсыз жағдайда қалды.

- Апа, сен кимди көбирек жақсы көресең, мени ме ямаса Ийсаны ма? - деди ол.

Мен оған не деймен? Әсиресе, ҳәзир ол жалғыз қалған ўақтында. Бирақ мен оған Қудай ҳәмме ўақытта биринши орында болыўы керек, Махмуд, - деп Қудайдың сөзинен үзинди келтирип бердим. Егер бизлер шаңарағымызды Қудайдан артық көрсек, онда бизлер Оны сүймейтуғынымызды айттым. Бизлер ҳәмме ўақыт Қудайды биринши орынға қойыўымыз керек ҳәттеки, усы дүньяда ең жақсы көретуғын адамымыздан да жоқары қойыўымыз керек, - дедим мен.

Махмуд буны түсингендей болды. Мен Қудайдың сөзин оқып отырғанымда ол мени тым-тырыс отырып тыңлайтуғын болды. Бир күни мен оған *«Хәй, шаршап, аўыр жүк басқанлар, ҳәммеңиз Маған келиңлер! Мен сизлерди рәхәтлендиремен»* деген сөзди оқып бердим. Сол күни түнде оның дуўа етип атырғанын еситтим: «Қудайым Ийса, мен Сени жақсы көремен, Сениң алдыңа келемен, бирақ, ... өтинемен, мени жубатпай-ақ қой. Мен тып-тыныш жерде жасағым келмейди». Ол дуўа етип атыр, бирақ ол жалғызлықтан қыйналып кеткен ҳәм мениң де жалғыз екенлигимди көриў оған қатты қыйын екенлигин мен билдим.

Туўысқанларымыз, досларымыз ямаса танысларымыздан да ҳеш ким үйге келмейтуғын болды. Телефон да улыўма шыңғырламайды.

Бир күни таңғы саат қ тиң ўақтында бөлмемдеги телефон шыңғырлады. Телефонды алдым, сол ўақытта жүрегим тез-тез ура баслады. Бундай ўақытта ҳеш ким қоңыраў қылмайтуғын еди ғой, ямаса шаңарақ ағзаларынан биреў қайтыс болды ма екен? Трубканы алғанымда, басында биреўдиң терең дем алғанын еситтим. Бирақ кейни айтылған үш аўыз сөз мени тас пенен урғандай болды: «Мүмкин. Мүмкин. Мүмкин».

Телефон жаўылып қалды. Бир кәўипти сезгендей болып орныма қайтадан жаттым. Бул ким екен? Бул мени бәрқулла

ескертип жүрген, динди қатал услайтуғын адамлардың бири ме екен? Олар не ислеі алады?

«О, Құдайым, Сен мениң өлимге де таяр екенлигимди билесең, бірақ мен дым қорқақпан. Хәтте, аўырыўдан да қорқаман. Егер шыпакер мени шанышқанның өзінде, мениң есимнен кетип қалатуғынымды Сен билесең ғой. Бірақ Сеннен өтинип сораيمان, егер усыны әҳмийетли деп билсең, онда сол қыйыншылықтан сүрникпей өтиўиме күш берегөр» Еки көзим жасқа толып кетти. «Мениң ойымша, мен азап шегиўшилердин топарынан шыққандай емеспен. Құдайым, Сеннен өтинемен, мени не күтип турса да, хәммесинен Сениң менен бирге өтиўиме мүмкиншилик берегөр».

Усыдан кейин маған аты жөни жазылмаған қорқытыў хаты келди. «Анықланатуғын ўақыт келди. Сени тек бир сөз бенен атаўға болады: сатқын!». Буның изинше тағы бир хат келди, көп кешикпей және биреўи келди. Бул хатлардың хәммеси ескертиў ретинде жазылған еди. Мен душпан тәрепке өтип кеткен қашқын болып есапландым.

Құдайға келгениме ярым жыл болғаннан кейин, 1967 ж. жаздың биринши күнлериниң биринде усындай хаттың тағы биреўин бағдың ишинде турып жыртып тасладым. Себеби бул хат келисимге келмейтуғын хат еди, онда мени тек сатқын деп ғана қоймай, туўры жолдағыларды азғырыўшы деп те жазған. Хатта ҳақыйқый исениўшилерди, яғный мени саў аяқтағы иринди өртегендей етип өртеў керек деп жазған.

Мени өртеў керек дей ме? Бул тек қуры ғана гәп емес ғой. Усындай ҳәр түрли ойларға берилип, бағдың ишиндеги қызғалдақлар менен пәшек гүллер өсип турған жерге қарай жүрдим. Бәхәр тамам болып жаз келди. Бағда беҳи ағашы гүллеп тур, оның ең соңғы ақ гүллери әстен теректен түсип атыр. Артыма бурылып, үйиме қарадым. «Олар мениң үйиме тийе алмайды!»-дедим өзиме. Бегуманы өртеў олардың қолларынан келмейди! Бірақ енди жағдайыма бола хәм турмысың туўралы тәшиўишленбей-ақ ғой дегендей, үйге қонақ келди. Буны маған хызметшим айтып келди.

- Сизге генерал Омар келди, - деди ол.

Буны еситкен ўақтымда албырақлап қалдым. Дәрўаза тәрепке қарағанымда, әдеттегидей таныс машинаны көрдим. Мен әскерлер менен байланыста болып жұмыс ислеп жүрген ўақтымда генерал Омар мениң ең жақын достым еди. Екинши

дүнья жүзлик урысы ўақтында бизлер тез-тез ушырасып қалар едик, ал хәзир ол Пакистанның әскерий хызметиниң жоқары генералларының бири болып жумыс ислейди.

Әсиресе, мениң күйеуим ишки ислер бөлиминиң министри болып, оның менен тығыз байланыста жумыс ислеген ўақытлары жақсы қатнасар едик. Ол да мени айыплаў ушын келген бе?

Көп ўақыт өтпей бағдағы жолдан оның нық басқан қәдемлериниң даўысы еситиле баслады. Ол әдеттегидей жып-жыйнақлы болып кийинген, көкшил сур түрдеги кийим кийген бул адам маған қарай келе берди. Ол еңкейип, қолымды сўйди. Сол ўақытта жүрегим орнына түскендей болды, себеби оның айтысыў ушын келмегени анық көринип турды.

Ол маған қараған ўақытта, оның қара көзлери хәзиллескиси келгендей күлимсиреп турды. Әдеттегидей, генерал гәпти ең әхмийетлисинен баслады:

- Адамлардың сен туўралы айтып жүргенлери ырас па?

- Аўа, - деп жуўап бердим.

- Сени буған не ийтермеледи? - деди ол, - Сен өзинди жүдә кәўипли жағдайда қалдырдың! Сени өлтирип кетежақ деген сөзлерди де еситтим.

Мен оған ҳеш нәрсе демей бетине қарадым.

- Яқшы, - деп, ол сөзин даўамлап орынлыққа жайғасып отырып атырғанда, оның қайысының сықырлысы еситилди.

Мениң саған аған сыяқлы жаным ашыйтуғынын билесең бе?

- Солай деп ойлайман.

- Ондай болса, аған ретинде саған ғамхоршы болып, жәрдем бере аламан ба?

- Үмит етемен.

- Онда есинде болсын, мениң үйимниң есиги сен ушын хәмме ўақыт ашық турады.

Менде қуўаныш пайда бола баслады. Бул мен ушын жаны ашып айтылған биринши усыныс еди.

- Бирақ, - деди генерал, бул жеке шақырыў екенлигин билетуғын шығарсаң. Ол өсип турған гүллердиң биреўин ийискелеп, жулып алды да, маған берип атырып былай деди: «Рәсмий жағдайда мениң саған жәрдем бере алыўым қыйын, Билкис».

- Аўа, билемен, - дедим. Мен генералдың қолындағы гүлди алып, екеўимиз бастырмаға қарай жүрдик хәм кейин үйге

кирдик. Үйге келгенимизше оған өзимдеги қыйыншылықтар тууралы айтып бердим.

- Хәммеси аңсат болады екен деп ойлама, қымбатлым, - деди достым унамлы түрде. Ишке кирген соң шай алып келиулерин буйырғанымда, ол маған күлимсиреп:

- Билкис, сен не ушын бундай қылдың? - деди.

Мен оған хәмме нәрсени түсиндирип бердим хәм генерал Омардың мени дыққат пенен тыңлап отырғанын билдим. Ол айрықша дыққат пенен тыңлап отырды. Мен хеш екиленбестен қалай гүуалық айтқанымды сезбей де қалдым. Сол ўақытта мен мусылман адамына Ийса тууралы айтып бердим, тағы да ол әпиўайы адам емес, жоқары лаўазымдағы адам еди. Ол мени тыңлады! Сол күнги мениң сөзлерим генерал Омарға толығы менен түсиникли болғанына гүманланаман, бирақ ол ойланып қалды хәм ярым сааттан соң хошласып атырғанымызда, ол тағы да мениң қолымды ернине апарды.

- Ядыңда болсын, Билкис, мениң жәрдемим керек ўақытта, саған дос ретинде жәрдем бере аламан... - деди ол.

- Рахмет, Омар, - дедим мен. Ол кетип баратырғанда аўыздағы бөлмеде оның басқан жерлери тасырлап, командирлик машинасы турған жерге барғанда ғана сол сес тынды. Соның менен жалғыз ғана әжайып ушырасыў да өтип кетти. «Мен оны тағы көрер ме екенмен?» - деп ойладым.

Шетлетиў басланғаннан берли аты-жөни белгисиз жасырын хатлар, қоңыраўлар хәм ески досларымның ескертиулеринен кейин мен биринши рет бир сааттан, екинши саатқа шекем өмир сүриўдин қандай екенлигин түсине басладым. Бул қорқынышма қарама-қарсы болды. Сондай-ақ, Оның қандай нәрсеге рухсат беретуғынын көргим келип күттим. Бирақ, Оның рухсатысыз хеш нәрсе болмайтуғынын билдим. Мысалы, маған қысымды күшейтетуғынын да билдим. Егер қысым болса, демек, Оның ерки менен болып атыр деген сөз, сонлықтан қандай қыйыншылық болса да Оның мийримине ийе болыўға тырысыўым керек. Мен Оның менен хәр саатта бирге болыўға тырысып, өмир сүриўим керек еди.

Аўа, бул растан да мениң гилтим болды. Қандай жағдай болмасын, Оның салтанатында болыўым ушын Оның менен бирге болыўды үйрениўим керек болды.

Жән-жақтан қысым басланғанда, өзиниң баласы Абессаломнан қашыўға мәжбүр болған Даўыттың қайғысы маған

енди түсиникли бола баслады: Даўыттың усы қосықты қалай айтқанын көз алдыма келтирдим:

«Сен мени қорғайтуғын қалқанымсаң, басымда жоқары көтертетуғын Сен мениң даңқымсаң!»

(Қосық 3:4)

Мениң түсиниўимше, бул мухаддеслердің сөз бенен айтып жеткизиўи қыйын болған қуўанышы менен шадлығын көрсететуғын алғысы еди.

Сол ўақытта шаңарағымның қысымы бурынғыдай шетлетиў арқалы көринди. Оның бирде-бир ағзасы маған, хәттеки урысыў ушын да қоңыраў қылмады. Арасында биреўи болмаса, ески досларым да қоңыраў қылғанды қойды. Базардағы мазақлаўлар да даўам ете берди. Сондай-ақ мени шаңарақтағы барлық әхмийетли жағдайларға-туўылған күн, өлим, неке қыйыў тойы, булардың ҳеш қайсысына да шақырмады.

Солай етип, өзимнің жалғызлығым туўралы ойлана баслағанымда, Қудайдың даңқының сөне баслағанын сездим хәм сол ўақытта Ийсаның да жалғыз болғанлығы туўралы бар ерким менен ойлаўға өзимди мәжбүр еттим. Бул маған жәрдем берди. Бирақ ойланып отырып, маған қарым-қатнас жетиспей атырғанлығын сездим. Хәмме нәрседен шетлеп қалған мен енди жақынласыўды, қарым-қатнаста болыўды аңсадым. Хәттеки, үйиме бираз ўақыттан берли Оллар да келмей атыр. Олардың кәўипсизлиги ушын мен олардан үйиме келмеўлерин өтинген едим. Бир күни қатты зериккенимнен Қудайдың сөзин оқыў ушын бөлмеме кирип кеттим. Бул күн жаздың ҳаўа райына уқсамайтуғын салқын күн болды. Гүўилдеп ескен самал терезени соққылады. Китапты оқып баслағанымда, қолымда бир ыссылықты сезгендей болдым хәм қолыма қараған ўақтымда күннің нурын көрдим. Терезеден қараған ўақтымда күннің нуры тағы бултлардың арасына жасырынғанын көрдим. Ол азғана ўақытқа болса да мени жубатыў ушын түскендей болып көринди.

«О, Қудайым, мен сондай жалғызбан, маған адамлардың арасына араласыў жетиспейди. Өтинемен, бүгин мениң менен сөйлесетуғындай биреўди жиберегөр» - дедим.

Қудайға сондай қопал өтиниш айтқанымнан, өзимди қолайсыз сезип, Мухаддес Жазыўды оқыўға киригим. Ақырында Оның менен бирге екенлигимди билдим хәм усының өзи маған жеткиликли еди. Бирақ бираздан кейин үйдеги

шаўқымға қулақ түрдим, әлбетте басқаша шаўқым, себеби бундай шаўқым узақ ўақыттан берли болған жоқ еди. Төменде даўыслар еситилип атыр.

Халатымды апыр-тупыр жамылдым да, аўыздағы бөлмеге шықтым. Алдымнан буўлығып киятырған Нурджан шықты. Бегума Саиб, Оллар келди, - деди быдырлап.

- Қудайға шүкир, - деп оларды күтип алыўға асықтым. Әлбетте, Кен менен Мэриди екшембилик жыйналыста өзлериниң үйинде көрген едим, бирақ бул ушырасыў улыўма басқаша болды. Бул хәптениң ортасындағы ушырасыў еди. Мэри жуўырып келип, қолымнан усады.

- Бизлер сизди көргимиз келди, Билкис, - деген ўақытта оның көзлери жайнап турды. Бизлердиң келиўимизге айрықша бир себеп жоқ, тек ғана бизлер сизди жүдә жақсы көремиз.

Бул келиўдиң мәниси неде? Бизлер сөйлескен ўақтымызда, мен адамларды үйиме шақырмай, қәте қылғанымды түсиндим. Мен бундай қәтеликти мойынлағым келмей, менменлигим тутып қалды. Бирден ойыма бир пикир келгендей болды. Мен неге адамларды екшембилик жыйналыста үйиме шақырмайман? Бирақ бул отқа пытыра шашқан менен бирдей емес пе? Усы ойымнан қаншелли қутылғым келгени менен ҳеш ойымнан кетпеди. Досларым кетиўге таярланып атырған ўақытта мен буны тез айтып қалыўға тырыстым

- Мүмкин, усы екшембиде сизлер мениң үйиме келерсизлер. Оллар маған ҳайран болып қарады.

- Мен ырас айтып турман, - дедим. Бул ески үйге өмир керек.

Бизлер усылай шештик, жыйналыс бизиң үйде болатуғын болды. Сол күни кеште уйқылар алдында Қудай бизлердиң ғамымызды ойлайтуғыны туўралы ойландым. Мени шаңарағым менен досларым таслап кеткен ўақытта, Қудай олардың орнын исениўшилер шаңарағы менен толтырды. Түни менен жақсы уйқлап, азанда терезеден түсип турған күнниң жыллы нурын сезип ояндым. Орнымнан турып, терезени аштым да, бөлмеге кирип атырған таза ҳаўадан рәхәтленип дем алдым. Мен ақыры бизлерге келип жеткен жаздың жыллы лебин сездим.

Екшембилик жыйналысқа шекем өзимде шыдамлылық жетиспейтуғындай болып көринди. Шемби күни кеште ески үй гүлге толып кетти, еден менен терезелер тап-таза болып жылтырап турды. Егер Райшам қалесе, бизлер менен бирге

жыйналыста отырыуға болатуғынын айтқан едим, бірақ ол бундай батыл қәдем таслауға таяр болмағанлықтан, не қыларын билмеди, мен де оған айтқанымды орынлатқым келмеди. Екшемби де келди, Махмудты ишке киргизбеуіге тырыстым хәм парсы гилемди қайта-қайта дүзиулеп, гүллердин орнын аўмастыруу менен болдым. Шыдамсызланып ана жерден бир, мына жерден бир шаң тауып, соны сыпырып жүрдим. Ақырында, дәрўаза ашылып, ишке кирип киятырған машинаның дауысын еситтим.

Кеше мениң күткенімдей алғыс, дууа хәм Құдайдың не ислегени хәққында бир-бирине гүўалық айтып беріу менен өтті. Бизлер он еки адам хәм Махмуд хәммемиз бирге арқайын отырдық, бірақ мен анық айтаман, сол кешеде бизлер менен бирге басқа мыңлаған көзге көринбейтуғын қонақлар да болды.

Кешки жыйналыстың тағы бир мақсети бар еди, мен оны тез аңғардым. Мениң барлық исениуши досларым мен ушын тәшиуишленип жүрген екен.

- Сиз айрықша сақлықта жүрсиз бе? Сондай болады деп үмит етемиз, - деп сорады Мәри.

- Егер биреу болмаса биреу маған зулымлық ислегиси келсе, мениң бир нәрсе қылыуым қыйын шығар, - дедим күлимсиреп.

Кен бөлмени көзи менен бир шалып шықты да, бағқа алып баратуғын үлкен қапыға қарады. Сизиң мына жерде кәуипсизликте болыуыңыз қыйын ғой, - деди ол.

- Ал, уйқлайтуғын бөлмеңиз қайда? - деп билгиси келди Синов. Хәммеси мениң бөлмедди көргиси келип, жоқарыға көтерилдик. Бағқа қарап турған терезе Кенди бираз тәшиуишке салды. Оның жуқа айнасы хәм ернекли қалқаны бар еди.

Ол басын шайқады. Яқ, бул улыуама кәуипсиз емес, өзиңиз де билесиз. Сиз бир әмелин ислеуиңиз керек, Билкис, терезелериңизге аўыр темирден тор қойыу керек. Ким болса да мына терезеден кирип кете алады, - деди Кен. Мен оған бул тууралы ертең ойланатуғынымды айттым.

Усы үәдени берген ўақтымда, мен Құдайдың даңқынан узақласа баслағанымды сездим. Ақыры, бизлер хошласып, исениуши досларымды шығарып салғанымнан соң өзимди бурынғыға қарағанда бахытлы сезип жаттым. Ертеңине терезеге тор салдыруу ушын аўылға жұмысшыларды алдыруу ушын адам жиберер алдында тағы да өзимнің Құдайдың даңқынан узақласа

баслағанымды сездим. Неге? Растанда қорқынышқа тийкарланып, сақланыуы үшін ислеп атырған хәрекетиме бола ма? Сондай қылып, жумысшыларға қоңырау қылыуға умтыла бергенимде, маған бир нәрсе тосқынлық етип атырғандай болып көринди.

Усыдан кейин не болғанын түсиндим. Егер терезге тор салдырып атырғанымды ауылдағылар еситсе, хәммеси мени қорққанынан ислетип атыр деп ойлайды. Тап хәзир де сондай сыбырлыны еситип атырғандай болдым: Қалай? Бул сонда қандай дин? Егер исениуши болып, хәмме нәрседен қорқатуғын болсаң, сонда масихыйлық нағыз дин бола ала ма?

Яқ. Терезеге тор салдырмайман деген шешимге келдим. Сол күни түнде дурыс шешим қабылладым деген сезим менен уйқыға кеттим. Тез уйқлап қалыппан, бирақ қандай да бир тысырлыдан оянып кеттим. Өзимди қорқынышлы жағдайда сезбесем де, бир түрли болып отырдым. Көз алдымда қызық бир көринис пайда болды.

Мен бөлмемдеги дийуал арқалы бир әжайып үлгиде пүткил бағымды көрдим. Ол аспан әлеминиң жарық нурына бөленип тур. Мен рәушан гүлиниң хәр бир жапырағын, тереклердиң жапырағын, хәттеки хәр бир шөпти де көрдим. Бағдың иши айрықша тынышлыққа бөленген еди. Жүрегимниң төринен Әкемниң сөзин еситтим: «Сен дурыс иследиң, Билкис. Мен сениң менен биргемен».

Әсте-ақырын жақтылық сөне баслады, бөлмениң иши қайтадан қараңғы болды. Пилте шамды жақтым да, қолымды көтерип, Қудайды алғыслай басладым. «Ийем, Саған хәммеси үшін алғыс айтаман. Сен бизлерге, хәр қайсысымызға сондай ғамхорлық көрсетесең».

Ертеңине азанда барлық хызметшилеримди жыйнап, оларға егер қалесе, өзлериниң үйлеринде уйқлай алатуғынын айттым. Енди мына үлкен үйде тек Махмуд екеуимиз ғана уйқлаймыз. Хызметшилер бир-бирине қарасты, биреуи хайран болса, екиншиси қууанышлы еди, ал басқалары хүрейли түрде еди. Бирақ мен ең болмағанда бир нәрсениң орынланғанын билдим. Мен қәлеген хәрекетке қарсы өз бетимше қорғаныуға бел байладым. Усы шешимди қабыллағанымнан кейин маған Қудайдың даңқы қайтадан келди хәм мениң менен бирге бурынғыға қарағанда узақ уақыт бирге болды. Мүмкин, бул келеси уақыя үшін керек болған шығар.

Бир күни азанда Райшам мениң шашымды тарап отырып:
- Мен сизиң апаңыздың баласы Кәримниң қайтыс болғанлығын еситтим, - деди.

Бирден орнымнан турып еситкенлериме исенбей оған қарап қалдым.

- Яқ, тек Кәрим емес, - дедим мен.

Ол мениң ең жақсы көретуғын ағаларымның бири еди! Не болды? Мен неге Кәримниң өлими туўралы хызметшимнен еситиўим керек? Бираздан кейин өзиме келип, Райшам жумысын даўам етиўи ушын өзимди зорлап креслоға отырдым. Бирақ ойым ҳәр жақта болып, ҳеш исене алмадым. Мүмкин, бул тек қуры сөз шығар деп ойладым. Райшам атларын алжастырып алыўи мүмкин ғой. Кейин мен хызметшилердин басшысына аўылда не болып атырғанын билип қайтыўи ушын жумсадым. Ол жумсаған жерге барып, бир сааттан кейин кеўилсиз түрде үйге кирип келди.

«Мен ушын жүдә аянышлы, Бегума Саиб, - деди ол. Бирақ бул ырас екен. Ол өткен күни түнде жүрек аўырыўынан қайтыс болыпты. Бүгин жерлейди екен».

Соннан кейин ҳәмме нәрсе туўралы хабары бар қәбилетли бул хызметшим маған тағы бир хабар алып келипти. Бул хабар маған оннан да бетер аўыр болды. Мен апамның баласын жүдә жақсы көретуғынымды билетуғын еди, сонлықтан ол шаңарақ ағзаларына: «Мениң баламның өлими туўралы Билкиске арнаўлы түрде айтыңлар», - деп ескертипти. Бирақ оның өтинишин ҳеш ким орынламапты.

Буннан кейин мен терезе алдында отырып ҳәмме нәрсени көз алдымнан өткердим. Мени шаңарақтағы жағдайларға шақырмағаннан берли, мине, ярым жыл болып қалыпты, бирақ бундай шетлетиў бурын маған тап ҳәзиргидей аўыр болып тийген жоқ еди. Креслода шайқатылып отырып, Қудайдан жәрдем сорап, дуўа ете басладым, әдеттегидей жәрдем келди. Бул рет мен оны үстиме жамылған жыллы жамылғыдай сездим. Усы сезим менен бирге менде айрықша жобалар пайда болды. Сол ойдың өзи мени қатты толғандырды. Сол жоба жүдә батыллықты талап етти ҳәм оның Қудайдан екенин анық билдим.

10. ОНЫҢ САЛТАНАТЫНДА БОЛЫҰДЫ ҮЙРЕНИҰ

Мен терезениң алдында бұрынғыларды еслеп, кишкене ўақтымызда Кәрим екеўимиз бирге ойнаған бағқа қарап отырдым. Хиндистан тәрәптен ескен теңиздиң самалы тереклердиң басын тербетип есип тур. Тап сол ўақытта бир даўысты еситтим ҳәм өз қулағыма өзим исенбедим. Және ҳәммесин дурыс еситтим бе деп гүманландым.

«Қудайым, Сениң маған бундай деп айтыўың мүмкин емес, - деп күлдим. Мен тек әпиўайы даўысларды еситип турман! Сен мениң Кәримниң жерлеў мәресимине барыўымды қәлейсең бе? Бул ақылға сыймайтуғын нәрсе. Тағы да бул жаманлықтың белгиси. Мен жоқлаў айтып жылап отырған адамларды ренжитемен ғой!»

Еситкенлеримди қабыллағым келмей, Оның қасымнан узақласа баслағанын бирден сездим. Усыдан кейин өзимнен сорай басладым: мүмкин, Ол мени ырастан да шетлетиў менен өшпенлиликке қарсы усындай ҳәрекет етиўимди буйырып атырған шығар.

Соңында терең дем алып, орнымнан турдым да ишимнен былай деп дуўа еттим: «Қудайым, мен үйренип атырғандайман. Өзимниң дурыс деп ислеген ислеримди Сеники менен салыстыра алмайман! Егер Сен маған буйырып атырған болсаң, мен бараман».

Әлбетте, Оның қарым-қатнасы қайта келгендей болды.

Оның салтанатының келип-кетиўи ҳаққында менде көплеген айрықша тәшиўишлер болды. Бирақ, буларды усы болып атырған нәрселердиң мәнисин түсиниў ушын басланғыш қәдемлер деп билдим. Мен Оның менен узақ ўақыт бирге болыўды қалай үйрене аламан? Усындай үйрениўдиң барысында, еки айдан соң, мени тағы бир қәдем атыўға ийтермелейтуғын ҳәсиретлер менен дусласатуғыным ҳеш ойыма кирип те, шықпаған еди.

Солай етип, Кәримниң үйиниң алдындағы шебин тас төселген көшеде ишке кириўге батылым бармай бираз турдым. Қудайдың панасында болыўыма қарамастан, өзимди мыңлаған жыланлардың арасында қалып қойған кептер сыяқлы сездим. Терең дем алдым да, гербиштен өрилген үйге қарай жүре басладым. Солай етип, ҳәўлиге кирдим де, дәлизге қарай жол

алдым. Сол жерде үнсіз отырған ауыл адамларының көзлеріне көриніп, сөз бола басладым. Ақырында, бизлер Кәрім екеуіміз кишкене ұақтымызда ойнап-күлген, не бир тентекликлер ислеген үйге кирдим. Үйдің төбеси ойып нағысланған, дийуаллары аппақ, ески үй еди.

Хәзир бул жерде ойын-күлкінің изи көрінбес еди; шаңарақтағы қайғыға хәм қаралы күн болыуына қарамастан, мен өзиме қадалып турған қатал көзқарасларды сездим. Сол ұақытта мен бурын жүдә жақын адамым болған апама қарадым. Бизлердің көзқарасымыз азғана ұақытқа қарасып қалды хәм ол тез бурылып, қасындағы адам менен сөйлесе баслады.

Не болса да, Кәрімнің үйіндеги мийманханаға кирдим де, пахтадан ислеген көрпешелердің бирине отырдым. Көрпешелердің үстінде шығанақлап отырыу ушын бир неше көпшиклер де қойылған. Көйлегимнің етек бетин дүзетип отырдым. Бирден отырғанлар тура баслады, сезиуімше, олар мениң ким екенлигимди билген болса керек. Бөлмедеги жубатыу ушын айтылып атырған сөзлер де бирден тоқтап қалды. Хәттеки, Аллаға дууа етип, жылап отырған хаяллар да жылағанларын қойып, маған қарады. Әдеттегидей жазда ыссы болатуғын бөлме, қатара ийин тирескен адамларға толы болса да, күтилмеген де сап-салқын болып көрінди.

Бирақ хеш кимге хеш нәрсе демедим хәм сөйлеуге де хеш қандай хәрекет етпей, тек көзимди жерге қаратып, өзимнің жеке дууамды айта басладым. «Қудайым Ийса, мениң менен бирге бол, себеби Сени Кәрімнің өлимин қайғырып жыйналып отырған досларым хәм тууысқанларым менен таныстыраман, - дедим ишимнен».

Он бес минуттан кейин хәр ким өз ара сөйлесе баслады. Маған да Кәрімнің хаялына кеуил айтатуғын ұақыт келди. Басымды жоқары көтерип, орнымнан турдым да, Кәрімнің денеси жатырған бөлмеге кирдим. Кәрімнің денеси мусылманлық исеним бойынша терең етип ислеген табыттың ишинде жатыр еди. Өлген адам көкке көтерилер алдында периштелер оннан сорау-жууап алады, сонлықтан табыт өлген адам отыра алатуғындай бийик болыуы керек деп есапланған. Кәрімнің хаялына кеуил айтып болғаннан соң, мен ушын қымбатлы болған жийен ағамның ақ кепинге оралған сабырлы келбетине бир қарадым да, Ийсаға өзимше сыбырлап дууа еттим. Мен сол адамның жаны ушын дууа еттим. Және де, усы

адам өлмесинен бұрын сөйлесіуіме мүмкіншилигим болғанда ғой деп әрман еттім.

Сыбырлаған дауыстар бөлменің ишин толтырып жиберди, себеби жақынлары менен шаңарақ ағзалары Кәрим ушын дуға етип атыр еди. Хаялар орынларынан турды хәм Қураннан аятлар оқыла баслады. Булардың хәммеси мен ушын бұрыннан таныс болған өмир менен өлим ырғағының бир бөлеги ғана еди. Мен буның бәринен жүзимди терис бурдым. Бүгин күн батқанға шекем жерлеуге шыққан адамлар молланың қасына барады хәм оның барлық тууысқанлары табыттың соңынан ереди. Табытты алып жүргенлер оны молланың алдына қояды хәм молла былай деп шақырады:

*«Қудай құдиретли. Қудай бул Сениң қулың.
Қудайдан басқа қудай жоқ хәм Мухаммед Оның
пайғамбары».*

Бөлмедеги жылаған дауыстарды тыңлап турып, табыттың қасында дизерлеп отырған Кәримнің анасын көрдим. Ол әбден азып-тозып, адасқан адамдай болып көринди хәм сол ұақытта оның қасына барыуым ушын бир күш мени ийтермелеп турды. Ырастан да оның қасына барыуға күшим жете ме? Оған Ийса хәққында бир нәрсе айта аламан ба? Мүмкин, айта алмайтуғын шығарман. Тек усы жерде болғанымның өзи де оны Ийсаға қарай жетелеуіме жәрдем берер.

Солай етип, Кәримнің анасының қасына барып оны қушақладым. Оған Кәримнің өлимине қатты қыйналғаным тууралы сыбырлап айтып, қайғысына шериклес болдым. «Бизлер, Кәрим екеуимиз жүдә жақын едик. Қудайдың Өзи сизди жубатып, ақ пәтиясын берсин». Кәримнің анасы маған қарады. Оның жасқа толы қара көзлери маған ырзалығын билдиргендей болды хәм сол ұақытта Ийса оның қайғы-хәсиретке толы жүрегін жубатқанын билдим.

Бирақ Кәримнің анасы ғана мениң ислегенлеріме қарсылық билдирмеген жалғыз адам болып көринди. Бир ұақытта оны қалдырып, жылап отырған адамлардың арасына келип отырғаным сол, бир жақын жийен ағам орнынан турып тез бөлмеден шығып кетти. Оның артынан тағы бир жийен ағам, кейнинен тағы биреуи шығып кетти.

Мен бир жағынан Кәримнің өлими орны толмас өкиниш экенин хәм оның шаңарағы менен болған қарым-қатнасымды

уғайымлап, екінші жағынан усыларға қысылып та отырдым. Жүрегим тез-тез ура баслады. Мен тек тийисли болған уақытты өткерип, оннан кейин хошласып, бөлмеден шығып кете аламан. Ақыры, кетиуге таярланып орнымнан тура бергенимде, хәммениң көзи тек менде болғанын сездим.

Машинамның қасына келгеннен кейин, ойымды бир жерге топлап алыуым ушын бираз отырдым. Мен Қудайды тыңладым, бирақ оның қуны жүдә жоқары болды. Әлбетте, бундай ашық түрдеги өшегисиуге қарсы шыққаннан гөре, үйде отырғаным жақсы еди.

Егер мениң усы барғаным ең соңғысы дейтуғын болсам қәтелескенім екен. Бир неше күн өткеннен кейин, тап жаздың ыссы күнлериниң биринде және бир жийен ағам қайтыс болды. Оның да өлими тууралы хызметшимнен еситтим хәм тағы Қудайдың әмирине бойсынып, аза тутып отырған үйге қыйналып кирдим хәм бул рет өзимди-өзим жақтырмадым. Еркиң күши менен өзим тууралы ойлаудан бас кешип, жесир қалып, күйеуиниң өлимин қайғырып отырған хаял тууралы ойланыуға өзимди мәжбүр еттим. Оның Махмуд пенен жаслы бес жасар баласы бар еди. Ол хаял қатты үмитсизликке берилген еди; табыттың қасында турып, мен оның орнын жоқлап, жылай басладым.

Тап Кәримди жерлеген уақыттағыдай усы қыйын жағдайдағы хаялдың қасына барып, оны жубатқым келди. Оның қасына жақынлаған уақтымда, бизлердиң көзлеримиз бир-бирине қарасып қалды хәм оның жасқа толы көзлеринен исенимсизликтинң белгиси көринер еди. Оннан кейин, шаңарағына қарсы шығатуғынын биле тура ол маған қолын созыуға батылы барды. Оның қара торыдан келген қолларын услап үнсиз ғана жыладым. Мен оны жубатыу ушын қаншама сөз айтсам да, бәри бир жүрегим Мухаддес Руўх оның жүрегин толтырып, хәттеки, мусылман хаялы ушын да Өзиниң үәдесинде турыуы ушын дуға етти: «Жылағанлар бахытлы».

«Рахмет, Билкис, рахмет», - деп сыбырлады жесир хаял қолымды жиберип атырып. Мен оны қушақладым да, бөлмеден шығып кеттим.

Тағы бир хайран қаларлық жағдай, жақын арада мени тағы да еки жерлеуге барыу күтип тур екен. Бундай жағдай, бизлер

сыяқлы үлкен шаңараққа әдеуір өзгеріс алып келді. Бірақ қандай жағдай болмасын Құдайға бойсынып, өзімнің кишкене үйімді қалдырып, мениң кереклі жерге барыуым анық хәм түсиникли етип айтылды. Мениң көп сөйлеуімнің кереги жоқ еди. Мен тек ғана ғамхорлық көрсетиуім менен дәлилеуім керек болды.

Усы уақыттың ишинде Құдай мениң өмиримде жұмыс иследи. Ол мени усы қайғылы уақыялар арқалы көп нәрсеге үйретти.

Тап усы шаңарақтағы жерлеуіге қатнасып атырған уақтымда Құдай менен бирге болыудың тағы бир сырын аштым.

Мусылманша жерлеуі уақтында өлген адамның денеси жер қойнына қойылмағанынша хеш ким аўқат таярламайды да, жемейди де. Әдетте, бул күнлерде миннетли болмаса да, ораза тутылады. Сондай күнлердің биринде жылап отырған көп адамлардың ишинде қайғыға шериклес болып мен де отырдым. Бирден шай ишким келди. Ишпесем шыдай алмайтуғындай болып көриндим. Ақырында, шыдай алмай орнымнан турдым да, кеширим сорадым. «Қолымды жууып келиуім керек», - дедим де, сыртқа шығып, сол жақын жердеги кишкене шайханаға бардым. Шай ишип алғанымнан соң жылап отырған адамлардың арасына қайтадан барып отырдым.

Сол уақытта мени жақын достым таслап кеткендей жалғыз қалғанымды сездим. Әлбетте, буның не екенлигин билдим: Оның жубаныш беретуғын Мухаддес Руу́хы меннен алыслап кетти.

«Құдайым, мен не ислеп қойдым?» - дедим.

Кейин түсиндим: мен өзімди ақлауым ушын өтирик сөйледим.

«Құдайым, бул бир кишкене ғана өтирик ғой», - деп Оны шақырдым. Бірақ Мухаддес Руу́хтан жубаныш келмеди. Хәтте хеш нәрсе де өзгерген жоқ.

«Құдайым, бірақ мениң усы барлық мусылманлық дәстүрлерди орынлауым шәрт емес ғой, оның үстине мен шайсыз шыдай алмайтуғындай болып көриндим. Өзиң билесең».

Хеш қандай жууап келмеди.

«О, Қудайым, мени кешире гөр. Мен өтирик сөйлеп дурыс ислеменімди түсіндим. Мен адамлардың кеулинен шығыуға тырыстым, бірақ мен тек Саған ғана унауға тырысыуым керек еді. Усы қылығым ушын өкиніп отырман. Сени ренжиткен екенмен. Енди Сениң жәрдемиң арқалы буннан былай ондай қылмайман,-дедим қәтемди түсинип».

Усы сөзлерди айтып болған уақтымда, жауынның кеуіп қалған көлди толтырғаны сыяқлы, Оның жубаныш беретуғын Мухаддес Рууһы мени толтырып жиберди. Оның менен бирге екенлигимди билип, тынышлана басладым.

Усындай үлгилер арқалы Оның менен бирге болыуды үйрендим. Оның алыслағанын сезе баслағанымда, Оны ренжиткенімди түсинетуғын болдым. Жақсылап ойланып, Оның менен бирге болғанымды анық билетуғын уақытқа дейин есеме түсиретуғын болдым. Кейиннен өзимнің қәтелигимди тапқанымша, хәр бир қылығыма, сөзиме хәм ойыма итибар берип, ойланатуғын болдым. Усыдан кейин Қудайдың алдында гүнамды мойынлап, Оннан кеширим сорар едим.

Мен буны бар интам менен үйрендим. Бойсыныудағы усундай шынығыулар арқалы тәубеге келиудің кәраматлы сырын билип алдым. Тәубе етиу, мениң сезиуімше, ол тек көз жасын төгип мойынлау емес, ең дурысы, өзинің қәтесин мойынлап, буннан кейин хеш қашан қәтелеспеуге жәрдем сорау екен. Өзимнің хәлсизлигиме тийкарланып, Оның күшин шақыра алатуғын болдым.

Мен сол уақытта «аппақ» гүнасыз өтириктиң болмайтұғынын түсіндим. Өтирик-хәмме уақытта өтирик, ол бәрқулла өтириктиң әкеси шайтаннан шығады. Ол «зыянсыз» өтирикти бизлерге усундай зыянлы әдетке айландырыуымыз ушын қолланады. Өтирик азғырлыуға апаратуғын кең жол болып табылады. Шайтан бизлерге өтирик сөйлеу-бул басқа адамларға «ғамхорлық қылыу» деп қулағымызға сыбырлайды. Мине, солай етип бизлер хәқыйқый шынлық болып табылатуғын Ийса Масихқа табыныудың орнына усы дүньяға табынамыз.

Мен бул сабақларды тууысқанларымды жерлеу уақтында үйренсем де, бул мен ушын қәлеген өтириктен қашып, жаңа өмир баслауыма себепши болды. Сол күннен баслап, өтирик

сөйлеуге туўра келген ўақытта өзимди тоқтатыўға тырыстым. Бир күни елши мени жыйналысқа шақырды, бирақ мениң сол жыйналысқа барғым келмеди, сонлықтан оған биреў менен ушырасыўым бар деп, өтирик айтқым келди. Сол ўақытта маған сақлық белгиси түртки берип, өзимди бирден қолға алып үлгердим. Өтирик сөйлеўдиң орнына ҳадал болыў кереклигин билдим ҳәм ҳеш кимди ренжитким келмей, эпийайы түрде былай дедим: «Кеширерсиз, мен бара алмайман».

Бир күни Лондондағы достыма хат жаздым. Бираз ўақыт қалада болмағанлығымнан, соңғы хатыңа жуўап жаза алмадым деп оған өтирик жаза баслағанымды көрдим. Бирден тоқтап қалдым да, жазғанымды оқый басладым. Қалада болған жоқпан деп жаздым ба? Мен бәрқулла усы жерде болдым ғой, деп жазған хатымды мыжымырлап себетке ылақтырып жибердим де таза бет алып жаза басладым: «Қымбатлы достым, сениң хатыңа бирден жуўап жаза алмағаным ушын кеширим сорайман...»

Әлбетте, булар майда-шүйде нәрселер. Бирақ кейин күшли азғырылыўлар болғанда жеңип шыға алыўым ушын усындай ең кишкене нәрселерден баслап үйрендим. Соның менен қатар, ўақтымды бос нәрселерге жумсағанды қойғанымда, өмирим де әдеўир жеңилленип қалды.

Мениң бәрқулла Ийса менен қарым-қатнаста болып өмир сүриўге тырысып жүргеним әсте-ақырын билине баслады. Әлбетте, буны ҳәмме ўақыт ислей алмадым. Өзимниң бурынғы жолыма қайта түсе баслағанымды да жийи байқадым. Бирақ Ийса менен бирге өмир сүриўге тырысып жүрдим.

Усындай танылыў барысында Қудайдың сөзиниң ис жүзиндеги ҳәрекетин көре басладым:

*«Ең алды менен Қудайдың Патшалығын ҳәм
Оның ҳақлығын излеңлер! Сонда булардың
ҳәммеси сизлерге қосымша етип бериледи»*

(Мт 6:33)

Усылай етип, Қудайды биринши орынға қойып ҳәрекет ете баслағанымда, бурынғы мүтәжликлеримниң орны тола баслады.

Бир күни Райшам бөлмеме ҳайран болып кирип келди.

- Мийманханада сизди бир ҳаял күтип отыр, - деди ол.

- Ким? - деп сорадым.

- Егер алжаспасам, ол Кәримнің анасы.

Әлбетте, ол қәтелести! Кәримнің анасының бул жерге келиуі мүмкин емес!

Бул ким болды екен деген ой менен текшелер арқалы төменге түстим. Бирақ бөлмеге кире бергенимде, келип отырған Кәримнің анасы екенин бирден таныдым. Мениң киятырғанымды сезген ол артына бурылды да, маған қарай жүрип келип, қушақлап алды.

- Билкис, саған бир нәрсе айтыуға келип едим, - деди ол көзлеринен моншақ-моншақ жасы ағып турып. Сени жерлеу мәресиминде көп адамлардың арасынан байқамадым. Бирақ сен маған үлкен жубаныш болғаныңды айтқым келеди. Бул... мен билмеймен... айрықша бир нәрсе еди. Хәш қашан болып көрмеген айрықша жыллылық сезими болды.

Ақырында маған Кәримнің анасы менен бирден усы қазадан кейин Ийса тууралы сөйлесиуге не ушын рухсат берилмегенин енди түсиндим. Себеби Ол усы жағдайды пайдаланыуы керек еди. Ендиги жағдай улыума басқаша. Мийманханада мен оған Ийсаның мен ушын не қылғанын хәм Ол уллы мийрими менен өмиримди қаншелли дәрежеде өзгерткени хәққында айтып бердим. Сәўбетлесиу барысында оның менен сақлық хәм жумсақ түрде сөйлестим.

- Бул ырас, - деди Кәримнің анасы. Сен ырастан да мениң ғамымды ойлап, бизлердин қайғымызға шериклес болдың.

Бул қысқа, бирақ әжайып ушырасыу болды. Бул ушырасыу мен еки себеп арқалы жигерлендирди: бириншиден, басқалар мендеги өзгерислерди сезе баслады, екиншиден, бул шаңарақлық шетлетиудин дийуалын бузатуғын дәслепки қәдем деп үмит еттим.

Бирақ хәмме нәрсе бирден бола қойған жоқ. Бәрқулла қоңырау келген сайын, олар мениң елши досларымның биреуи болар еди. Соның менен бир күни азанда, Махмудтың тууылған күниниң қабатында қоңырау келди, ал мен Мәри қоңырау қылып атырған шығар деп ойладым. Бирақ оның орнына екинши қайтыс болған жийен ағамның анасының сыпайы дауысын еситтим.

- Билкис?

- Хаў.

- Билкис, сениң келиниме берген жәрдемин ушын рахмет айтайын деп едим. Ол маған сениң сөзлериңниң жүрегине тәсир еткенлигин айтты.

Қандай әжайып! Мен оған тек ғана бир-еки аўыз ғана сөз айттым ғой. Бирақ оны жубатқан Ийса еди.

Бизлер азғана сөйлесип, сәўбетимизди жуўмақладық.

Сондай-ақ, Ийса туўралы азғана айтсаң да ямаса Ол туўралы туўры айтпағанның өзінде Ийса Өзиниң жумысын мен арқалы жүзеге асырып атырғанына ҳайран болмаўымның илажы жоқ еди. Ол мени қолланғанында Өзиниң Мухаддес Руўхы менен ғамхорлық етип, ең жақсы жәрдемшим болды.

Арадан көп ўақыт өтпей шаңарақ ағзаларым қыдырып келди. Олар Махмудты туўылған күни менен қутлықлаў ушын келген екен ҳәм оған саўға ретинде мазалы затлар менен ойыншықлар алып келипти. Сырттан қарағанда олар баланы көриў ушын келген сыяқлы еди. Бирақ бул ең жақсы сылтаў екенлиги түсиникли болды. Шын мәнисинде олар шетлетиўдиң орнын қалай болмасын жумсартыў ушын келген еди. Олардың бул келип-кетиўлери қысқа ўақыт ғана болды.

Солай етип, Ийсаны қабыллағаным да бир жыл болды. Ийсаның туўылған күнин биринши рет байрамлаған ўақтымды есиме түсирдим. Әлбетте, бурын Европада Ийсаның туўылған күнин қандай қылып белгилейтуғынын көргенмен. Бирақ сол ўақытта Ийсаның туўылған күнин шын жүректен белгилеў кереклигин билген жоқ едим. Мен бул туўралы Митчеллерден жақсылап билип алдым. Олар маған Ийсаның туўылған күнине керекли болған барлық нәрселерди әкелип берди ҳәм соның менен бирге кишкене арша да алып келди. Бизлер ҳәммемиз Ийсаның туўылған күнине арналған арша туўралы қосықты айттық. Махмуд шын кеўилден қуўанышлы еди. Хызметшилер қонақ бөлмеге аршаны қурды ҳәм бизлер оны ҳәр түрли қағазлар, ойыншықлар менен безедик.

Бирақ ҳәммеси ойымдағыдай болмады.

Бул байрамға таярланып атырғаным қаншелли қуўансам да, буның ҳақыйқый мәниси болмады. Мен Ийсаның туўылған

күнин өмиримдеги өзгерістерді билдиретүгін байрам есабында белгилесем бола ма деген ойға берілдім. Усы ўақытта менде бир ой пайда болды. Неге хәммеге арнап-елшилерге, аўылдағы адамларға, хәттеки, сыпырып-жыйнаўшыларға арнап байрам кешесин уйымластырмайман? Усы ўақытта шаңарағымдағылардың исениминди көрсетиўиниң кереги жоқ деген ескертиўин еследим, сондай-ақ егер бир нәрсе болып қалса, енди маған рәсмий түрде жәрдем бере алмайтуғынын ескерткен генералдың да даўысын еситкендей болдым. Ийсаның туўылған күнин белгилеў көп адамлар ушын кәўипли екенлигин билдім. Бирақ узақ дуўа еткенимнен кейин Қудайдың мениң менен бирге екенлиги усы байрамды жобаластырған күнге қарағанда хәзир еле де анық сезиле баслағанын сездим.

Солай етип, ырастан да Ийсаның туўылған күни алдында байрам уйымластыра басладым. Ал бул байрам болса қалада көп ўақытқа шекем сөз болып жүрди. Аўылдан келген қонақлар ертерек келип, аршаның этирапына жыйнала баслады хәм булардан кейин елшилер де келе баслады. Синов қосық айта баслаған ўақытта хызметшилеримниң биреўи қасыма келип апам менен Равалпиндидеги жийен ағаларым келип турғанлығын айтты. Буны еситкен ўақтымда аўзым ашылып аң-таң болып қалдым.

Усы хабарды еситкен ўақтымда жүрегим тоқтап қалғандай болды. Олар бул байрамға қалай қарайды екен? Мениң албыраўымның кереги жоқ екен, себеби олар өзлерин жоқарғы тайпадағы ўәкиллердиң әдеттеги үлгисинде ушлап отырды. Басында олар аўзылары ашылып хайран болып отырды, оннан кейин басқа бөлмеге барып хеш нәрсе деместен үнсиз отырды.

Мен еки жақтың да кеўлин қалдырмаў ушын, бир бөлмеден екинши бөлмеге жуўырыў менен болдым. Бул хәрекетим ыссы суўдан шығып, салқын суўға түсетүгін қарама-қарсы турған душқа уқсайтуғын еди.

Ақырында, мүмкин, мениң шыдамлылығымның арқасында ма шаңарақ ағзаларымның бир нешеси өзлерин еркин тута баслады. Хәттеки биразы қонақ жайға кирип, байрамға да қосылды. Кешениң соңында олар Оллар хәм Митчеллер менен сәўбетлесип те отырды.

Бул кеше мениң ойлағанымдай жаңа жылдың жақсы басламасы болды. Бирақ, бул жыл аңсат болады деген мәнисте емес, дурысы басқаша болады деген сөз. Алдымда көплеген кесилиспелер көринип турды, егер дурыс бағыт пенен жүрмесем, қарсылықларға ушырауым мүмкин еди.

Кеуиллери жылый баслаған тууысқанларым хәм досларым менен бирге басқа тайпадағы қонақлар да пайда бола баслады. Олар мени мусылманлық исенимге қайтарғысы келген адамлар еди. Мени жолдан қайтарғысы келген бул ис-хәрекетлерге мениң жууабымды көргиси келген бақлаушылардың да қатнасы бар деген сезим пайда болды. Мен үндемей қалыуым керек пе, ямаса ойымдағы бар нәрселерди ашық айтып таслағаным дурыс па?

Жууап тағы Оның қатнасын сезиу арқалы келди. Өзимди тежеп, хеш нәрсе айтпауға тырысқан уақтымда өзимди қолайсыз хәм жалғыз қалғандай сездим. Ал қыйын деген сорауларға сүйиспеншелік пенен жууап бере баслағанымда, Қудайдың Өзи қасымда екенлигин сездим.

Мысалы, бир күни қапыны биреу әсте-ақырын қақты. Саат екилердің уақты болғанлықтан хайран қалдым.

- Ким? Қапы ашылды. Бул Райшам екен.

- Бегума Саиб, сизге қонақ келип тур, - деди.

Оның жағымлы дауысынан исенимсизликтің белгиси билинер еди. Себеби мен оған түски саат он екиден үшке шекем хеш ким мениң тынышлығымды бузбасын деп айтқан едим. Бирақ бул буйрық емес еди. Буннан бир жыл бурын болса, мен қандай жағдай болмасын тынышлығымды бузбауын буйрық қылып айтар едим. Ал, хәзир болса мен оған уақтымды өзимнің жеке меншигим деп есапламайтуғынымды, енди ол Қудайға тийисли екенлигин түсіндирген едим. Егер бир әхмийетли жұмыс шығып қалса, әлбетте, ол қай уақыт болыуына қарамастан, бөлмеме кире алар еди.

- Бегума Саиб, ол киси - англичан. Оның қара көзлеринен қууаныштың ушқынлары сезилип турды. Ол сиз бенен Қудай тууралы сөйлеспекши.

- Яқшы, - дедим таңланып. Хәзир түсемен.

Мени мийманханада шашы қызғылт түсли англичан адамы күтип отыр екен. Оның пакистанлы кийимди-ақ көйлек пенен шалбар кийип жүргенине қызықсынып қарадым. Оның

бозарыңқыраған жүзи хәм ақ көйлеги бөлмеге айрықша сән берип турғандай болды. Ол күтилмеген ўақытта келгенине кеширим сорап, келгендеги мақсетине өте баслады.

Ол мениң менен ушырасыў ушын Карачиден келгенлигин айтты; ол масихыйлықтан ислам динине өткен екен, сонлықтан шаңарақ ағзаларым бизлердиң сөйлесетуғын ортақ нәрсемиз болыўы керек деп шешипти. «Ал, енди түсиникли болды - дедим ишимнен. Олар англичанлардың маған унайтуғынын билип, ислам ушын масихыйлықты таслаған англичан адамын маған тәсир етеди деген ой менен атайы жиберген болса керек».

Қонағым жөтелиңкиреп алды да, келгендеги мақсетине өтті.

- Бегума, масихый болған мусылманлар туўралы еситкенимде, мени бир нәрсе ойландырады - ол Мухаддес Жазыў. Масихыйлық Жаңа Келисимниң Қудайдың алдыңғы бергенинен өзгешелиги бар екенлигин хәммемиз билемиз.

Ол ислам дининиң Қудайдың сөзине қарсы бағытланған негизги көзқарасларын айтып билдирди, соның менен қатар оның ҳәзирги ўақыттағы нусқасының өзгергени соншелли исениў мүмкин емеслигин айтты. Мусылманлардың айтыўынша, Мухаддес Жазыўдың түп нусқасы Қуран менен сәйкес келеди дейди.

- Сиз мени не болса, соған қызығып кете береді деп ойламан, бирақ сизден бир нәрсе сорағым келип тур, - дедим. Мен Қудайдың сөзи өзгериске ушыраған деп көп еситтим, лекин оны ким өзгерткенин биле алмай-ақ қойдым. Усы өзгерислер қашан болған хәм қайсы үзиндилер өзгериске ушыраған?

Келген қонағым арқасына шалқайып, көзин жоқарыға қадады хәм оның бармақлары креслоның шығанақшасына батып кетти. Мениң сораўыма ол жуўап бере алмады. Бундай сораў бергеним әдил болмады деп ойлайман. Мениң билиўимше, бул сораўға оның қайтаратуғын жуўабы жоқ еди.

Көрип турсыз ба? - деп сөзимди даўам еттим. Британия музейинде Мухаддес Жазыўдың гөне текстлери сақланған, олар Мухаммед туўылмастан үш жүз жыл бурын жазылған. Усы гөне қолжазба ҳәзирги Қудайдың сөзи менен сәйкес келеди. Алымлардың хәммеси тийкарғы сораўлары бойынша ҳәзирги Қудайдың сөзиниң түп нусқасынан айырмашылығы жоқ екенін дәлиллейди. Мысалы, мен ушын Қудайдың сөзи жүдә

әхмийетли, себеби Ол менде тири Сөз болып қәлиплести. Усы Сөз мениң жаным менен тиллесип, маған күш-қууат берди. Ол мени ҳақыйқатлыққа жетелейди.

Англичан қонағым мениң сөзлеримди ақырына шекем тыңламай орнынан турды.

- ... мине, сонлықтан, мен қайсы үзиндиде алданғанымды билиуим жүдә әхмийетли,-дедим сөзимди жалғастырып. Сиз усыны айта аласыз ба?

- Сиз Сөз тууралы оны тиридей қылып айтып турсыз ғой,- деди қонағым.

- Егер сиз усыны айтып турсаңыз, онда мен Ийсаның тири екенлигине исенемен,-дедим. Қуранның өзінде Ийса Қудайдың сөзи екенлиги айтылған. Бул тууралы сиз бенен басқа ўақытта сөйлесем бе деймен.

- Мениң қайтатуғын ўақтым болды.

Мине усының менен сәўбетлесийимиз тамамланды. Қонағымды есикке шекем шығарып салып, және ушырасыўға шақырдым. Ол кейин келмеди, бирақ оның орнына басқалар келди. Олардың көпшилиги айтысыўға таярланып келипти, бирақ өзлериниң не айтқанларын да билмейди! Әсиресе, масихыйлар үш Қудайға сыйынады деп айыплаған адамды ҳеш қашан умыта алмайман.

- Сизлер айтатуғын Мухаддес Үшбирлик деп Қудайды, Мәриямды ҳәм Ийсаны айтасыз,-деди ол. Сиз исенийшилер, Қудай Өзине Мәриямды ҳаяллыққа алып, олардың некесинен Ийса туўылды деп исендиресизлер. Бирақ Аллада ҳаял болыўы мүмкин емес! - деп күлди ол.

Мен тез дуўа еттим ҳәм усы ўақытта менде бир әжайып пикир пайда болды.

- Сиз Қуранды оқып көрдиңиз бе? - деп сорадым.

- Әлбетте.

- Ондай болса, Қурандағы Ийса Қудайдың Руўхынан жаратылған деп айтылғаны есиңизде бар шығар? - дедим. Мен Қуранда бундай әжайып ҳақыйқатлық болады дегенде ҳайран қалдым. Мүмкин, сиз Ийсаның Өзи аян берген Садху Сингхе тууралы еситкен шығарсыз. Ийса оған Үшбирликти тап күнге уқсатып түсиндирип береді: «Ол жақтылық пенен жыллылық, бирақ жақтылық - жыллылық емес ҳәм жыллылық - жақтылық бола алмайды. Бирақ олардың ҳәр қайсысы ҳәр түрли үлгиде болса да, бир тутас болғаны сыяқлы, Мен ҳәм Мухаддес Руўх

Әкеден тараймыз хәм әлемге жақтылық пенен жыллылықты алып келемиз. Солай етип, күннің биреуі болғаны сыяқлы, бизлер де үшеуі емеспиз, бир тутаспыз» - деген.

Мен сөзимди жуўмақлағанымда бөлмеде тынышлық орнады. Қонағым ойланып қалды. Ақырында орнынан турды да, оған ўақыт бөлгеним ушын рахмет айтып, үйден үнсиз шығып кетти.

Үйдің алдындағы жолда оның бүгилген тулғасына қарап турып, Құдай анаў күнги англичан менен усы кисинің келиўин Өзи жобаластырған екен деп ойландым.

Буны билмеймен, себеби буннан кейин ол туўралы, ал басқасы туўралы еситкен де жоқпан. Бул әхмийетли де емес. Мүмкин, маған нәтийже туўралы ойланыўдың кереги жоқ шығар. Мен ушын әхмийетли болған нәрсе - Құдайға бойсыныў. Егер Құдай маған усы адамлар менен сөйлесиўди буйырған болса, онда мен соны ислеўим керек.

Қыс мәўсими жуўмақланып, бәхәр келди. Құдай да маған адамлар менен сөйлесиўдің ҳәр түрли усылларын көрсеткендей болды. Мен Лахорға жолға шықтым хәм қызығатуғынларға бериў ушын жүзлеген Мухаддес Китап, көплеген трактатлар сатып алдым. Оларды қалеген ўақытта қолланып таратып жүрдим, хәттеки дем алыў орынларында да оларды таслап кетип жүрдим. Бирақ олардың барлығы өз хызметлерин атқарды деп исене алмайман. Бир күни дем алыўға арналған бөлмеге барғанымда, өзимнің таслап кеткен трактатымның иши босап қалғанын көрдим. Ал шығынды салынатуғын ыдысқа қарағанымда, мыжымырланған хәм жыртылған трактаттың бетлерин көрдим.

«Булардың хәммеси мен ушын мәниссиздей, Құдайым, - дедим. Мен ырастан да Сениң қәлеўинди орынлап жүрмен бе? Мен ислам динине өтип кеткен англичан, генерал хәм қашып кеткен хызметшилерим менен де сөйлестим. Және де шаңарағымның ағзалары хәм досларым менен де жүз рет сөйлестим, бирақ булардың жемисин еле көрген жоқпан. Бул сондай түсиниксиз, Құдайым! Мен түсинбеймен, неге мени қолланбайсаң?»

Усындай қылып дуўа еткенімде Ийсаның қасымда екенлигин сезиў бурынғыдан да күшлирек болды. Ол этирапты Өзинің мийримине хәм жубанышына толтырып жиберди. Сол ўақытта жүрегимнің төринен мына даўысты еситтим: «Билкис,

Мен саған тек ғана бир сораўды бергим келеди. Досларың ҳәм шаңарақ ағзаларың менен сөйлескен ўақытыңды еслеп көр. Сениң менен айтысыўға келген адамлар менен сөйлескен ўақтыңды есле. Сол ўақытта Мен сениң менен бирге екенлигимди сезбедин бе?»

- Аўа, Қудайым. Сездим.

- Ал, сол ўақытта Мениң даңқым болды ма?

- Аўа, Қудайым.

- Демек, саған кереги усы ғой досларың ҳәм шаңарақ ағзаларың менен бәрқулла усындай болып жаса. Нәтийже - ол сениң жумысың емес. Сен тек ғана бойсыныўың керек. Нәтийжени емес, Мениң менен бирге болыўды изле.

Өзимниң исимди күннен-күнге жалғастыра бердим. Не болса да, Оның маған жүдә әжайып қылып дем алыс бергени таң қаларлық болды. Қудай мени нәтийжеге емес, Оның менен қатнаста болыўға кеўил бөлген ўақытта, мен досларым менен туўысқанларымның арасына барғанымда бурынғы болған нәрселердин ҳәммесин умытып қуўанышқа бөлене алатуғын болдым. Сондай-ақ, мүмкиншиликлерди қолланыўды да үйрендим. Гүрриңлесийүмиз сиясат туўралы ямаса кийим туўралы темаларға қарай кетип баратырса, Қудайдан мен жуўап беретүғын сораўларға қарай бурыўын өтинер едим. Мысалы, бир күни жийен қызым менен сөйлесип отырғанымда, гәпимиз ҳәзирги Пакистанның Япониядағы елшиси болған бурынғы күйеўим туўралы болды.

- Егер Халид қайтып келсе, не қылар едиңиз?-деди ол күлимсиреп.

Оған туўры қарадым. Мен оны күтип алып, шай берген болар едим. Жийен қызым маған ҳайран болып қарады. -Мен оны кеширдим, ол да мениң барлық ренжиткен ўақытларымды кеширеди деп исенемен.

- Оны қалай кешириўге болады?

Себеби жийеним бизлердин ажырасыўымыздың маған жүдә аўыр болғанын билетүғын еди. Сол ўақытта мен оған өзимниң күшим менен кешире алмайтуғынымды түсиндирдим. Тек Ийсадан жәрдем сорадым.

- Сен өзің билесең, Ийса бизлердің хәммеизди Өзине аўырманлықтарымыз бенен барыўымыз ушын шақырды. Ийса мени кеширилмейтуғын, аўырманлық болып басып жүрген жек көриўшиликтен азат етті.

Жийеним ойланып қалды.

- Демек, бул масихыйлық туўралы бурын еситпеген екенмен ғой, - деди ол, - егер сен буннан былай усылай сөйлейтуғын болсаң, онда саған келип, Ийса туўралы айтқанларыңды тыңлайтуғынлардың бириншилериңнен боламан.

Бирақ, сол жердің өзінде оған қапа болғандай болдым. Өзимде қандай да бир үмит пайда болып, жийеним усы тема туўралы және сөйлесер деп исенген едим, бирақ ондай болмады.

Айырым ўақытлары Құдайдың даңқы мени таслап та кетти. Бул тез-тезден болып турды. Айырым жағдайларда шайтанның азғырылыўына түсип те қалатуғын едим, ол маған «жүдә жақсы сөйлейсең, сениң дәлиллериң жүдә дурыс»-деп исендирер еди.

Мысалы, бир күни достым маған былай деди:

- Сиз неге өзиңизди айырықша деп есаплайсыз? Бизлердің хәммеиз бир Құдайға табынамыз - масихыйлар да, мусылманлар да, индуслер менен буддистлер де, иудейлер де, сиз усыны мойынлаўыңыз керек. Бизлер Оны ҳәр түрли ат пенен атап, Оған ҳәр түрли жоллар менен жақынласамыз, бирақ соңында сол бир Құдайдың Өзине барамыз.

- Сиз Оны бир неше жол менен барыўға болатуғын таўдың шыңына уқсатып тұрсыз ба?

Ол шай ишип отырған кесесин қойды да, басын ийезди. Тап усы жерде мен оған шабылыўға өттим.

- Ал, ондай болса, Ол таўдың шыңы бола ғойсын, бирақ Оған баратуғын жол биреў, ол - Ийса. Ийемиз былай деген: *«Мен жол, ҳақыйқат хәм өмирмен. Мен арқалы болмаса, ҳеш ким Әкеге бара алмайды»*. Ол: *«Құдай Әкеге баратуғын жоллардың биримен»*, - деген жоқ.

Достым ишип отырған шайын қойып, басын ийезди. Билкис, сениң минезиң еле бурынғыдай ашыўшақ деп ҳеш ким айтпады ма?

Сол ўақытта маған қарсы отырған усы адам арқалы Құдайдың сөйлеп атырғанын тез түсіндим. Ойым дұрыс болып шықты хәм ол Құдайдың сөзине тийкарланып, өзиниң терең мәниси менен айырықшаланып турды. Бирақ Мухаддес Руўх мени таслап кетти. *Билкистики* дұрыс. *Билкис* шынлықты айтты. Мине, усыдан кейин Құдайдың алдында өкинип, тез дуўа еттим хәм мениң орныма Оның Өзи сөйлеўин өтиндим.

- Кешир, егер сөйлесип отырып ашыўланған болсам, онда мен Ийсаның қәлегениндей болмағаным. Мен Оны көбирек билгеним ушын сондай қылып өзгериўим керек болып атыр. Құдай мени көп нәрсеге үйрете алады хәм Ол хәзир мениң менен сен арқалы сөйлесип атырғанын билемен.

Келген қонағым қайтып кетти, бәлким, ол Құдайға жақынласқан шығар яки оның кериси болыўы да мүмкин. Бул туўралы бир ўақытлары билип алатуғыныма гүманланаман. Бирақ бир нәрсени анық билемен, хәр адымды атқан сайын ашшы сабақлар арқалы тил алыўшылықты үйрендим.

Ал оннан кейин түнде бурын исениўши болып баслаған ўақыттағы қорқынышты тағы да басымнан өткиздим. Бөлмемде уйқлаўға таярланып атырған ўақтымда, бирден терезе тәрептен күшли бир қорқыныштың бар екенлигин сездим. Дәрриў Қорғаўшыма өтиниш пенен дуўа еттим хәм Оннан терезениң қасына барма деген жуўап алдым. Дизерлеп отырдым да, таўықтың өз шөжелерин қанатының астына жасырғаны сыяқлы Құдайдың маған пана болыўын өтинип, сыйына басладым. Сол ўақытта Оның маған қорған болғанын сездим. Ал, орнымнан турғанымда терезениң алдындағы қорқынышлы жағдай жоқ болған екен.

Ертеңине азанда Митчеллердиң үйине бардым. Олардың көшеси күнниң сәўлеси менен айрықша болып жарқырап турды, ал мен болсам еле қалтырап жүрмен. Бирақ, оларға болған ўақыяны айтыўым керек пе ямаса керек емес пе, олар мени түсинер ме екен деген ойлар менен гүманланып үйине кирдим.

Қапының алдында мени Синов қушақ ашып күтип алды хәм хайран болып қарады.

- Не болды, Билкис? - деп сорады.

- Не ушын адам исениўши болғаннан кейин, ол хәр түрли қорқынышлы жағдайларға түседи? - деп сөзимди басладым.

Ол мени мийманханаға алып кирди хәм бизлер жайғасып отырдық.

Мен толық түсинбей атырман. Сиз не айтпақшысыз? - деп таңланды ол. Сизди биреу қорқытты ма?

- Мени биреу емес, бир нәрсе қорқытты, - деп жууап бердим.

- Хе, деди ол орнынан қозғалып хәм қолына Қудайдың сөзин алды. Мине, Ефеслилерге жазылған хаттың 6-бабында (12-аят) усындай ўақыя туўралы жазып қойыпты. Ол былай деп оқый баслады: *«Өйткени урысымыз қан хәм еттен ибарат болған адам баласына қарсы емес, ал бул дуньядағы көзге көринбейтуғын хәкимлерге, бийлеушилерге, бул қараңғы заманның күшлерине хәм аспандағы жаўыз руўхларға қарсы».*

Ол маған қарады.

- Аўа, бул ырастан да усы туўралы, - дедим оған өткен түндеги ўақыяны айтып берип.

Ол мениң сөзлеримди тыңлап болып, маған ойшыл нәзер менен қарады да:

- Бул туўралы сиз Оллар менен сөйлескениңиз мақул шығар, - деди. Мен мыйық тартып күлдим де, былай дедим:

- Билмеймен, буны және қайталаўға кеўлим барар ма екен? Сол күни кеште бизлердиң Оллар менен бирге жыйналысымыз бар еди, дәслеп өзимди хеш нәрсе болмағандай сездим. Басында бул хәққында хеш нәрсе айтпай-ақ қояйын, себеби өзимниң хәлсиз тәрепимди көрсетемен ғой деп ойладым. Мүмкин, булар тек көз алдыма елеслеген нәрселер шығар.

Бирақ Мэри Олд пенен алды ашық пештиң қасындағы диванда отырғанымда, бул туўралы айтпай тура алмадым. Жүрегимнен хәмме нәрсе жақсы дегендей сыр бермеўге қаншелли тырыссам да, ишимдеги сөзлер ақтарыла баслады.

- Мэри, кеше менде таң қаларлық жағдай болды, - дедим. Хеш қашан бундай қорқыў менде болған емес хәм буны түсиндирип бере алмайман.

Усы ўақытта оның күйеуи Кен терезениң алдында китап оқып отыр еди.

Ол сөзлерімди еситип, кітабын қойды да, бизлерге қарады хәм мениң усы туўралы айтып бериўге заўқым болмай турғанын түсинип, ўақыяны түсиндирип бериўиме жәрдемлести.

Мен айтып болғанымнан кейин, күлиўге тырыстым. Ал оннан кейин, мүмкин мен кешки аўқаттан алдын көп бурыш жеген шығарман,-дедим.

- Қудай сизди не арқалы өткізген болса, оны хорлаўдың кереги жоқ. Аўа, усындай тәбияттан тыс нәрселер ҳақыйқаттан болып турады, - деди ол әпиўайы түрде. Ол диванды айланып өтип, бизлерге қарама-қарсы турған орынлыққа отырды хәм салмақлы түрде еди.

Ол қара күшлер арқалы да Қудай адамларды усындай сынақлардан өткізетуғынын түсиндирип берди. Кен мысал ретинде Ески Келисимдеги Яқыпқа шайтанның шабылыў жасаўына Қудайдың рухсат бергенин хәм Ийсаның да шөлистанлықта сыналыўы ушын имканият бергенлигин көрсетти. Усы еки ўақыя да сынақ еди. Усы ўақыяда да шайтан өзиниң қурбанының жеңиске ерискенин көрди, себеби олар Қудайға исенетуғынын дәлиледи,-деп сөзине қосып қойды ол. Сол ўақытта мениң шомылдырыў рәсиминен өтер ўақтында болған ўақыяны еркисиз ядыма түсирдим.

Оқыў әсте-ақырын даўам ете берди. Бирақ Кенниң айтқан сөзинен кейин бир нәрсени түсинбей қалдым. Сол ўақытта мени Қудай жалғыз қалдыра баслады, ал мен Вах аўылындағы шаңарағымнан хәм мен ушын көп нәрсени билдиретуғын олардың тамырынан кесилип қалғандай жалғызлықта қалдым, бирақ мен жаңа «қалада» тереңге жайылған тамырларға ийе болдым. Мениң шыдамымды тап усындай сынақлар арқалы сынап, Өзине толық бағынғанымша, Ол мени изли-изинен усындай ўақыяларға дусластырды.

11. ӨЗГЕРИСЛЕР

Бир неше хәпте өткеннен кейин әдеттегидей сыйыныў жыйналысында «кетиў» қыялы басланды. Оллар менен Митчеллер усы күни кеште жүдә салмақлы болып көринди.

- Не болды? - дедим мен Оллардың мийманханасына кирген ўақтымда. Кен басын шалқайтып, жоқарыға қарады.

- Бизлер Мэри екеўимиз дем алысқа кетемиз, - деди ол бирден.

Сол ўақытта маған биринши тәсир еткен нәрсе, мени таслап баратыр деп ҳаўлығыўым болды. Олларсыз мен не ислей аламан? Әлбетте, еле қасымда Митчеллер бар, бирақ мен еки шаңарақ пенен де тығыз қарым-қатнаста едим. Олардың екеўи де мени қоллап-қуўатлайтуғын еди. Мени жәмәт пенен биринши таныстырған Митчеллер болса да, Оллар басынан-ақ маған жүдә жақын болып қалған еди. Мүмкин, бул тек басламасы шығар? Көп кешикпей еки шаңарақтан да айырылып қалатуғын шығарман?

Мэри ойымды түсингендей болды. Ол қасыма келип қолымды услады ҳәм жыллы лебиз бенен сөйлеп баслаған ўақытында оның еки көзи жасқа толып кетти.

- Қымбатлым, қашан болса да усындай болатуғынын түсиниўиң керек, - деди ол. Бизлер кимди сүйсек те, бәри бир оның ўақты келгенде бизлерди таслап кетиўине туўра келеди. Тек Ийса сениң менен мәңгиге бирге болады. Кен бизлерге жақынлап келип, қасымызда турды.

- Және бир нәрсе айтқым келеди, - деди Кен. Егер Қудайдың арнаўлы жобасы болмаса, Ол сени кәўипли жағдайға дуўшар етпейтуғыны ядында болсын. Сонлықтан сен өзиниң ҳеш бир қайғыға қарамастан, ҳәзирден баслап қуўансаң да болады.

Хошласыўға бары-жоғы еки хәптедей ўақыт қалды ҳәм сол ўақыттың барлығын Оллар ҳәм Митчеллер менен бирге өткердим. Олардың жолға шығатуғын ўақты жақынлаған сайын, мени уўайым баса баслады. Кен менен Мэри кеткеннен кейин ҳәмме олардың босап қалған орнын толтырмақшы болды, бирақ бул шынлық емес, тек ғана ойын еди.

Оллардың ўйине хошласыў ушын мен, Митчеллер ҳәм басқалар жыйналған күн жүдә қайғылы болды. Хәммеиз усы

жыйналысты байрамға айландырғымыз келди, бірақ хәр биримиздің жүрегимизде аўырманлық бар еди. Бизлер оларды босатып атырмыз деп емес, керисинше жумсап атырмыз дегендей пикирде болыўға тырыстық.

Усындай күшлиликти көрсетиўге еткен хәркетимиз жасалма хәркет болды. Бірақ Оллардың аўыр жүк машинасы жолға шыққан ўақытта, ендиги өмир бундай мазмунлы болмайтуғын шығар деп ойладық. Сол күни үйге қайтып келгенимде, өзимдеги жалғызлықты сездим хәм усы душпанлыққа толы мийримсиз дүньяда тап бир өзим қалғандай болдым. Бул қандай ахмақлық. Себеби еле Вахта Митчеллер бар ғой!

Оллар кеткеннен кейин маған доктор Данил Бәкш қоңыраў қылды хәм сол күннен баслап «кетиў» қыялы күтилмеген жаңа үлгиге ийе болды. Оның айтыўынша, Калифорнияда жайласқан «Пүткил дүньялық аян» деген топардың ўәкили доктор Стенли Мунихэм екеўи маған келмекши екен. Мен бундай шөлкемди бурын еситкен жоқ едим, сонда да масихыйлыққа жүз бурған мусылман хаялының қандай екенлигине қызықсынған адамлардың хәммесине үйим ашық еди.

Олар маған бир неше күннен кейин келди. Бизлер түски аўқатты жеп болғанымыздан кейин доктор Мунихэм сөйлей баслады, сол ўақытта оның бул жерге қызығыўшылық пенен келмегенлигин түсиндим. Оны қызықтырған нәрсе мениң Қудайға қалай бойсынғаным екен. Ол усундай қызығыўшылық пенен бағманымның да қалай Қудайға келгенлиги туўралы сорастырды. Ол шайын ишип болып, өз жумысына өтти.

- Шейх ханым, сиз Жаратқан Ийе туўралы гүўалық бериў ушын Сингапурға бара аласыз ба? - деп сорады доктор Мунихэм.

- Сингапурға дейсиз бе?

- Билли Грэм сол жерде «Ийса Азияны излейди» деген ат пенен аталған үлкен мәжилис шөлкемлестирип атыр. Бул жыйналыс азиялы масихыйлардың барлық миллетине-индонезиялыларға, японларға, пакистанлыларға, корейслерге, қытайларға, хиндлерге де арналған. Усы жерге барып сизің айтатуғын гүўалығыңыз бизлерди жигерлендирер еди.

Бул ой маған жақсы болып көрінди, бірақ мениң усы жерде де, Вахта, жұмысларым көп еді.

- Яқшы, бул тууралы дууа етип көрейин, - дедим.

- Еркініз! - деди доктор Мунихэм хэм бизлер көп кешикпей хошластық.

Доктор Мунихэм кеткеннен кейин олардың шақырығы тууралы не қылатуғынымды дәлізде отырып узақ уақыт ойландым. Биринши ойым бундай мүмкиншиликти қолдан жибермеу керек деп исендирди. Ал екиншиси болса, бул ойланыуға да ылайықты емес деп исендирди. Сол уақытта менде бир пикир өзлігинен пайда болды.

Паспортым. Әлбетте паспорттың уақты питип қалған еді, егер Сингапурға баратуғын болсам, оны алмастыруыым керек. Сол уақытлары Пакистанда паспорт өзгертуі мәселеси жүдә қыйын еді. Айырым адамлар өзлериниң паспортларын алмастырууға почта арқалы жиберер еді, бірақ оларды қайтып ала алмас еді.

Усы жағдайды неге Қудайға айтпайман? Егер мениң барыуымды қалесе, Ол паспортымды питкерип береди ғой.

Сол күни мен керекли барлық анкетаны толтырып, паспортымды тийисли орынға жибердим. Оны почтаның ящигине салып атырып, бул мениң Сингапурға баратуғынымды билдириуі мүмкин ғой деп, азғана ойланып қалдым.

Бир хәптеден кейин почта арқалы рәсмий конверт алдым.

«Бул таза паспорт алыуым ушын басланған биринши қәдем ғой. Енди басқа да сорау-жууаплар келеди хэм буның хәммеси бир неше айға созылады», -деп күлдим.

Қолымдағы конвертти ашқанымда, барлық рәсмий мөрлері басылған жаңа паспортты көрдим.

Солай етип, бир неше ай өткеннен кейин алты жасар Махмуд пенен хошласып, Лахорға жолға шықтым. Ол жерде Халидтиң баласы менен бираз уақыт болып, оннан кейин Карачиге жөнep кеттим. Сол жақтан Сингапурға ушыуым керек болды. ә*ұх жылға келип, Қудай менен табысқаныма бир ярым жыл болса да, Халид өзін мениң шаңарағымның ағзасындай тутты хэм мениң излениушендігиге онша кеуил бөлмеді. Мениң ойымша, нх жасымда усындай узақ сапарға шығыуыма

батылымның жеткени оған түсиниксиз болып көрінген шығар. Бірақ ол мени ана ретінде сыйлауы керек болды, сонлықтан бизлердің ушырасыуымыз екі тәрепінде қанаатланыуы менен өтті.

Самолетқа мингенимнен кейин, усы сапарым тууралы ойланып отырып, Халид дурыс иследи деп ойладым. Ақыры, усы Сингапурға баратуғын самолетта не қылмақшыман? Самолеттың ишинде исениушилер көп еди, бірақ бул жерде көргенимнің ҳеш қайсысы маған унаған жоқ деп ойлайман. Олардың өзлерин услап билмеулеринен мен қалтырап кеттим. Самолеттағылар Хош Хабарға арналған қосықларды айтты, гейде қолларын көтерип «Қудайға шүкир!» деп өтетуғын жолда бир-бирине дауыслап бақырысты. Мен өзимди қолайсыз сездим. Бул мен ушын илажсыз күлиуге туура келген қандай да бир жасалма қууаныш сыяқлы болып көринди. Бундай жағдайларды бурынлары Лондонның көшелеринде көретуғын едим. Егер исениушилердің сапары тап усундай мәнисти аңлататуғын болса, онда бул мени қызықтырмайтуғын еди.

Және де жағдайды қыйынластырған нәрсе, Сингапурға барғанымнан басқа, усы сапардың мен ушын жеке бир мәнисин сезгендей болдым. Усы сапарда мениң келешектеги өмиримнің үлгисин болжайтуғын пайғамбарлық сөзи жасырынғандай еди.

«Яқ, Қудайым, мүмкин Сен мениң менен қуры ҳзиллесип турған шығарсаң!» Қандай мәнистеги пайғамбарлық? Сонда мен де самолет пенен саяхатта жүргенлердің арасында көп уақыт жүремен деген сөз бе? Ал мен өзимнің Вахтағы үйимде еркин исениуши едим ғой, тек ғана ол жер ең шетки аймақтағы ауыл еди. Ол жерде мен ең болмағанда жағдайды бақлап отырар едим. Мен ушын ең қууанышлысы исеним болды. Әлбетте, мен өзимди жүзлеген, мүмкин мыңлаған бийтаныс адамлардың арасында көрсетким келмеді.

Самолет аспанға көтериле баслағанда, терезеден Пакистанның думан менен қандай болып турғанлығын бақлап отырдым. Өзимнің бир неше күннен кейин қайтып келетуғынымды билсем де, бир нәрсе тынышсызландыра берди, тап мен бир әҳмийетли нәрсениң алдында турғандай болдым. Денелик мәнисте үйге қайтып келетуғынымды билсем де, ал қандай да бир мәнисте ҳеш қашан қайтып келмейтуғындай

болдым. Усы самолеттағы исениўшилер енди мениң үйим болды.

Ақырында, мен нени умытып, не айтқым келди? Усы ойымның өзи мени қорқынышқа салды.

Сингапурдың аэропортынынан туўры салтанатлы жыйналыс өтетуғын залға қарай кеттик, ал жыйналыс болса басланған екен. Бирден, усы исениўшилердің топарына деген мениң қарым-қатнасым өзгере баслады.

Ол жерге мыңнан зыят адам жыйналған екен. Мен усы ўақытқа шекем усынаша адамның бир жерге жыйналғанын көрген жоқ едим. Залға кирип барғанымызда ҳәмме биргеликте «Сен Уллысаң» деген қосықты айтып атыр екен. Сол ўақытта маған таныс болған Құдайдың Руўхын сездим, ол мени ҳеш қашан бундай қылып толғандырған жоқ еди. Мениң бирден жылағым келип кетти, бирақ қапаланғанымнан емес, әлбетте қуўанғанымнан. Бурын Құдайды алғыслайтуғын адамлардың буншелли көпшилик болып жыйналатуғынын көрген жоқ едим. Мен көрген нәрселеримди ядымда сақлап қала алмадым. Бир неше еллерден адамлар жыйналған еди. Миллетлери де, кийимлери де ҳәр түрли! Мен ушын Құдайды алғыслайтуғын исениўшилердің саны ҳеш таўсылмайтуғындай болып көринди.

Бирақ бул улыўма басқаша жағдай ғой! Самолеттағы көрген адамларым менен бул залдағы адамлардың арасында ҳеш қандай байланыс жоқ еди. Сонда самолеттағы сезген нәрселеримди енди түсиндим. Бирден ҳәммеси түсиникли болды. Ол жердеги адамлар қысылып, албырап, ҳәттеки қорққанда шығар. Себеби олар ушқан ўақытта өзлерин не күтип турғанынан қорққан шығар. Олар өзлерин қәншелли сергек тутыўға тырысса да, руўхлары көтериле алмады. Олардың руўхый жағдайлары мениң хызметшилериме бақырған ўақтымдағыдан ямаса мени ислам динине қайтарғысы келген жийен ағам менен сөйлескен ўақтымдағы ашыўланғанымнан артық болған жоқ. Мәселе олардың қолланып жүрген тилинде болды. Масихыйлардың тили мени алдады. Себеби мен барлық масихый сөзлердің жыйнағынан қарапайым адамның ҳәсиретин сезиўим керек еди.

Бирақ салтанатлы жыйналыс өткерилип атырған жер улыўма басқаша еди. Бәрше өзгерислер артта қалды. Құдайға табыныў басланды. Егер мениң сезген пайғамбарлық сөзим

усындай жыйналысқа қатнасыуымды билдирсе, онда мен оны түсинип, қабыллай аламан. Сонда да мени бир нәрсе тынышсыздандырды. Мен ырастан да усы көпшиликтің алдына шығып сөйлеуім керек пе? Бул жерде көп елдерден, ҳәр түрли аймақтан келген адамлардың алдына шығыуым керек. Өзиме исенимсизлик билдире басладым.

Азғана болса да өзиме келип алыуым ушын мийманханаға кеттим. Бөлмениң терезесинен Сингапурға қарап турдым. Бирақ оның Париж ҳәм Лондоннан айырмашылығы көп еди. Адамлар көшеде бир-бирин ийтерисип баратыр ҳәм саўдагерлер болса, өзлерине адамларды шақырып отыр, және де машиналардың сигналларының дауысы да еситилип турды. Арман-берман жүрип баратырған адамларға қарап бөлмеде турып, тап салтанатлы жыйналыс өткерилип атырған залдағыдай болып қорқа басладым. Бирден селк ете қалып, пердени түсирип, бөлмениң басқа мүйешине қарай жүрип кеттим. Сол жерде отырып, тынышланып алыуға ҳәрекет еттим.

«О, Қудайым, Сениң жубататуғын Руўхың қайда?»-деп жыладым.

Сол ўақытта туўылған қалам Вахтағы базарға әкем менен барған ўақтымдағы балалық уўайымымды еседим. Әкем маған бәрқулла қасында жүриуім кереклигин ескертер еди, ал мен болсам қашып кетким келип турар еди. Солай етип, бул ҳәрекетимди бир күни еседим. Гүл сатып турған дүканды көрип, соған ерксиз жуўырып кетип қалдым ҳәм бираздан кейин қасымда әкемнің жоқ екенлигин түсиндим. Мен сол жерде бар дауысым менен бақырып, жылап жибердим: «Әке, өтинемен сеннен, мени таўып ал, енди ҳеш қашан кетип қалмайман!» Усыларды айтып болғанымда оның топланысып турған адамлардың арасынан асығып киятырғанын көрдим. Әкемнің қасында болғанымға қуўанып, оны қушақлап турып жыладым! Сол ўақытта мен тек ғана оның менен бирге болыуыды қәледим.

Мийманханада отырып, өзимнің Аспандағы Әкемнен және де алыслап кеткенимди түсиндим. Өзимнің қорқынышыма жол берип, Оның жубаныш беретуғын Руўхынан қашып кетиппен. Албыраў менен Қудайға исениудің бир жерде тура алмайтуғынын қашан түсинеди екенмен? Денем босасып, жанымға тынышлықтың қайтып келгенин сездим.

«Ийем, рахмет Саған. Мени алыслап кеткеним ушын кешире гөр. Сен мениң қасымдасаң. Сен сол залда да мениң

менен биргесең хәм барлығы жақсы болады» - деп жеңил түрде жылап алдым.

Бир неше минуттан кейин мийманхананың дем алатуғын залында отырғанымда биреу қолымнан услады хәм сол ўақытта таныс даўысты еситтим. Қапталыма қарасам, доктор Мунихәмди көрдим.

- Шейх ханым, сизің бул жаққа келгениңизге қуўанышлыман! - деди. Доктор Мунихәм мени көргенинен бахытлыдай болып көринди. Сизің сөйлегиңиз келе ме? Ол мениң ойымды оқып турғандай болып көринди.

- Мен ушын қайғырмай-ақ қойың, хәммеси жақсы болады. Қудай бизлер менен бирге, - дедим күлимсиреп.

Доктор Мунихәм мениң сөзимди қәйтип түсинерин билмей, бетиме хайран болып қарады. Ақырында, мен де масихыйлардың тилинде сөйледим хәм өзимнің есимнен айырылғанымдай, оны да усындай қылып есинен айырған шығарман. Доктор Мунихәмнің көзлери мени түсингендей болып көринди. Кейин оның түринен ырзалық белгиси көрингендей болды.

- Жақсы, сиз ертең азанда шығып сөйлейсиз, - деди ол бирден. Ол саатына қарады. Сиз ушын көп адамлар дуўа етеди.

Доктор Мунихәм мени дурыс түсинген еди. Ертеңине азанда, ырастан да мыңлаған адамлардың алдында турып сөйлегенде, мен өзимди исенимли сездим хәм Қудайдың сондай әжайып түрде таўып алғанын айта басладым. Шығып сөйлеу қыйын болған жоқ. Көпшиликтің алдында турып сөйлеген ўақтымда Ол маған күш-қуўат берип, сергеклетип, мениң орныма Ол Өзи сөйлегенин билдирип, мениң менен бирге болды. Сөйлеп болғанымнан кейин адамлар жән-жағымнан қоршап алды, сол ўақытта Қудайға арнаған хызметимнің биринши қәдемим басланғанын сездим.

Соның менен бирге Қудай мени тағы бир адам менен ушырастырды. Сол ўақытта бул туўралы билмесем де, кейин ол мениң өмиримде әхмийетли роль атқарды. Мени жүдә мийримли адам доктор Кристи Уилсон менен таныстырды. Ол Ауғанстанның Қабул қаласындағы жәмәттің жетекшиси екен. Бизлер оның жумысын талқылап баслағанымызда, Мухаддес Руўхтың жумыс ислеп атырғанын сездик.

Жыйналыс тамам болғаннан кейин Вахқа қайтып келдим. Сонда мен бул сапардың пайғамбарлық мәниси бар екенлигин

сездим. Себеби Құдай маған тапсырғысы келген хызметти жақсырақ билип алыуым үшін Өзи менен Сингапурға барыуымды өтиниш еткендей болды.

«Не дейин, бәри бир мениң ең баслы орным Вахта емес пе, бирақ мен бул кәуипсиз ески үйден арасында басқа жақларға шығып турууыма қарсылығым жоқ еди».

Бирақ машинамыз тийкарғы жолдан тереклердин артында турған үйимизге қарай бурылғанын да «кетиў» қыялы мениң исенимимди еле де нығайтатуғынын билген жоқ едим.

12. СЕБЕТУҒЫН ҰАҚЫТ КЕЛДИ

Митчеллердин дем алысқа кетиўи мен ушын муңлы жаңалық болды. Бул мениң айырылысыўдағы келеси қәдемим еди. Олар Пакистанға жақын арада қайтып келмес еди.

Сингапурдағы сапардан кейин демде бир жыл өтип кетипти. Мен Митчеллердин үйинде усы аўылда туратуғын кишкене исениўшилер топарының жыйналысына бардым. Бизлер ушын бул күн аўыр болды, себеби бүгин Дэвид пенен Синовтың соңғы жыйналысы болатуғын еди. Оның үйине биринши келген ўақтымды ҳәм сол ўақыттағы гүманым менен изленислеримди ҳеш умыта алмадым. Оннан кейин де не деген ислер болып өтти! Ийсаға баратуғын жолымдағы жүдә жақын болған бул еки адамға нәзер тасладым: шашларына ақ араласқан узын бойлы Дэвид пенен оның ҳаялы Синов мен ушын бәрқулла дуўа етер еди.

Бизлер, ҳәммеиз Митчеллердин үйиниң алдында турдық ҳәм мен оларға жыламсырап былай дедим:

- Мен сизлерди сағынаман, буны өзлериңиз де билесиз ғой. Енди сизлерсиз не ислей аламан?

- Мүмкин, Құдай сизди бизлерсиз де хызмет ислеўге үйрететуғын шығар, - деди Синов. Билкис, Ол бизлерди бәрқулла өзгертип отырады. Сиз де бул туўралы билесиз. Бизиң Құдайдан басқа ҳеш кимимиз қалмағанынша, Ол бизлерди өзгерте береді.

Әлбетте, бул сөз жүдә тәсирли болып еситилди, бирақ мениң онша өзгергим келмеди хәм бул туўралы Синовқа айттым. Синов маған қарап күлди де:

- Әлбетте, сиз қәлемейсиз, қымбатлым Билкис. Бизлердин хеш қайсымыз анамыздың жыллы хәм кәўипсиз қурсағынан шыққымыз келмейтуғын еди! Не болса да алдымызда бизлерди көплеген ўақыялар күтип тур, - деди.

Синов өзлериниң ески машинасына отырды да, әсте ақырын есигин жапты. Бизлер машинаның терезеси арқалы тағы бир мәртебе хошластық хәм Митчеллердин машинасы шаңғытлы жол менен бурынғы урыс ўақтында офицерлердин қорғаны болған усы ақ үйден узақласып кете берди.

Олардың машинасы көзден ғайып болды. Хәқыйқый ўақыя! Мине, мусылман қаласында жалғыз исениўши болып бир өзим қалдым. Бул жолдан бир өзим жүре аламан ба екен?

Арадан бир неше хәпте өтти. Усы ўақытлары ырасын айтсам, Синовтың ўәде еткен ўақыяларын көриў ямаса Кен менен Мэридин кетип баратырғандағы бағыт хәм мақсет туўралы айтқанларын түсиниўим қыйын болды. Екшемби күнлери исениўшилердин кештеги жыйналысы хәр үйде гезек пенен даўам ете берди. Қалада қалған бесеўимиз усы жыйналысларды гезеклесип өз үйлеримизде өткерип жүрдик, бирақ Оллар менен Митчеллердин басқарыўысыз болған бул жыйналыслар бурынғыдай болмады.

Бундай зеригерли жыйналыстан кейин маған бир пикир келди. Мүмкин, бизлер тек Оллар менен Митчеллердин ислегенин ислеп қәтелесип жүрген шығармыз. Егер бизлер кишкене топарымызға жаңа бир нәрсе киргизбесек, әлбетте бизиң топарымыз тарап кетеди. Егер топарымызға жаңа адамларды алып келсек қалай болар екен деп ойлағанымда, дем алысымның жийиленгенин сездим. Кимлерди шақырсақ болады? Доктор да емес, инженер де емес, елшилер де емес, арнаўлы маманлығы жоқ адамларды ма? Ал егер бизлер исениўшилерди де, исенбейтуғынларды да, сыпырып-жыйнаўшыларды да, төменги тайпа ўәкиллерин де топарымызға келиўин өтинсек қалай болар екен? Мүмкин, бундай жыйналысларды мениң үйим үлкен хәм қолайлы болғаны ушын сол жерде өткизсек болатуғын шығар. Усы ойымды топардағыларға усынғанымда, дәслебинде хәммеси келисим

бермей қарсы болды хәм кейин гүманланып барып келисим берди. Бизлер усыны да ислеп көрейик деп шешти. Туўрыдан-туўры шақырыўлар арқалы исениўшилердин жыйналысы хәр екшемби күни кеште бизиң үйде болатуғынын айттым.

Мен соншелли адамлардың келгенине ҳайран болдым. Көпшилиги Равалпидиден келипти, бул хабар сол жерлерге де жетип барыпты. Бирақ хәммеси де мениң күткенімдей исениўши болған жоқ. Олардың көпшилиги исениўшилердин Қудайға болған көзқарасын билиў ушын келипти. Дәслепки топарда жетекшилер болды, бизлер алғыс айтып, дуўа еттик хәм келген хызметшилердин, жұмысшылардың хәм мектеп муғаллимлериниң, сондай-ақ саўдагерлердин жеке топарын басқарыў ушын бар мүмкиншилигимизди қолландық.

Көп ўақыт өтпей бизлердин екшембилик жыйналысларымыз әдеўир жанлана баслады. Бизлердин жуўапкершилигимиз жүдә аўыр болды. Бизлер Оның көрсеткен бағытынан басқа жаққа шығып кетпеўимиз ушын саатлап отырып Қудайға дуўа етер едик. Мине, мениң уўайымлап жүрген «нәтийжесиз» жағдай енди өзгерди. Нәтийжеде Қудайға келген адамды ҳақыйқаттан да көрдим-биринши болып жас жесир ҳаял келди. Ол бизлерге өзиниң көрген азабы менен жалғызлығы туўралы айтып берди хәм соңынан өмирине Қудайдың келиўин өтинип соранды. Оның қорғансыз жаратылысынан Қудайдың руўхый баласы болып қайтадан туўылғанын көрип ҳайран болдым. Бираздан кейин Қудайдың Патшалығына қоңсы гараждың механиги кирди, оннан кейин кеңсениң хызметкери хәм жыйнап тазалаўшылар келди.

Усылардың хәммеси мениң үйимде болды. Бир ўақытлары шаңарағымның ағзаларынан биреўи қарым-қатнасымыздың үзилетуғынын ескертетуғынын билсем де, булардың мен ушын үлкен хұрмет екенлигин сездим. Бирақ хәзирге шекем ҳеш ким шағым еткен жоқ. Менде усы болып атырған нәрселерди шаңарағымдағылардың түсингиси де, қабыллағысы да келмейди деген түсиник пайда болды. Бир күни бастырманың текшесине сүрнигип кетип, аяғымды азғана жарақатлап алдым. Усы ўақытта шаңарағымнан ҳеш ким аўхалымды сораўға келмеди, оның орнына тек ғана қоңыраў етип қойды!

Мен еле өзимниң нәрселеримди қызғаныш пенен қорғайтуғын туйық минезли адам едим.

Мениң үйимнің қасындағы атыздан хызметшилерим туратуғын жаққа қарай өтетуғын жол бар еди. Жолдың бойында шийеге уқсас бир мийўе тереги қып-қызыл болып писип тур еди. Митчеллер кеткен жылы мен туўралы көп нәрселерди еситкен аўылдың балалары бағыма келип, тереклерге өрмелеп шығып мийўесин жей беретуғын болды. Олардың бул ҳәрекетлери мен ушын машқала болды ҳәм бир күни олардың бақырыслары менен жылаған даўыслары маған тынышлық берген жоқ. Усыдан кейин терезеден басымды шығарып, бағманға балаларды қуўып жиберийўин ҳәм мийўе тереклерди кесип таслаўын буйырдым. Усының менен мәселе шешилди!

Мийўе тереклерди кесип таслаған күннен баслап, өзимнің не ислеп қойғанымды түсиндим. Тереклердің орны босап қалды ҳәм мен сол ўақытта қуўанышым менен Қудайдың мийримин жоғалтып алдым. Тереклердің босап қалған орнына қарап терезениң алдында узақ ўақыт турдым. Мен енди тереклерди кестирип таслағаныма өкиндим ҳәм балалардың қуўанышлы даўысларын қайтадан еситийўим ушын тереклердің орнында болыўын қәледим. Ҳақыйқый Билкис Шейхтың ким болып көрингиси келгенин енди түсингендей болдым. Сондай-ақ өзимнің күшим менен ҳеш қашан өзгере алмайтуғынымды түсиндим ҳәм тек ғана Қудай менен, Оның мийрими арқалы өзгере алатуғынымды есиме түсирдим. «О, Жаратқан Ийем, Сениң мийримиңе ийе болыўға жәрдемлесе гөр!» - дедим. Бул ушын орынлаўым керек болған тек бир нәрсе қалды. Бағдың ишинде өзиниң салмағын көтере алмай турған мийўе ағашлары бар еди. Ертеңине аўылдың балаларын усы мийўелерди жеўи ушын ҳәммесин шақырдым. Олар шуўласып келип, жегенлерине мәс болып жүрди. Бирақ олар қаншелли тереклерди абайлап услағаны менен оның путалары сынып, гүллер де аяқ астында басылып қалды.

Усындай күнлердің биринде балалар үйлерине қайтып кеткен соң: «Сениң не ислеп атырғаныңды билемен, Жаратқан Ийем», - дедим сол жерлерди жыйнастырып жүрип. «Бағ бизлердің арамызды узақлататуғын орын екенин Өзиң көрдің, Қудайым. Сен ҳәтте мени бағымнан да алыслатып атырсаң! Бул Сениң бағың. Мен буны оларға өз ыразылығым менен беремен. Сен буны Өзиңнің мийримиңе ийе болыўым ушын қолланғаныңа рахмет айтаман».

Сол ўақытта ҳақыйқаттан да Қудайдың мийримине ийе болдым. Бирақ бул маған келеси сабағыма дейин созылды. Бирақ бул реттегиси бағ емес, мен ушын қымбатлы болған дем алысым туўралы еди.

Ноябрь айының салқын күнлериниң биринде бөлмемде дем алып атыр едим. Бирден бөлмеме Махмуд кирип келди. Ол әдеўир өскен, оның ҳазирги келбетине қарап, келешектеги сулыў жигитти көриўге болар еди. Бирақ ҳазир оның түринен уўайымның бар екенлиги сезилип турды.

- Апа, сизге қолында баласы бар бир ҳаял келип тур, - деди ол.

Басымды көтерип Махмудқа қарап:

- Махмуд енди жасың сегизге келди! Бундай ўақытта ҳеш кимди қабылламайтуғынымды билесең ғой, - дедим. Махмуд бөлмеден шығып үлгермей атырып ойланып қалдым: «Мениң орнымда Қудай не ислеген болар еди?» Әлбетте, Оның не ислейтуғынын билемен: Сол ҳаял түнниң ортасында келсе де, Қудай оны қабыллаған болар еди.

Еле алыслап кетпеген Махмудты шақырып алдым. Ол маған жалтақлап қарады.

- Махмуд, ол ҳаял неге келипти?

- Мениң ойымша, оның баласы аўырып турғандай, - деди Махмуд. Ол ҳаял жүдә тынышсызланып тур.

- Яқшы, оны мийманханаға киргиз, - дедим де төменге түсиў ушын таярландым.

Бираздан кейин балалы ҳаялдың қасына бардым. Ол жүдә әпиўайы кийинген шарўаның ҳаялы екен. Ол маған гөдектиң анасындай болып көринди. Оның бет әлпети азғын, ийни бүгилген, кең шалбары оның арық денесин жасырып тур еди. Ол басын көтерип, қара көзлерин маған қадағанда, оның еле баладай екенлигин байқадым.

Мен оның мүшкил ҳалын көрип, жүрегим ерип кетти ҳәм оған:

- Сизге қандай жәрдем бере аламан? - деп сорадым.

- Мен сиз туўралы аўылымнан еситип келип отырман.

Оның айтқан жери буннан жигирма шақырымдай узақлықта еди. Байғус ҳаялдың соншелли шаршаған түрине таң қалмай болмас еди. Хызметшима май жағылған нан менен шай алып келиўин тапсырдым. Өзимнен бул ҳаял баласын емизе ме екен деп сорадым, себеби айырым аўылларда аналар балаларын үш жасқа шекем емизетуғын еди. Гөдектиң көзлери жоқардағы люстраға қадалып қалған хәм кишкене ерни де қыймылсыз еди. Балаға дуўа етиўим ушын қолымды оның шекесине қойдым хәм сол ўақытта оның шекесиниң құрғақ хәм ыссы екенлигин сездим. Ал қолымды гөдектиң анасының басына қойған ўақтымда шаңарағымның пүткил урпағының ашыўы келгенлигин сездим. Бурынлары маған шарўа адамының әпиўайы көлеңкеси түскенниң өзинде қатты қорқатуғын едим.

Бул байғус ҳаял менен нәрестеге қарап кеўлим елжиреп, жаным ашыды хәм Қудайдан Ийсаның аты менен шыпалаўын сорандым. Ишке хызметшилериمنىң биреўи келген ўақытта нәрестениң анасына витаминлер алып келиўин тапсырдым. Бул бахытсыз ҳаял бир ярым сааттай өзиниң көрген қыйыншылықлары туўралы айтып берди. Ол күйеўиниң қайғылы ўақыялар себепли нәгиран болып қалғанлығын, жаңа туўылған нәресте хәм аўқаттың жетиспеўшилиги туўралы муңын айтты. Айтқандай, ырастан да ол баласын еле емизеди екен, ал бул баланы асыраўдың ең арзан түри еди. Сол байғус ҳаял кетиўге таярланып атырғанда, оның қолынан ушлап қалдым.

- Яқ, ҳәзир емес, - деп сыбырладым. Бизлер сизге хәм балаңызға ғамхорлық қылыўдың илажын табыўымыз керек. Усы сөзлерди айтып болғанымнан кейин Билкис Шейх тынышсызлана баслады. Егер Вахтағы басқа да жәрдемге мүтәж адамларға Бегума Саиб бахытсызлыққа ушырағанларға жәрдем береді екен деген сөзлер жетип барса қандай болады? Ал егер есигимниң алдында қатты шаршаған, аўырған хәм ашырқаған адамлар гезеклесип турса не қыламан?

Жүрегим усы сораўларды сыбырлап айтып турса да, илажым жоқлығын ишим билип турды. Өзимниң бар нәрсемниң хәммесин Қудайға беремен дегенимде бул сораўды умыттым ба ямаса умытпадым ба, билмеймен.

-... әлбетте күйеўиңизге де күтим керек. Сизлердиң хәммеңизди емлеўханаға жибергенимиз дурыс болар. Сизлерди

жақсылап аўқатландырыў керек. Оннан кейин күйеўиңиз жұмыс таба алмаса, маған хабар бериң.

Усының менен олар кетти. Мен емлеўханаға қоңыраў еттим ҳәм есап-китабын жиберийин күтип жүрдим. Бирақ бул ҳаял кеткеннен кейин қайтып келмеди. Хызметшилеримен оған не болғаны ҳаққында сорағанымда, әдеттегидей олардың жуўабы таяр еди. Сол ҳаял ҳақыйқаттан да баласы ҳәм күйеўи менен емлеўханаға барыпты, ал ҳәзир болса жағдайлары жақсы екен. Күйеўине де жұмыс табылыпты. Маған рахмет айтыў ушын да келмеген ҳаялдың жақсылықты түсинбейтуғыны туўралы еситкен ўақтымда «менменлигим» көрине баслады, бирақ Қудай мени дәррий дүзетти. «Сен оған рахмет айтыўы ушын жәрдемлестий бе? Алғысты алыў маған да тийисли деп ойлады!»

Әлбетте, Оның айтқаны дурыс. Соннан кейин ол ҳаялдың ғамын ойлаған дәслепки минутларымды еследим. Соңынан Қудайдан мени кеширийин ҳәм ҳеш қашан бундай азғырылыўға түсирмеўи ушын жәрдемлесиўин өтиндим. «Қудайым, мүмкин Сен мени қайта-қайта көтериўге шаршаған да шығарсаң» - дедим терең дем алып.

Сол күнлери Қудайға жақын болып өмир сүрийге тырысып, тек ўақытша жетискенликке ерискен екенмен, бирақ ойландыратуғын қәтеликлерди ислеп қойып аспаннан жерге түсип жүрдим. Бир ўақытлары өзимнен бундай өмир салты масихыйлар өмириниң режесине кире ме екен деп сорадым. Сол ўақытлары сөйлесетуғын ҳеш ким жоқ болғанлықтан, бул сораўларды өзимде сақлап жүрийме туўра келди. Бир күни азанда, Нурджан мениң кийинийме жәрдемлесип атырғанда терезениң ашылатуғын көзинен қус кирип кетти.

- О, анаған қара! Таң азан менен Қудайдың бизлерге жибергенине! - деп даўыслап сөйлеп жибердим.

Тынышлық басланды, Нурджан шашымды тым-тырыс отырып тарай берди. Бул жағдайға ҳайран қалдым, себеби Нурджан әдетте жүдә сөйлемшек еди. Азмаздан кейин ол қысылыққан кейпийтта: «Бегума Шейх, сиз Қудай туўралы айтып баслағаныңызда, ишки дүньяңыздың пүткиллей өзгеретуғынын билесиз бе?» - деди.

Сол күни Исламабадтағы масихыйлар дүканынан және бир неше Мухаддес Китап сатып алыўларына тапсырма бердим. Бул балаларға арналған жаңа Мухаддес Китап еди. Сондай-ақ

үйимде жұмыс истейтуғын хызметшилеримнің ашық сұўретли китапларды алып жүргенлерин сезип қалдым. Ал Құдайдың сөзин алдырғанымнан кейин биреўин Нурджанға бердим. Көп кешикпей Нурджанның мениң менен жеке сөйлесиўге келгенлигин көрген ўақтымда қуўанышым қойныма сыймады.

- Бегума Саиб, сизге бир нәрсе айтқым келеди, - деди Нурджан, бирақ оның ишки сезимлери қып-қызыл болған бетинен көринип турды. Есиңизде ме, егер бизлер Ийсаны билгимиз келсе, Оны жүрегимизге тек ғана шақырыўымыз керек деп тез-тез айтатуғын едиңиз. Соны айтып болған ўақытта ол жылап жиберди. Мен де соны иследим, Бегума Саиб. Ийса мениң жүрегиме ҳақыйқаттан да келди. Мен өмиримде бундай сүйиспеншиликти көрген жоқ едим!

Бул жаңалықты еситкен ўақтымда қулақларыма исене алмадым. Оны қушақлап алып, баўырыма бастым. Бизлер қушақласып, мийманханада көп ўақытқа шекем отырып қалған екенбиз.

- Қандай әжайып жаңалық, Нурджан! Енди бизлер үшеў болдық-мен, сен ҳәм Райшам. Бизлер буны белгилеўимиз керек ғой!

Бизлер Райшам, мен ҳәм Нурджан үшеўимиз отырып шай иштик. Бул мениң хызметшилер менен бирге отырып ишип атырған биринши шайым емес еди. Бирақ бул мени азғана болса да ойландырды. Үш исениўши, асықпай торт пенен шай ишип ески дослардай болып сөйлесип отырып, бирден өзим туўралы ойландым. Байлардың арасынан қашқан, усындай орта тайпадағы ҳаялға не болды? Мине, ол еки хызметшиси менен бирге отыр. Мениң досларым менен шаңарағым бундай нәрселерден қаншелли дәрежеде уялған болар еди! Ески танысларым менен туўысқанларым да ҳайран қалған болар еди! Мен әдеттеги қатал буйрық бериўлеримди ҳәм ызалы болып, не болса соған ренжип ашыўланатуғынымды еследим. Егер креслоның арты шаң екенлигин көрип қалсам, ямаса асханада жүрген хызметшилердің даўыслары қаттырақ шықса ҳәм түски аўқат кешигиңкиреп қалса да ҳәмме хызметши меннен бақырыс еситетуғын еди. Құдай ҳақыйқаттан да мениң өмиримде жұмыс иследи, енди Ол мениң менен бирге екенлигин қуўанышлы түрде сеземен.

Мәселе мениң басқа адам болғым келеди дегенде емес. Бірақ маған үлкен жууапкершиликтің жүкленгенин түсине басладым: мен Ийсаның шәкирти болғаным ушын, Оның атына дақ келтирмейтуғын нәрселерди ислеўге тырыстым. Ол мени, егер Ийса туўралы гүүалық бергенде, адамның сөзине қарағанда иси анық көриниўи кереклигин үйретти.

Бірақ кешки жыйналыста отырып таң қаларлықтай бир нәрсени байқадым. Үйимдеги жыйналыста Нурджанның жоқ екенлигин көрдим.

Хайран қалдым. Бир күни Нурджан мениң шашымды жыйнап атырғанында, оны тоқтатып:

- Егер сени өзлеримиздің кешки жыйналысымызға шақырсақ қарсы болмайсаң ба? - деп сораған едим.

- Бегума Саиб, сизге қалай айтайын, ҳәзир бул ҳаққында ҳеш кимге айта алмайман хәм жыйналысқа да бара алмайман, - деди бозарып. Мениң күйеўим қызғаншақ мусылман хәм төрт баламыз бар, егер мен өзимнің исениўши болғаным туўралы айтсам, ол мени таслап кетиўи мүмкин.

- Бірақ сен исенимиң туўралы айтыўың керек, - дедим мен де айтқанымды орынлатқым келип. Нурджан маған кеўилсиз түрде қарады да, басын шайқады хәм бир нәрселерди айтып шығып кетти. Оның тек ғана «Бірақ бул мүмкин емес» деген сөзин еситип қалдым.

Бир неше күннен кейин емлеўханада танысып қалған Кәраматлылар шаңарағының мухаддес анасы Руф пенен ушырастым. Маған оның менен сәўбетлесиў унайтуғын еди. Ол маған бир неше рет Пакистандағы жасырын исениўшилер туўралы айтқан еди.

- Жасырын исениўшилер?! - дедим даўыслап. Түсинбедим, бул қандай болыўи мүмкин. Егер исениўши болсаң, бул туўралы айтыўың керек ғой!

- Яқшы, бизлер Никодим туўралы сөйлесип көрейик, - деди Руф ана.

- Никодим туўралы дейсиз бе?

- Ол жасырын исениўши еди. Юхан жазған Хош Хабардың үшінши бабын оқып көр. Мен Жаңа Келисимди ашып парисейлердің Қудай Патшалығы туўралы көбирек билиўи ушын бир күни түнде Ийсаға келгенлиги ҳаққында оқый басладым. Мен бул бапты көп оқыған болсам да, ҳеш қашан

Никодимнің жасырын исениуіші болғанлығы тууралы ойламаған екенмен.

- Сол уақытлары Никодим өзіннің исенимин ашық айтыуы мүмкін еді ғой, - деди Руф ана. Бірақ Мухаддес Китапта көрсетилгениндей, ол өзіннің таныс парисейлери хеш нәрсени билмеуі үшін хәммесин жасырын сақлауға тырысқан.

Ертеңине Нурджанды шақырып алып, оған Никодим тууралы жазылған аятларды көрсеттім. Мен сени қолайсыз жағдайда қалдырғаным үшін кеширим сорайман, - дедім. Уақты келгенде Қудайдың Өзи исенимин тууралы айтыуынды көрсетеді. Ал, хәзирше Оның жетелеуі менен жүргенің дурыс.

Оның жүзи жарқырап кетті. Кейін ол өзіннің жұмысын жүдә қууанышлы түрде ислеп жүргенін байқадым. «Қудайым, мен дурыс иследім» - деп ойлайман. Басқаларға мин тақпау үшін биринши өзимди бақлауым керек болды. Бир неше күннен кейін дүньяның усы бир шетінде исениуіші болып жасаудың қыйын екенлигин түсіндім.

Бир күни қоңырау келді. Бурынлары мениң менен арасында сөйлесетуғын тууысқан ағам екен. Хәтте, шаңарақ ағзаларымның шетлетиуі тамамлана баслағанында да, бул ағам хеш қоңырау қылған жоқ еді. Оның дауысы телефоннан арасы үзиліске түсіп еситилип турды.

- Билкис?

- Хау.

- Еситиуімше, сен басқаларды да тууры жолдан тайдырып жүрген екенсең. Сен адамларды хақыйқый исенимнен қайтарып атырсаң.

- Қымбатлы аға, бул қайсы тәрептен қарағанда.

Оның дауысынан қандай қылып ашыуланғанын хәм бетинің қызарып кеткенлигин еркисиз көз алдыма келтирдім. - Өзиңе тийисли жұмыс үшін шешим қабыллағаның басқа, ал басқаларды өзиңнің изиңе ертиуің бул басқа нәрсе. Бул исинди тоқтат, Билкис.

Ертеңине Тоониға барып киятырғанымда, жолда бир адам пайда болып машинамызға қол көтерип тоқтатпақшы болды. Жолдағы адамлар қол көтерген уақытта мениң тоқтататуғынымды билетуғын айдаушым бул рет тоқтағысы келмеді.

- Илтимас, тоқтамай-ақ қояйық, - деди ол батыл түрде. Ол адамның қасынан өтип кетип, асфальтланған жолға шығып машинаны күшли тезликте айдады.

- Соның менен не айтпақшысаң? - деп алдыға қарай еңкейдим. Сениң ойыңша, бул адам мени...?

- Бегума...

- Ғаў?

- Бегума, тек...

Айдаўшым үндемей қалды, бирақ мен оны жуўап бериўи ушын мәжбүрледим.

Бирақ арадан бир ҳәпте өткеннен кейин бөлмемде дем алып жатырғанымда, бир хызметшим ишке кирип келди ҳәм қапыны жаўып былай деди:

- Сиз қарсы болмайсыз деген үмиттемен, - деди ол әстен сыбырлап. Мен тек сизди ескертким келеди. Мениң ағам кеше Равалпиндидеги мешитке барыпты, сол жерде жаслар сизиң келтирип атырған зыянларыңыз туўралы айтыпты. Олар сизиң сестиңиздиң шықпаўи ушын бир нәрсе ислемекши екен.

Қыздың даўысы дирилдеп шығып турды.

О, Бегума Саиб, сизиң соншелли ашық айтыўыңыздың не кереги бар еди? Бизлер сизден ҳәм балаңыздан тәшиўиштемиз!

Усы сөзлерди еситкенимнен кейин жүрегим музлап кетти. Енди усы елде, әсиресе Ийсаға ғарғыс айтқан бул шаңарақта жасырын исениўши болып жасаўима, ҳақыйқаттан да ойланатуғын ўақтым келген шығар.

13. ДАЎЫЛЛЫ ЕСКЕРТИЎЛЕР

Маған дөнген кәуип-қәтерди ескерткеннен берли арадан еки ай ўақыт өтти. Жас жигиттиң душпанлық көзқарасынан кейин ҳеш нәрсе болған жоқ, соннан кейин бул кәуип-қәтер өтирик шығар деп ойлана басладым.

Ийсаның Туўылған күни байрамы да жақынласып қалды ҳәм мениң Бейтлехемде туўылған нәрестени таўып алғанымда да бир неше жыл болып қалыпты. Шаңарағымның ағзалары маған келип турса да, жийен ағамның ескертиўинен кейин мениң

шаңарақтағылар менен қарым-қатнасым еле сууық еди. Буннан кейин арамыздағы терең тунғыйықты толтырыу үшін оларды қонаққа шақырыуым керек деп ойладым.

Қонақтардың дизимин жазыу үшін жүдә көп уақтымды сарплардым. Соннан кейин уйқлар алдында бул дизимди жойтып алмауым үшін Мухаддес Жазыудың ишине салып қойдым. Ал, ертең азанда бул шақырыу қағазларын жиберем деп ойладым.

Бирақ бундай болыу буйырмаған екен.

Хәмме мәселе мынада еди: азанда дизимди алыу үшін Қудайдың сөзин ашқанымда бирден көзим бир аятты көрип қалды хәм хайран болып оқый басладым:

«Соңынан Ийса Өзин шақырған үй ийесине:

Түски ямаса кешки зыпат бергенинде досларыңды, тууысқанларыңды, ағайинлеринди, я бай қоңсыларыңды шақырма. Өйткени олай етсең, олар да сени қонаққа шақырып, саған қайтарады» (Лк 14:12).

«Қудайым, бул хақықаттан да Сениң маған арнаған сөзин бе?» - деп Қудайдың сөзин қолыма алып, ал екинши қолыма қонақтардың дизимин алып аң-таң болып турып қалдым.

Әлбетте, тууысқанларымның, досларымның хәм қоңсыларымның басым көпшилиги бай адамлар еди. Соңынан мусылманлар менен масихыйларды бир жерге жыйнау мүмкин емеслигин түсіндим, бирақ өзимде менмеликтің дауысын еситтим. Мен шаңарағымдағыларға еле де бурынғыдай бай досларымның бар екенлигин көрсетким келеди.

Қолымдағы дизимди мыжымырлап тасладым.

Бунның орнына Мухаддес Жазыудағы айтылған нәрселерди орынладым. Солай етип, ауылдың жетим-жесирлериниң, жұмыссызлар менен гедейлердиң дизимин жазып, олардың хәммесин Ийсаның тууылған күнине арналған байрамға шақырдым. Бул дизимниң ишине хәтте қайыр-садақа сораитуғынлар да бар еди. Шақырыу қағазының бир бөлимин өзим жаздым, ал қалғанларын хызметшилерим жазып берди. Бундай жаңалықлар тез тарқайды ғой, көп кешикпей маған хызметшилерим ауылдың хәммеси келейин деп атырғанлығын айтты. Мен бираз уақытқа шекем ойланып қалдым. Барлық адамлар. Мен қолдан тоқылған жипек парсы гилемим тууралы ойландым, себеби оны жақында ғана мийманханаға төсеулері үшін тапсырма берген едим. Яқшы, қымбат затларымды уақытша жыйнастырып қоярман.

Бизлер таярлана басладық. Сегиз жасар Махмудтың ықласы күшли болғанлықтан, ол маған келетуғынлар ушын саўға таярлаўға жәрдем берди. Саўға алғанымызда ул балаларға жүннен тоқылған жемпирлер, қызларға сулыў көйлеклер, ал ҳаялларға қызыл, қара-көкшил таўарлар ҳәм еркеклерге жыллы кең шалбарлар, кишкене балалар ушын плащ ҳәм аяқ кийимлер сатып алдық. Саўғаларды орап, түйиншиклерди гүмис жиплер менен сулыўлап байлаў ушын хызметшилерим менен көп ўақытта ислеп болдық.

Бир ўақытлары қапы қағылды. Қапының алдында қаладан келген бир неше ҳаял тур екен. Олар жәрдем бериў ушын келген екен. «Ақша керек емес, бизлер тек кешки аўқатқа жәрдем бергимиз келеди», - деди биреўи түсиндирмекши болып.

Бирден бул байрам ҳәммеизге ортақ ис болып кетти. Бөлмени беზეў ушын аўылдың қумырашысына еле Пакистанда қолланылатуғын кишкене май шамларды ислеп алып келиўин өтиниш еттим. Оған 500 дана шам тапсырдым. Сондай-ақ үйге аўылдың ҳаялларын шақырып арнаўлы пилте шамлар таярладық. Жумыс ислеп атырған ўақтымызда Ийса туўралы оларға айтып бериўиме қолайлы ўақыт болды. Мысалы, ҳәмме жайға шамларды қойып жүрген ўақтымызда оларға ақыллы ҳәм ахмақ қызлар ҳаққындағы тымсалды айтып бердим.

Азық-аўқат та бизлерди көп әўере-сарсаңлыққа салды. Буған да аўылдың ҳаяллары жәрдем берди: олар пакистанның дәстүрге айланған мазалы тағамларын ҳәм басқа да нәрселерди таярлады. Олар гүмис қағазды жүдә жуқа қылып кескенликтен, олардан ҳәр түрли топлар ислей басладық.

24-декабрь күни аўылдың адамлары үйге келе баслады, изи үзилмегенликтен бул байрам бир ҳәптеге созылды. Шамлар үйге айрықша сән берип турды. Махмуд аўылдың балалары менен ойнап ўақтың жүдә кеўилли өткерди. Бул балалардың көзлери қуўаныштан жайнағанын бурын ҳеш қашан көрген емес едим ҳәм Махмуд та тап сондай еди. Үйдиң иши балалардың күлкисине толды. Ұақыт өтип баратырған сайын Махмуд маған өтиниш етип келе баслады.

- Апа, сыртта тағы бес бала келип тур, оларды үйге киргизсем бола ма? - деди ол.

- Әлбетте, - деп күлдим де, оны қушақлап алдым ҳәм үйиме жүдә көп балалардың жыйналғанына ҳайран болып

жүрдим. Аўылдың адамларына Ийсаның маған бир-биримиз бенен усындай қарым-қатнаста болыуымызды буйырғанын айтып бергенімде, олар меннен:

- Ол ырастан да бизлердей адамлар менен бирге бола ма? - деп сорай баслады.

- Аўа, мине бизлердің бүгинги ислеп атырғанларымыздың өзи де - Қудай ушын ислегенимиз болып табылады.

Байрам да тамам болды, ҳәр ким өз алдына кетти, ал мен болсам креслоға жайғасып отырып алдым. Болып өткен байрамды ырзашылық пенен көз алдыма келтирдим ҳәм жеңил дем алып, Қудайға қууанышлы түрде былай дедим: «Сен меннен усыны көргің келген бе еди?» Сол ўақытта «Аўа» деген жумсақ даўысты еситкендей болдым. Сол ўақытта таза парсы гилеминиң жыйналмағанын көрдим. Лекин патас болып көринбеди. Енди көплеген гедей адамлар бул байрамды ҳеш қашан умытпайтуғын шығар.

Арадан бир ай өткеннен кейин хызметшилеримнен қаладағы жерлеўлер туўралы еситтим. Жергиликли молланың ҳаялы мениң исенимимди жоғалтып, үлкен қәтелик ислегенимди айтып, наразылық билдирипти. Ал басқа биреў болса, керисинше: «Сиз Бегума Саибты көрдіңиз бе? Егер сиз Қудай туўралы билгиңиз келсе, неге оған бармайсыз?» - деген екен.

Бирақ бул ўақыяның кери тәрәпи де болды: Усылайынша қалада мениң өткерген байрамымды унатпайтуғынлар да бар екенлиги анық болды.

- Бегума Саиб, - деп мени бағман киси тоқтатты. Маған азғана ўақтыңызды бөле аласыз ба?

Әлбетте – Бегума Саиб, қалада айтылып атырған сөзлерди сизиң де еситкениңиз жақсы шығар деп ойлайман. Еситиўим бойынша, Бегума ҳәммеге тосқынлық болып атыр деп айтып жүр. Соның менен сизге бир нәрсе қылыў керек деген кәуипли сөзлер таралмақта.

- Маған ба? - деп сорадым. Түсинбеймен.

- Мен де түсинбеймен, Бегума Саиб. Мен тек усы туўралы хабардар болғаныңыз дурыс шығар деп ойладым.

Усындай ескертиўлер келеси жылы да тез-тез келип турды. Мени Аспандағы Әкем қандай да бир қыйыншылыққа таярлап атырғандай болып көринди.

Мысалы бир күни үйіме аўылдан кишкене үш бала келди. Кейин мен оларды балалардың көринисинде келген Қудайдың елшилери емес пе екен деп ойладым. Махмуд сол балалардан еситкен жаңалықтарын айтыў ушын қасыма жуўырып келди. Ол қалтырап, қорққанынан көзлери бақырайып кетипти.

- Апа, досларымның не айтқанын билесең бе? Олардың айтыўынша, аўылда биреў сизди өлтirmekши болып жүр екен. Олар буны жума намаздан кейин ислемекши екен.

Ол усыларды айтып болып жылап жиберди. Егер сизди өлтиретуғын болса, мен де өзимди өлтиремен.

Мен не қылыўым керек? Махмудты қушақлап, шашларынан сыйпалап жубатыўдан басқа илажым болмады. Еркетайым мениң, саған бир нәрсе айтайын ба? - дедим. Мен оған Ийсаның Назаретте өзиниң биринши ўазын айта баслаған ўақытта халық оған ашыўланып, Оны тас пенен урып өлтirmekши болғаны туўралы айтып бердим.

- Махмуд, Ийса олардың арасынан шығып кетти, - дедим. Аспандағы Әкемиз рухсат бермегенше олардың ҳеш бири ҳеш нәрсе ислей алмайды. Сениң менен мени де тап сондай қылып айтыўға болады. Бизлерде Оның кәраматлы қорғаны бар. Сен усыған исенесең бе?

- Сонда қалай, бизлерге ҳеш ким тиймеди ме?

- Яқ, мен саған буны айтайын деген жоқ едим. Ийса да азап шеккен. Бирақ бул тек Оның азап шегетуғын ўақты жеткенде ғана болды. Бизлерге жаман нәрсе болып қала ма деп бәрқулла қорқып жасаўдың кереги жоқ. Себеби ўақты жеткенше, бизлерге ҳеш нәрсе болмайды. Бундай жағдай улыўма болмаўы да мүмкин. Бизлер тек сақлықта жасаўымыз керек. Бирақ тап сол ўақытта бизлер исеним менен өмир сүре аламыз. Сен түсинесең бе?

Махмуд маған қарады да, көзлери жайнап кетти. Бирден ол күлимсиреп, қуўанғанынан бақырып, ойнаў ушын төменге жуўырып түсип кетти. Бул мениң берген сораўыма қайтарған ең жақсы жуўабы болды.

Гүздиң ҳаўа райы салқын ҳәм қурғақ еди; тас төселген жол менен әстен кетип баратырып кишкене ҳәўиздеги балықтың жүзип баратырғанын ҳәм алыстан қустың сайрап атырғанын еситтим. Әтираптың сулыў болып турыўы ушын өсирилген гүллер менен жаздан қалған басқа гүллер тек аяқ жолды ғана шырайландырып тур. Усы әжайып ҳаўадан рәхәтленип дем

алдым. Бул мениң жерим менен халқым хәм елим еди. Шаңарағымдағылар усы үйге жети жүз жылдан берли хызмет еткен. Бул мениң үйим еди, сонлықтан да мен оны хеш қашан таслап кете алмайтуғын едим.

Бирақ мениң қолымнан келмейтуғын хәм үйимде қалғым келетуғын шешимиме сай келмейтуғын жағдайлар да болып турды.

1970-жылдың декабрь айында Қудайға келгениме төрт жыл болғаннан кейин Пакистанда биринши миллетлик сайлаулар болды. Миллетлик партия үлкен орынды алатуғындай болып көринди. Бул жаңалық мени хеш қуғандырмады. Жоқары хызметтеги досларымның хеш бири де бул партияны қоллап-қуғатламады. «Ислам - бизлердин исенимимиз. Жәриялау - бизлердин сиясатымыз. Социализм - бизлердин экономикамыз» - деген сөзлер жаңа партияның ураны болды. Бул уран көшедеги адамларды өзине тартыуы керек еди. Қарапайым пакистанлылардың усы жаңа күштин пайда болғанын сезгенин билдим. Бул мен ушын жақсы ма? Мүмкин, бул жаңа Билкис ушын жақсы шығар, бирақ буның да бир өзгеше кәуипи болды. Хүкимет бизлерди қоллап-қуғатлайды деген исенимнің арқасында диннің жолын қатал услайтуғын адамлардың көкиректери көтерилип отырды. Мениң бурынғы атағым, әлбетте, ағартыушылар менен бир орында тура алмайды, шаңарағымның әсирлер дауамындағы дәстүри социализмге хеш қандай қатнасы жоқ хәм хәзир мени ислам да сатқын деп есаплайды.

Ұақыялардың күшейиуин сырттан бақлап отырдым. Бир күни Сардарадан әкемнің ески достысы келди. Мениң жаңа исенимиме бола ашыуланса да, ол ағайиншилик қарым-қатнасты сақлап қалғысы келди. Ұақыт өткен сайын жағдайымды билиу ушын, ол маған қоңырау қылып ямаса үйге келип турды.

Хәзир де ол мениң қасымда, бөлмедеги жипек пенен қапланған диванда шай ишип отыр.

- Билкис, сен хәзир не болып атырғанын хәм оның саған қандай тәсири тийетуғынын билесең бе? - деди жумсақ даусы менен ол.

- Пакистанның миллетлик партиясы тууралы айтып атырсыз ба?

- Әлбетте, олар сайлауда жеңіп шықты. Сен Зүлпиқар Әли Бхутто дегенди билесең бе?

- Оны бұрын жақсы билетуғын едим, -деп жууап бердим.

- Газета оқыйсаң ба? Радио тыңлайсаң ба?

- Яқ, мениң буларға уақыт жоқ екенін сиз билесіз ғой.

- Енди саған усыларға уақыт ажыратыуыңа мәсләхәт бермен. Хүкіметте хәзир жағдай өзгерди. Енди бұрынғыдай қылып хүкіметке исениуіңнің кереги жоқ деп ойлайман, - деп қосып қойды сөзине. Қымбатлым, сен өзіңнің жоқары орталықтағы болған ығбалыңды жойтып алдың. Ол заманның уақты тамам болды.

Ярым сааттан кейін ески достымды шығарып салдым хәм оннан кейін хызметшилериңди шақырып хәмме нәрсени жыйнастырып қойыуларың айтыу ушын үйге кирдим. Сол уақытта ески достымның маған тегін келмегенлигин түсіндим. Ол мени қорғайтуғын досларыңның хәммеси артта қалғанлығың хәм Құдайға толық бағыныуым ушын тағы бир қәдем атыуыма таярлап, Құдайдың атынан сөйлегендей болды.

Көп кешикпей маған болған душпанлық көзқарастың өсе баслағаның сездим. Бул душпанлық көзқарасты Вахтың көшелеринен өтип баратырғанымда ер адамлардың көзлеринен байқадым. Бир чиновник пенен мал-мүлкимнің салығы хаққында сөйлескенімде, оның маған деген қарым-қатнасының соншелли өзгергениң хеш қашан умыта алмайман. Бұрын ол жүдә кишипейил адам еди, бәрқулла ийилип сәлем берип шекесине қолың қоятуғын еди. Ал хәзир болса бул адамның түринен нағыз душпанлықтың белгиси көринип турды. Оның ескертиуінен, хұжжетлериңди тартып алып әхмийетли қағазларды көз алдымда шашып таслағанынан, оның маған болған қарым-қатнасының пүткіллей өзгергениң анық көрдим.

Бираз күннен кейін үйге жақын жердеги жол менен киятырғанымда бұрынлары мениң менен сөйлесиуге тез-тез келип туратуғын адамды көрдим. Бирақ ол хәзир мени көре сала, терис қарады да, өтип кеткенімше бир нәрселерди излеп атырғандай болып қыймылдап турды. Бул уақыяны көрип ишимнен күлдим. «Жаратқан Ийем, бизлер көбинесе өзлериңизди баладай тутамыз», - деп қойдым.

Жаңа хүкіметтің хызметшилериңе не болса да тәсир еткени қызық екен. Өзлериңнің Ийса менен жасырың түрде бирге екенлигине қуғанған Нурджан менен исениуіши

Райшамды есапламағанымда, қалған хызметшилеримнің хәммеси Мухаммедтің жолын қатаң услаўшылар еди. Бирақ бизлер бир-биримизди жүдә жақсы көрер едик. Мусылман хызметшилерим уйқлайтуғын бөлмеге келип былай дер еди: «Бегума Саиб, илтимас егер сизге басқа жаққа кетиўиңизге туўра келип қалса ямаса... Сиз... кетиўге бел байласаңыз, бизлерди ойламай-ақ қойың. Бизлер жумыс таўып аламыз».

Буннан төрт жыл бурынғы ўақыт пенен салыстырғанымда, мениң хызметшилерге деген қатнасым қәншелли өзгерди!

Түслерим де усы ўақыт аралығында әҳмийетли роль атқарды. Түсимде тойға келип, қарама-қарсы алдымда отырған Ийсаны биринши рет ушырастырып исенген күнимнен баслап, түс мениң хәсиретлеримнің бир бөлеги болды. Хәзир Павелдин басынан өткенине уқсас усы жумбақлы хәсирет бурынғысынан да күшейип кетти.

Бир күни түнде руўхым менен қатты тезликте океанды кесип өттим. Бурын хеш қашан Америкада болмасам да, жақтылықтың тезлиги менен Жаңа Англиядан шыққандай болып көриндим. Бир бөлмеге кирдим хәм оның ишинде еки бирдей төсек бар екен. Биреўинде домалақ жүзли, көзи көк хәм келте сары шашларына ақ араласқан орта жастағы ҳаял жатыр екен. Төсектиң үстине пахтадан исленген шилтерли ақ таўар жаўылған. Оның аўыр наўқас екенлиги көринип тур хәм мен ол адамның кәўипли исик аўырыўы менен аўырғанын билдим. Оны күтиўши ҳаял болса креслода китап оқып отыр. Усы ўақытта бөлмениң мүйешинде турған Жаратқан Ийени көрдим. Оның алдында дизерлеп, не ислеўим кереклигин сорадым.

«Ол ушын дуўа ет» - деди Ол. Мен оның төсегине жақынлап бардым да, шын ықласым менен оның тәўир болып кетиўи ушын дуўа еттим.

Азанда терезениң алдында турып, океанның арғы жағындағы сол бөлмеде болған ўақыяға ҳайран болып көп ўақытқа шекем өзиме келе алмадым. Не ушын Ийса маған сол ҳаял туўралы дуўа етиўимди буйырды? Оның Өзи сол жерде еди ғой. Сол ўақытта мен ушын үлкен бир нәрсе ашылыс болды: бизлердин дуўамыз Қудай ушын жүдә әҳмийетли екенлигин билдим. Ол Өзиниң жумысын дуўа етип, сораныўымыз арқалы орынлайды. Маған Яқыптың хатының бесинши бабын оқыўым көрсетилди: «Солай етип, шыпа табыўыңыз ушын, бир-бириңиздин алдыңызда гүналарыңызды мойынлаңлар хәм бир-

бириңиз ушын дуўе етиңлер. Ҳақ адамның дуўасы жүдә күшли тәсирге ийе».

Солай етип, кимге дуўа етсек, сол адам бизлердин дуўамыз арқалы күш алады. Кейинги түсимде текшелер арқалы кемениң бортына шығып баратырғандай болдым. Текшелер бир бөлмеге алып барды. Бөлмениң ишинде Ийса тур екен. Ол маған силтеме берип атырғандай еди. Оннан кейин изиме қайтып, текшелер арқалы төменге түстим. Төменге түскен ўақтымда, үстинде пиджаги бар батыстың кийимлерин кийген ҳаялды көрдим. Ол мени күтип отыр екен. Қасыма жақынлап келип, қолымды усады да, аўлақ жерге алып кетти.

«Ийем, Сен не ислеп атырсаң?» - деп артыма қарап сорадым. Бирақ Ол жуўап бермеді.

Бул түс мени тағы бир жаққа жолға шығатуғынымды билдиргендей болды. Бирақ бул рет қай жаққа баратуғыным белгисиз болғанлықтан, сапарымды Ийса бақлайтуғын болды. Ол мени алдын ала таярлаған екен. Соның ушын ески достым айтқан сөзлерине ҳайран болмадым.

1971-жылдың март айында Бхуттоның ҳүкіметтиң басқарғанынан бир ай өткеннен кейин маған биринши рет Яқып келди. Ол ҳүкіметтиң жоқары хызметлериниң биринде ислеитүғын ески достым еди. Ол көп жыллардан берли бизиң шаңарақ пенен жақын дос еди. Күйеўим министр болып ислеген ўақытта Пакистанда экономикалық ҳәлсизлик болды ҳәм саўдасатықта бираз қыйыншылықларға ушырап қалды. Бизлер Яқып екеўимиз жәрдем бериўдиң эпиўайы бағдарламасын дүзиўге қатнастық. Нәтийжеде ол кейин *Өмирдиң Эпиўайы Жобасы* деп атала баслады. Оның тийкарғы мақсети халықтың керек жарағын сырттан тасыўды азайтыў ушын пакистанлық кәсип - өнер ийелериниң өзимизде өним ислеп шығыўына түртки болыў еди. Бизлер заводларға, кәсип- өнерли орталықлардың өним ислеп шығыўына жәрдемлесип, пүткил елди аралап шықтық. Сондай-ақ жергиликли турғынларды жигерлендирип, оларды кийим тигиў өндирисин баслаўға көндирдик. Өзлеримиз де усы елде тигилген кийимлерди кийип, атақлы бағдарламаларға өз еркимиз бенен қатнаса басладық. Булардың бәри ийгиликли ислер болды, ал *Эпиўайы Өмир Жобасы* үлкен жетискенликке ийе болды. Жергиликли заводлар жұмыс ислеп баслаған күннен баслап, Пакистанның жағдайы жақсылана баслады. Соннан баслап Яқып маған тез-тезден келип, мениң менен бирге сиясий

хәм дүньялық мәселелерди талқылайтуғын едик. Ол бизлердин шаңарағымыз туўралы көп нәрселерди билетуғын еди, себеби Пакистандағы барлық меншик жеримизди аралап көрген еди. Ол бизлердин қәрежетимиздин басым көпшилиги усы меншик жеримизге байланыслы екенлигин де билер еди.

- Билкис, бизлер жақында досларымыз бенен сөйлескен едик, ол жерде сизин қәрежетиниз туўралы мәселе көтерилди, - деди салмақлы түрде ол. Сиз жериниздин бир бөлегин сатыў туўралы ойланған жоқ па едиңиз? Әсиресе, хәзир Бхутто жер реформасын дүзгеннен берли сизин барлық ақшаңызды жерге салғаныңыз бурынғыдай кәуипсиз жағдайда болады деп айта алмайман.

Бул туўралы Яқыптың айтқаны жүдә жақсы болды! Соның менен бирге ол тәўекелге бел байлап келген еди. Қәўимде бурынғы басқарыўшылар топарына деген душпанлық көзқарас дым күшли еди, ал үйдин қасында оның хәкиметлик машинасы оны үлкен сынға дуўшар етип, кеўилсиз жағдайда қалдырар еди.

- Рахмет, саған Яқып, - дедим даўысымды бақлаўға тырысып. Бирақ истиң хәзирги жағдайына қарап бир шешимге келдим. Хәш қашан, хәш нәрсе де мениң бул жерден кетиўиме мәжбүрлей алмайды!

Әлбетте, бул балалық пикир еди. Бурынғы Билкис өзиниң еркелиги хәм қызбалығы менен тағы да өзин көрсетип қойды. Бирақ достым буған таң қалмады. - Өзим де усындай жуўапты күткен едим, Билкис, - деди Яқып күлимсиреп. Бирақ та сизге Пакистанды таслап кететуғын ўақыт келиўи мүмкин. Егер сизге жәрдем керек болса...

- Егер усындай ўақыт келсе сизин усынысыңызды есима аламан мийримли достым.

Мен Қудайды биринши рет ушыратқан бөлмемде диванда отырғанымда, хызметшим қасыма келип дизерлеп отырды да:

- О, Бегума Шейх! Мен бүгин бир қолайсыз түс көрдим. Сизге айтып берсем бола ма? - деди.

- Әлбетте.

Ол хәммесин айтып болғанынша дыққат пенен тыңлап отырдым. Райшам түсинде маған бир зулым адамлар келип, мени тутқынға алып кеткенин айтты. Мен олар менен айқастым, -деп жылады ол. Мен: «Бегума Шейх!» - деп қышқырдым хәм сизин қашып кетип жасырынып қалғаныңызды көрдим.

Хызметшимнің көзлери жасқа толып турды. Оны жубатыуыма туура келди. Бирақ бул мен ушын қыйын болған жоқ. Оған айтқан сөзлеримнен ақыллы кеңес бергендей болып сездим. «Қымбатлым, соңғы уақытлары қашып кетиуіме байланысly Қудайдан көп еситип жүрмен. Бул уақыт гез келген жерде болыуы мүмкин. Басында буған исенгим келген жоқ. Бирақ хәзир усы тууралы ойланып жүрмен», - дедим.

Мүмкин, мениң кетиуіме де туура келип қалар, лекин буны Қудай әхмийетли деп тапса ғана ислеймен - дедим оның бозарған түрине қарап. Мен усыны қабыллап билиуіге үйренип атырман. Маған исенесең бе?

Хызметшим бираз үнсиз турды да, былай деди: Қандай әжайып өмир үлгиси, Бегума Саиб.

Бул ырастан да усындай. Бул тек жалғыз ғана жол. Буннан былай мен өзимди басқармайман.

Өзимнің айтқанларымның хәммесине де исенсем де, хызметшим бөлмеден шығып кеткеннен кейин мен сондай деп айтсам да, шын мәнисинде өзимнің сезимимди басқара алмайтуғынымды билдим. «Қашыу? Жасырыныу? Маған?

Усындай сөзлерди 1971- жылдың гүзинде жүдә көп еситтим. Бир күни Нурджан мениң қасыма жууырып келди хәм оның тынышсызланып турғанлығы билинер еди.

- Не болды, Нурджан?

Ол жылап жиберди: - О, Бегума Саиб, мен сизің жүрегиңизди жаралағым келмейди.

Ол көзинің жасын сыпырып алды хәм тууысқан ағасының жақында мешитке барғанын айтты. Сол жердеги еркеклер маған қарсы бир нәрсе ислейтуғын уақты келгенлигин айтысып атырғанын еситип қалыпты.

- Қалай ойлайсаң, не ислеуі мүмкин?

- Билмеймен, Бегума Саиб, бирақ мен қорқаман, - деди Нурджан. Тек сиз ушын емес, балаңыз ушын да қорқаман.

Тоғыз жасар балаға ма? Олардың... батылы бармайды.

- Бегума Саиб, бул халық ең болмағанда буннан бес жыл алдыңғы халық емес, - деди салмақлы түрде Нурджан.

Нурджанның хәзирги дауысы бурынғы кеўилли ўақтындағыдай емес еди. Илтимас, сақ болың!

Ырастан да усы сөзлердиң айтылғанына бир неше хәпте болмай-ақ маған қарсы хәрекетлер басланды.

Алтын гүздиң әжайып күнлериниң бири еди. Бул мәўсим тамамланыўға шамаласып ҳаўа райы салқын хәм қурғақ болып турған ўақыт еди. Әдеўир ўақытқа шекем ҳеш нәрсе болмады. Өзимди хәзир жаңа заманда жасап атырман деп исендирдим. Бул әәўә жылы емес, 1971 жыл дедим. Себеби хәсиретли урыслардың хәммеси артта қалды.

Бурынғыдай дуўа етиўим ушын бөлмеме кирдим. Сол ўақытта неге екени белгисиз бирден Махмудты алып кетип қалғым келди.

Қандай ақмақлық! Бирақ ишки сезимимниң анық болғанлығы соншелли төменге жуўырып түстим де, бурынғыдай түски аўқаттан кейин уйқлап атырған Махмудты ояттым да, ҳеш нәрсени түсиндирместен қарсылық билдирсе де аўызғы бөлмеден сүйреп алып шықтым.

Еле өзимди қолайсыз сезип турғанлықтан, текшеден төменге түстим де терезедеги пердени ашып, далаға жуўырып шықтым.

Үйдиң алдындағы бастырмаға шыға бергенимде түтинниң туншықтыратуғын ийисин сездим. Бир нәрсе жанып атырғандай болды. Бул ийис шырша путаларының ийисине уқсайтуғын еди. Бизиң үйде «мениң жеримде ҳеш ким қалдықларды жағыўға болмайды» деген тәртип бар еди. Усы ўақытта бағды гүзетиўшини излеп үйди айланған ўақтымда қорқып кеттим.

Үйдиң түбинде шыршаның қурғақ путалары менен жапырақларының үйилип турғанын көрдим. От лаўлап жанып бийиклеп атыр.

Қорққанымнан бақырып жибердим. Сол ўақытта барлық хызметшилерим жуўырып келди. Бираздан кейин биреўи үйден суў толтырылған шелекти алып келди. Биреўлери салмадағы суўды қуйып отты өширмекши болды, бирақ суў дым аз екен. Әне-мине дегенше шатыр да жанып болды. Көп түтин шыға баслады. Ендиги жағында бундай бийик жайға суў қуйыўдың

мүмкіншилиги болмады. Егер от өзлігіннен өшіп қалса, онда көп жер жанып кетпеди деп үмітлениуге болатуғын еди.

Бизлер от пенен гүрести дауам ете бердик. Үйімдеги қалған он хызметшим бір қатарда турып, шелектеги сууды асығыс түрде толтырып, бір-бирине беріп турды.

Қызғын истиң басланғанына да ярым сааттай болды, сол ұақытта ғана өрт сөне баслады. Оны улыұмалыққа өширип тасладық. Хәммемиз аұыр түрде дем алып, усындай жан таласының арқасында суұ болып терледик. Сол ұақытта азғана кешигип қалғанымызда, бул ұақытта үйимиз толығы менен жанып болған болар еди.

Усы ұақытта Нурджанға қарадым. Ол бүрисип, әстен басын шайқады.

Мен оның не ойлап турғанын анық түсиндим. Оттан қарайып қалған үйдиң төбесине хәм дийұалларына көз тасладым. Усы өрттиң буннан да жаман болмағанына Қудайға алғыс айтып хәм егер сол ұақытта шықпағанымда не болатуғынын ойлап, тула бойым қалтырап кетти.

Буннан кейин полиция келип меннен хәм хызметшилеримнен өрттиң қалай пайда болғанлығы туұралы сорастырды. Ал бир сааттан кейин бөлмемде отырып Қудай маған айрықша бир нәрселерди айтпас па екен деп Қудайдың сөзин қолыма алдым.

Бир аят кеұлимди өзине тартты.

«Бирақ тезирек сол жерден кет, сен кетпегениңше Мен хеш нәрсе ислей алмайман» (Жар. 19:22)

Китапты орнына қойдым да, жоқарыға қарап жаттым. «Саған кереги тек маған жүретуғын жол көрсетиұ. Бул жол аңсат па ямаса қыйын ба?»

«Тағы да айтқым келетуғыны, Қудайым баламды не қыламан, ол мениң менен бара алады ма? Сен мени хәмме нәрсемнен айырдың. Енди мен, ырастан да, усы баладан да айырылыұым керек пе?» - дедим еки көзимниң жасқа толып атырғанын сезип.

Ярым жыл өткеннен кейин, 1972 жылдың май айында Қудай тағы да мениң менен түс арқалы сөйлести.

Қасыма Райшам келди, оның көзлерінен қандай да бір қорқыныштың бар екенлігі сезіліп тұрды.

- Бегума Сайб, сейф тууралы сорамақшы едим, ол орнында ма? Ол үйімдегі ақша салып қоятуғын ящигим тууралы айтып тұр еди.

- Әлбетте, хәммеси орнында. Не болған еди? - деп жууап бердим.

Райшам өзін ушлап түсиндириуге тырысты. Кеше түнде түс көріп едим. Түсімде сиз алыс сапарға кетіп баратыр екенсіз. Өзіңіз бенен сол сейфти де алып жүр екенсіз.

- Солай ма? Бунда тұрған хәш нәрсе жоқ шығар, себеби мен сапарға шыққанымда бәрқулла сейфти өзим менен бірге алып жүремен.

- Бирақ түс сондай ырас сыяқлы болды, - деп Райшам исендиргиси келди. Өкинишли жери сол уақытта сизди бір адамлар тоқтатып сол сейфиңизди алып қалыпты.

Ол қалтырап кетти, оны және жубатыуыма туура келди. Ақшаларымның жоғалыуы менің еле де Құдайға тәуелле болыуыма хәм буннан да жақын болыуыма жәрдемлесетуғынын айтып исендириуіме туура келди. Ол жұмысын ислеуге кеткеннен кейин, мен усы түс тууралы ойлана басладым. Бул түсте ырастан да пайғамбарлық белги бар ма? Мүмкин, ол тек меннен дүнья малымның алынатуғынын айтқан шығар. Сонда мен ырастан да көп кешікпей қәрежетсіз хәм алдымда не күтип тұрғанлығын билмей қала беремен бе?

Бул күнлер мен ушын жүдә қыйын күнлер болды. Еки ай өткеннен кейин 1972-жылдың ыссы күнлерінің бирінде бөлмеме бир хызметшим кирип, Халидтің баласы келгенлігін айтты.

- Халид дейсең бе? Менің улым еле Лахорда жасайтуғын еди. Усындай ыссы күни не ушын жолға шықты екен? Оны бул жерге қандай әхмийетли жұмыс баслап келди екен? Қоңырау қылып сөйлесіуге де болмайтуғындай соншелли әхмийетли жұмыс па екен?

Халид мени мийманханада күтип отыр екен. Улым! Сени көргенімнен қууанышлыман! Неге қоңырау қылмадың?

Халид сол ўақытта жақынлап келип бетимнен сўйди. Соннан кейин қапыны жаўды да, сөзсиз өзиниң келгендеги мақсетине өте баслады.

- Апа, мен сумлықлы сыбырлыларды еситип жүрмен. Ол тоқтап қалды. Мен күлиўге тырыстым. Ал Халид болса сөзин даўам еттире баслады:

- Апа хўкимет жеке мүлкимиздиң көпшилик бөлегин алып қоймақшы.

Сол ўақытта буннан бир жыл бурынғы ә*ўә жылдың мартындағы достымның усы туўралы айтып кеткенлигин есима түсирдим. Оның пайғамбаршылық сөзлери ырастан да орынланбақта ма? Халид маған Бхуттоның жер реформасын баслап атырғанлығын хэм мениң мүлким мәмлекеттиң мүлкине айландырылыўы бириншилердиң қатарында турғанлығын айтты.

- Қалай ойлайсаң, мен не ислеўим керек? - деп сорадым. Олар хэммесин алып қоя ма, ямаса бир бөлегин бе?

Халид орнынан турып, бағқа қарап турған терезеге жақынлап барып ойланып турды хэм былай деди:

- Апа, ҳеш ким ҳеш нәрсе билмейди. Мүмкин, ең дурысы - сениң мүлкиңниң азғана бөлегин болса да сатып жиберийў керек. Себеби мүлктиң жаңа ийеси жалпы хўкиметлик мүлкке айландырыўдан сақлап қалар.

Қәншелли көбирек ойланғаным сайын, Халидтиң усынысы дурыстай болып көринди. Бизлер усы мәселени талқылаў ушын Тоониге барып ойластық хэм усылай ислеў керек деген шешимге келдик. Солай етип, Халид қайтыўы керек болды, ал Тоони, Махмуд хэм мен көп кешикпей оның менен бирге барлық қағаз жумысларға айналысыўымыз керек болды.

1972- жылдың июль айының ыссы күнлериниң биринде үшеўимиз Лахорға барып, көшпес мүлкти сатыў ушын ўәкил жаллаўға таяр болдық. Үйден шығып баратырғанымда бағымның әжайып сулыўлығына қарадым. Хэмме жерде гүллер ашылып, бағқа айрықша сән берип тур, ал сарқырамадан аққан суўдың сыңғырлаған даўысы бурынғыдан да қатты шығар еди.

«Бизлер бир неше хәптеден кейин келемиз», - дедим жыйналып турған хызметшилериме. Райшам менен Нурджаннан басқасы буған келисим берди.

Кеўлим босасқан түрде умытып қалдырған затымды алыў ушын жатақ жайыма бардым. Ал залдан төменге түсіп киятырғанымда Райшамды көрдим. Ол қасыма келип қолымнан усады, көзлерінде болса жас пайда бола баслады.

- Құдай сиз бенен бирге, Бегума Сайб, - деди жумсақ даўысы менен.

- Сениң менен де бирге, - деп жуўап бердим.

Бизлер, Райшам екеўимиз бир-биримизди түсингендей болып үнсіз бираз ўақытқа шекем турдық. Неге екенлиги белгисіз, арамыз соншелли жақын болып кеткен усы узын бойлы сымбатлы қызды буннан кейин ҳеш көрмейтуғындай болып сездим. Оның қолын қыстым да:

- Мениң шашымды сендей қылып ҳеш ким жыйнай алмайды, - деп сыбырладым.

Сол ўақытта еки қолы менен бетин бастырып Райшам жуўырып кетип қалды. Усыдан кейин уйықлайтуғын бөлмемнің есигин жабайын деп атырғанымда, мени бир нәрсе тоқтатқандай болды. Бөлмеме қайтадан кирдим. Бағқа қарап турған терезеден күннің таңғы нуры түсіп тур еди. Мен тап усы жерде Құдай менен ушырасқан едим. Құдайды танып билген бул бөлмемди енди қалдырып, машинаға қарай жүрип кеттим.

Лахорда көргим келип жүрген бираз адамларым бар еди. Бириншиден әлбетте, Халидти, оның хаялын хәм кишкене қызын көргим келди. Олларға да баратуғын мүмкиншилигим болды. Оларға Лахорға баратуғыным хаққында хат жаздым. Олардың жаңадан алған тапсырмасы қаланың этирапындағы бир аўылда болыў еди. Усыған бола мен де ески досларымды көре алатуғыныма үмитлендим.

Әдеттегидей июль айында Лахорда күн жүдә ыссы болды хәм оның ески жоллары жаўыннан кейин ылайланып атыр екен. Бизлер қаланың ортасындағы жол менен киятырғанымызда, минарадан микрофон арқалы түски намазды оқып атырған азан айтыўшының даўысын есите басладық. Бирден машиналардың қозғалысы да азая баслады, себеби машиналар жолдың шетинде тоқтап, шоферлар жаяў адамлар жүретуғын жолға шығып намаз оқыўы ушын алашаларын төсеп, қолларын жайды.

Тоони жұмысының көплігі себепті бізлер менен азғана уақыт бірге болды. Азғана уақыт ушырасыудан кейін хәм қағазлық жұмыстар питкеннен кейін Тоони поездға үлгеріуі үшін Халид бізлерді вокзалға алып барды. Вокзал дым үлкен екен, үлкенлігі соншеллі не болып атырғанлығын түсине алмадым. Бізлердің жобаластырыуымыз бойынша Махмуд анасы менен азғана уақытқа ғана хошласып атыр еди. Солай болса да, бізлер хошласып атырған уақтымызда айрықша бир нәрсени сезіп қалдық. Жақында онға шығатуғын Махмуд хошласып атырып, анасы сүйген уақытта көзиндегі жасларын жасыра алмады. Тоони де баласын қушақлап жылап жиберди. Бир уақытта мен де жылап тұрғанымды сездім хәм үшеуіміз поездға минетуғын жердегі далаңлықта қушақласып тұрдық.

Ақырында Тоони сарғыш шашларын артына таслады да күліп жиберди: «Болды, жетер енді, бізлер биреуді жерлеп атырған жоқпыз ғой».

Усы уақытта оны және сүйіп күлімсиредім. Солай етип, Махмуд екеуіміз ол узақласып кеткенінше изинен қарап тұрдық. Поезд орнынан жылжый баслағанда, жүрегімде қандай да бир қорқыныш пайда болды. Мен вагонның терезесинен қарап Тоониді изледім. Бізлер оны тауып алып, қолларымызды былғай басладық.

Сол уақытта Тоонидің түрін мәңгіге есімде сақлауым үшін оған бар ықласы менен қарадым.

Ертеңіне рәсмий түрде ўәкиллер менен ушырастым. Олар маған меншик жерімнің сатылыуы үшін бир неше хәпте кереклігін айтты. Халид үйінде бізлер қанша қалесек, сонша уақытқа шекем болыуымызға рұхсат берди.

Мені бир нәрсе ғана қыйнады-мен руўхый қарым-қатнаста болатуғын мүмкіншилигим болмады. Ийсаның шәкиртлеринің не үшін бәрқулла екеу болып жүретуғынлығын енді түсіндім. Исенийшілер бир-бирин қоллап хәм мәсләхәтлесіуі керек екен.

Олдарға қоңырау қылдым. Мәридің таныс дауысын еситіу мен үшін рәхәтлениу болды! Бізлер телефон арқалы күлистик, жыладық хәм дуға да еттук. Олардың жобалары Лахорға келиуі мүмкін болмағаны менен әлбетте, олар маған қаладағы исенийшілер менен қарым-қатнас жасауыма жәрдем бере алатуғын еди. Мәри маған колледждегі профессордың хаялы Пегги Шлорхольтц тууралы көп айтты.

Түсиниксиз! Неге усы ҳаялдың атын айтқан ўақытта жүрегим тез-тез соғып кетти?

Бир неше митуттан кейин Пегги менен телефон арқалы сөйлестим. Арадан көп ўақыт өтпей ол Халидтиң үйине келди. Ол мени көрген ўақытта күлип қоя берди.

- Айтыңызшы, Бегума Шейх сизиң Ийса менен биринши рет түсиңизде ушырасқаныңыз ырас па? Сиз Ийемизди қалай билип алдыңыз?

Сол бөлмеде мен Пеггиге өзимниң тарийхымды, буннан алты жыл бурын болған ушырасыўлардан баслап айтып бердим. Пегги мени дыққат пенен тыңлады. Ал ҳәммесин айтып бергенимнен кейин ол қолымнан услап, ҳайран болып отырып бир сөзди айтты.

- Сиз мениң менен бирге Америкаға барсаңыз, сондай жақсы болар еди!

Оған кирпич қақпай қарап отырып, жүрегим тез-тез урып кетти.

- Сизге буны ырас айтып турман, - деди Пегги. Мен жақында кетемен, себеби балам мектепке барыўы керек. Мен Штатларда төрт ай боламан. Сиз мениң менен бирге барып, бизиң жәмәәтте ўаз айтсаңыз жақсы болар еди!

Оның ықлас пенен сөйлегени соншелли, мен оны ренжитким келмеди. Яқшы, - дедим күлимсиреп, - мен сизиң мирәтиңизди баҳалайман, бирақ бул ҳаққында дуўа етип көрейин.

Ертеңине азанда хызметкер маған қысқа ғана жазылған хатты әкелип берди. Мен оны оқып отырып, күлдим. Бул хат Пеггиден келген екен: «Сиз дуўа етип болдыңыз ба?» Оқып болғанымнан соң хатты мыжымырлап тасладым, бирақ ҳеш нәрсе ислемедим. Буның барлығы маған ҳәтте ойланыўыма да қолайсыз болып көринди.

Егер тек... бирден ойыма буннан еки жыл бурынғы ўақыялар түсе баслады. Түслер. Сақландырыўлар. Өрт. Усыдан кейин мениң шешимим, өз елимди таслап кетиўим кереклигин билдирсе де, Құдайға унайтуғын исти ислеў болды.

Яқ, ҳақыйқатына келгенде мен Құдай менен Пеггидиң өтиниши туўралы сөйлескеним жоқ, сондай болса да бул жағын енди ислей алмайман. Мен дуўа етип, усы сапарымды Оның қолына исенип тапсырдым. Мен ушын буны ислеў қыйын

болды, себеби егер кететуғын болсам, бул сапар төрт айға емес, мәңгиликке болатуғынын билдиргендей болды.

«Қудайым, және айтқым келеди. Мениң өзимниң елимде жасағым келетуғынын Сен билесең. Хәзир жасым елиў екиде ғой, ал бундай жастағы адамға хәмме нәрсени басынан баслаў жүдә қыйын болады. Бирақ, - дедим гүрсинип, - бирақ... бул ең аҳмийетлиси емес ғой, солай емес пе? Шын мәнисте аҳмийетлиси - Сениң менен қатнаста болып, шексиз мийриминди сезиў. Өтинемен, Тәңирим, маған хеш қашан Сениң даңқыннан айыратуғын шешим қабыллаўыма жол берме».

14. ҚАШЫҰ

Қудай мениң Пакистаннан шығып кетиў мүмкиншилигим туўралы ойымды өзгерткенинен баслап, бирден қарсылықлар пайда болды. Бунда хеш қандай таң қаларлық нәрсе жоқ.

Бир қарсылық, мысалы, Пакистан пухараларының елден тек 500 доллардан артық алып шығыўына болмайды, деген ақылға сыймайтуғын режелер пайда болыўы менен жуўмақланды. Махмудқа 250 доллар алып шығыўға рухсат етиледі. Бизлер, Махмуд екеўимиз 750 доллар менен төрт ай қалай жасаймыз? Усы нәрсе Пеггидиң усынысын қабыллаўымнан бас тартыўыма мәжбүрлегендей болды.

Арадан бир неше күн өткеннен кейин Пегги мени үйине шақырды. Сәўбетлесиўимиз барысында доктор Кристи Уилсон туўралы гәп қозғалды. Пегги оны бурыннан танийды екен. Оны Аўғанстаннан қуўып жиберген деп еситкен күнимнен баслап тынышсызланып жүр едим. Оның жәрдеми менен шет елик пухараларға арнап салынған жәмәэтин мусылман хүкимети бузып таслапты.

- Сиз қалай ойлайсыз, ол хәзир қай жерде? - деп сорадым.

- Билмеймен, - деп жуўап берди Пегги.

Тап сол ўақытта телефон шыңғырлады. Телефонды Пегги алды. Ол аң-таң болып маған қарап: «Буның ким екенлигин билесиз бе? Бул Кристи Уилсон!»

Бизлер қуғанғанымыздан хәм усы әжайып ұақыядан кейин бираз күлисип алдық. Ырастан да бул әпиұайы ушырасыұ ма екен деп өзлеримизден сорадық. Доктор Уилсон Лахорға келип, Пегги менен ушыраспақшы болып келисти. Әлбетте мен буған қуғандым, себеби мен де оның менен ушырасып қандай да бир жаңалықлар еситермен деген үмитте болдым, бирақ буның тек усы дүньялық ушырасыұ болмайтуғынын сезимим арқалы билдим.

Ертеине Пеггидиң үйинде әжайып ушырасыұ болды. Мен доктор Уилсонға Вахтағы соңғы жаңалықлар туұралы хәм өзимниң өмирим хәққында да айтып бердим. Оннан кейин Пегги оған өзиниң мени Штатларға алып кетиўге көндиргиси келип атырған хәрекетти туұралы айтып берди. Ол да бул пикирди есите сала қуғаншылы түрде мақуллады.

Бирақ бир машқала бар, - деди Пегги. Хәммесинен қыйыны, реже бойынша Билкис бул елден ең көп деген де 600 доллар ғана алып шыға алады.

- Мениң ойымша..., - деди доктор Уилсон ийегин сыйпалап. Оған жәрдем бере алатуғын досларым бар, солар менен сөйлесип көрейин. Мен... Калифорнияда жасайтуғын бир адамды танийман.

Бир неше күннен кейин Пегги қоңыраў қылды. Ол қуғаншылы түрде еди. Билкис, хәмме нәрсе таяр! Доктор Боб Пирс сизди тәмийнлейтуғын болды! Сиз қалай ойлайсыз, жети күннен кейин жолға шыға аласыз ба? - деди ол.

Жети күн! Усы ұақытта барлық нәрсе хәқыйқаттан да болып атырғанына көзим жетти. Бул ушын әлбетте, мен елимди таслап кетиўим керек еди. Егер, хәзир кететуғын болсам, онда мәңгиге кететуғыныма еле бурынғыдай исенимли едим. Мен Редьярд Киплингтиң мына сөзлеринен оның не айтқысы келгенлигин енди түсиндим:

Қудай адамларға сүйиўи ушын хәмме жерди берди,
Бирақ бизлердиң жүрегимиз кишкене,
Сонлықтан мәңгиге сүйиўимиз ушын,
Бизлердиң хәр биримизге жер бөлип берди.
Вах... мениң бағым... үйим... шаңарағым...

Мен растан да усылардың хәммесин таслап кетежақпан ба?
Аўа, бул ырастан да сондай еди. Егер Қудайдың ерки усы дегенге толық исенимли болсам, онда хеш нәрсени ойламаўым

керек. Егер Оған бойсынбайтуғын болсам, не болатуғынын билемен. Оның мийримнен алыслап, Ол мени таслап кетер еди.

Кейинги жигирма төрт сааттың ишінде кетиуіме байланысly және бир усыл таптым. Кешки аўқаттың ўақтында Халид маған мениң мүлкиме байланысly мәселелерди анықлайтуғын бираз нәрселер қалғанлығын айтты.

«Исеним менен айтыўға болады деп ойлайман, апа, сен бүгин сатқың келген мүлкиннен қутылдың» - деди Халид.

Күтилмеген жерде қапы жаўылып қалды. Бул қапына Қудай емес, мениң елим жаўып таслады. Себеби барлық салықларды төлеп қутылмағанынша ҳеш бир пакистан пухарасы елден шығып кете алмайтуғын реже пайда болыпты. Мен барлық салықларды төлеген едим, бирақ соларды тастыйықлайтуғын қағаз алыўым керек екен. Тек соннан кейин ғана Штатларға билет алатуғын едим.

Жети күннің төрт күни өтип, үш күн қалған еди. Бизлер Халид екеўимиз салықты төлегенимиз туўралы гүўалық қағазын алыў ушын рәсмий кәрханаға бардық. Хәмме қағазлар туўры болғанлықтан ҳеш қандай мәселе болмайтуғын шығар деп ойладық.

Кәрхананың кеңсеси Лахордың орайына жақын жайласқан еди. Әдетте, кеңсе хызметкерлери ерсили-қарсылы жүретуғын хәм бирдейине хызметкерлери менен урысып жүретуғын еди, Қудайдың хәмири менен бул күни тынышлық екен.

Бөлмениң арғы шетинде журнал оқып отырған кеңсениң бас хызметшисин қоспағанда, бул жерде Халид екеўимиз едик. Оның қасына барғанымыздан кейин келгендеги мақсетимиз туўралы айттық.

Ол бизлерге қарады да басын шайқады. Кеширерсиз ханым, - деди ол, журналына қарап отырып. Тексерийў болып атыр.

- Тексерийў дейсиз бе?

- Аўа, ханым, - деди ол. Ол еле тамам болған жоқ. Хәзир ҳеш ким жұмыс ислеп атырған жоқ. Сонлықтан хәзир сизге ҳеш ким жәрдем бере алмайды.

Турған жеримде сол адамға қарап қалыппан. Соңынан бираз артқа шегиндим де, дуўа еттим: «О, Ийем, Сен ырастан да усы қапыны жаўып қойдың ба? Онда неге Сен усы ўақытқа шекем мени жигерлендирип, қоллап келдің?» - дедим тек балам еситетуғындай етип.

Бирден усы ўақытта бир пикир келди. Ол шынында да қапыларды жаўып қойғаны ма? «О, Ийем, егер Махмуд екеўимиздиң Штатларға барыўымыз Сениң еркиң болса, онда Сен барлық хўжжетлерди алыўым ушын жәрдем берегөр».

Өзимде исеним пайда болып, кеңсе хызметшисине бардым.

- Мениң ойымша, сиз жумыста отырған шығарсыз, не ушын сиз мениң хўжжетлеримди пиктерип бере алмайсыз? - дедим. Ол оқып отырған журналын қойып маған мөлерген көзқараста қарады. Оның көринисинен өтинишимди қабыллағысы келмейтуғындай көринис байқалды.

- Мен сизге тексерийў болып атыр деп айттым ғой, - деп гүбирленди.

- Яқшы, онда мени баслығыңызға алып барың.

Бул хўкиметтиң арасында жүрип бир нәрсеге көзим жетти: егер алдына қойған мақсетиңе жеткиң келсе, онда жоқары лаўазымдағы адамларға барыўың керек екен.

Кеңсениң хызметшиси терең дем алып, журналын жаўды да, мени қоңсы бөлмеге алып барды. «Усы жерде күте турың», - деди де ишке кирип кетти. Иштен хәлсиз даўыслар еситилип турды хәм бираздан кейин кеңсениң хызметшиси шығып, бизлерди бөлмеге алып кирди. Бизлер Халид екеўимиз орта жастағы сымбатлы адамның алдына кирип бардық. Оған не кереклигин түсіндирдим. Ол қолындағы қәлемин айландырып отырып, креслодан алдыға қарай жылжыды. Ханым, өкинишке орай... кеширерсиз, ханым атыңыз ким еди?

Билкис Шейх.

- Кеширерсиз бизлер сизге усундай тексерийў болып атырған ўақытта жәрдем бере алмаймыз.

Бирақ, күтилмеген жерде ол мени таный баслады.

- Сиз *Эпиўайы Өмир Жобасын* дүзген Бегума Шейх емессиз бе?

- Аўа, соның өзимен.

Ол мушы менен столды бир урды да, орнынан атлығып турды. Ондай болса, - деп ол маған орынлықты көрсетип, отрыўымды өтинди. Мен бул бағдарламаны елимиздеги көплеген бағдарламалардың ишиндеги ең әжайыбы деп ойлайман.

Мен күлимсиредим.

Оннан кейин столға қарап турып исенимли түрде сөйледи. Енди сизге қалай жәрдем бере алатуғынымды қарастырайын.

Мен оған мәселени және анық қылып түсиндирийме туўра келди ҳәм үш күннен кейин самолет пенен Карачиге барып үлгериўим кереклигин айттым. Бул адамның жүзинде батыллық пайда бола баслады. Ол орнынан турды да, кеңсениң хызметшисин шақырды. «Бул жерге тазадан келген жәрдемшини шақыр».

Мен де ўақытша стенографист (аўызша айтылған сөзлерди стенография жәрдеми менен жазып алыўшы) жумыс ислейди, - деди ол сыбырлап сөйлегендей болып. Ол турақлы хызметкерлер қатарына кирмейди, сонлықтан ол тексерийге қатнасқан жоқ. Сол адам сизге гўалық қағазыңызды жазып береді. Мәрди мен өзим басып бермен. Сизге жәрдем бере алатуғынымнан қуўанышлыман.

Бираз ўақыттан кейин барлық режелерге сай толтырылған қымбатлы гўалық қағазы қолымда болды. Ал жумысымды питирип кетип баратырғанымда, мойынлағым келеди, аң-таң болған кеңсениң хызметшисине хўжетлерим менен бирге қолымды былғап кеттим. Ол мениң қуўанышлы жүзиме қарап, мениң: «Қудай сени жарылқасын» - деген сөзимди еситип қала берди.

Ал бизлер бул жерден шығып баратырғанымызда ҳайран болған Халид жумыстың питиўи ушын жигирма минут ўақыт ғана кеткенлигин айтты. «Усы қысқа ўақыт ишинде хўжетлерди, тексерийў болмаған күнниң өзинде де питире алмас едик».

Жүрегим қуўаныштан шадланып, бизлерге Қудайдың жәрдем бергиси келетуғынын Халидке түсиндирип берийге тырыстым. Егер дуўа етсек, Оның бизлер менен бирге жумыс ислегиси келеди. Бул Муўсаның ҳасасының негизги басламасы. Егер мен Қудайға өзимниң жумысым ҳаққында айтып болғанымнан кейин исеним менен ҳәрекет етпегенимде, гўалық қағазын ала алмаған болар едим. Сонлықтан өзим де бир нәрсе қылыўым керек болды. Маған ол жерде кимниң баслық екенин сораўым керек болды. Қудайдың Муўсаға жартасты ҳасаң менен ур дегениндей, бизлердиң де кәраматларға қатнасыўымызды қәлейди.

Халид мениң ықласымды көрип азғана албырағандай болып көринди, бирақ тез өзін жыйнап алып, күлимсиреп былай деди: «Мен тек бир нәрсени айта аламан, апа. «Рахмет» деген сөздиң орнына бәрқулла «Қудай сени жарылқасын» деп

айтатуғыныңыз мениң есимде сақланып қалды. Сен усы сөзди айтқанында, мен ең әжайып сөзлерди еситкендей боламан».

Барлық хұжетлерим питкеннен кейин жақынларым менен хошласып келиўим ушын Вахқа бармақшы болдым. Себеби бул сапарымның төрт айға созылатуғынын жақсы түсиндим. Усы пикиримди айтқан ўақтымда, Халид маған: «Сиз суў тасқыны туўралы еситкен жоқсыз ба?» - деди.

Нөсерлеп жаўған жаўын Пакистанның Лахор менен Вах аралығындағы жерлерди алып кетипти. Бир талай жерди алып кеткен суў тасқыны бираз нәрселерди истен шығарыпты. Хүкимет бул жерлерди қалпине келтириў ушын ҳәр тәреплеме жолларын қарастырып атыр.

Мениң жүрегим бир түрли болып кетти. Демек хошласыўима мүмкиншилигим болмайды екен ғой. Қудай Луттың артына қараўына тыйым салғанындай, мениң де бурынғы нәрселеримнен бирден айырылыўымды қаледи. Мен Лахордан еки күннен кейин кетиўди, яғный жума күни кетиўди жобаластырдым. Мен Карачиге барып, сол жерден Штатқа баратуғын самолетқа миниўим керек еди. Пегги баласы менен бирге Нью-Делиге ушыўы керек еди, олардың минген Пан Америка компаниясының самолети Карачиде қоныўы керек хәм бизлер, Махмуд екеўимиз олар менен самолетта ушырасатуғын болып келистик. Шийшемби күни азанда өзимде кетпеўим керек деген түсиниксиз, бирақ жүдә терең нийеттиң бар екенлигин сездим. Ойыма бир нәрселер келип, Махмуд ушын да көп тәшиўишлендим. Бизлер Лахорға қуры кеткен жоқ едик, және де Вахта елден кетип баратыр деген сөзлер де тарай баслағаны анық еди. Туўысқанларым меннен Махмудты алып қалыўға тырысты. Мүмкин, мени усындай сылтаў менен тоқтатқысы келген шығар. Усындай қәўипли сезим мени толғандырып жиберди.

Яқ, күтиўге болмайды. Тез арада кетиўимиз керек. Хәзир-ақ Карачиге кетип, сол жерде досларымның ўйинде бола турыўым керек.

Солай етип, Махмуд екеўимиз сол күни Халид пенен хошласып, аэропортқа кеттик. Мен Лахордан ушқан ўақтымда өзимди жеңил сездим. Бизлер енди сапардамыз!

Карачи мениң билиўимше, Хинд океанының жағалаўында жайласқан елсиз қала еди. Ол жаңасы менен ескиси араласып кеткен роллс-ройслардың арасында түйелер де ушырасатуғын,

ал шыбынның шуўылдысына уқсағаны базарлары Париждиң соңғы модаларын сататуғын дүканлар менен қатар жайласқан қала еди. Қаланың кеңейгени соншелли бизлер адасып кетейин деп қалдық.

Бизлер бир достымның үйине келдик хәм ертең Америкаға сапарға таярланыўым ушын дүканларды аралаўға шыққым келди. Бирақ сол ўақытта өзимдеги қарсылықты сездим.

Тез көзимди жумып дийўалға сүйендим де ,Қудайға дуўа етип қорғаўын сорандым. Сол ўақытта менде бул күнди Махмуд екеўимиз мийманханада болыўымыз керек деген исеним пайда болды. Бирақ бул ойымнан қутылғым келди. «Бул ақмақлық ғой!» - дедим өзиме. Оннан кейин данышпанлар үйлерине басқа жоллар менен қайтыўы кереклиги туўралы түсим арқалы алған ескертиўлирим ҳаққындағы ўақыяларды еследим.

Бираз ўақыттан кейин бизлер Карачидиң аэропортындағы «Эйр Франс» мийманханасында болдық. Махмудты тезирек ишке киргизиўге тырыстым хәм аўқатты да номерге алып барыўына тапсырма бердим хәм енди бизлер тек бул жерде отырып күтиўимиз керек болды. Махмуд дым тынымсыз еди. Бизлер не ушын жасырынып отырыўымыз керек? - деп сорады.

- Белгили бир ўақытқа шекем ҳеш кимниң нәзерине түспеўимиз керек деп ойлайман, тек сол болғаны.

Ушатуғын күни түнде уйқлай алмай ойланыў менен болдым. Неге буншелли тынышсызланып жүрмен? Ҳеш қандай себеп жоқ ғой. Ырастан да ашыўланыўыма жол қойдым ба? Өрт? Тек аз ғана ўақыт жүдә сергек уйқладым. Түнги саат екиде турып кийине басладым хәм сол ўақытта да түсиниксиз бир қорқыныштың бар екенлигин сездим. Бул жағдай мен ушын тағы да күлкили болып көринди. Мен енди өзиме улыўма уқсамай қалдым. Буны бир нәрсе менен түсиндире алар едим- мийманханадан кететуғын ўақыт болды, буны маған Қудай айтып турған еди. Солай етип, уйқылы-ояў Махмудты кийиндирдим де, чемоданларымды алып, хызметкерге сыртқа шығарып бериўи ушын оларды есиктиң алына апарып қойдым. Түнги саат үш болды. Саат бесте ушып кетемиз. Махмуд еле уйқылы-ояў түринде мийманхананың алдында бизлерди апарып таслайтуғын таксиди күтип турды. Мен қызара баслаған айға қарап турып ойланып қалдым: бул айды ырастан да өзимниң елимде соңғы рет көрип турман ба? Елимнен кетер түнде таңғы самал менен аңқып ийси шығып турған нарцисс гүлиниң хош

ийисин сездим хәм туўылған жериме деген жыллы сезимиме бөленип, жүрегим жылағандай болды, себеби мен буннан кейин ҳеш қашан өзимнің бағымды көрмейтуғынымды билдим.

Ақыры такси де келди. Махмуд екеўимиз машинаға жайғасып отырып алдық. Аэропортда азан менен адамлар толып кетипти. Машина милиция турған жерге келгенде тоқтады хәм мен бүрисип, орынлықтың артынан барынша қысып ушлаўға тырыстым. «Бизлер бираз ўақытқа шекем өзимизге нәзер аўдартпаўымыз керек»-дедим мен өзим хәм Махмуд ушын да исенимли түрде айтыўға тырысып. Яқ, бәрибир бир нәрсе дурыс еместей. «Ийем, мени қызбалықтан сақла. Қызбалық Сеннен емес. Мен бир ўақыттың өзінде Саған исенип турып, және екилене алмайман ғой! Бирақ та, бул сезим Сеннен болса, қандай да бир себеп болса мен бағынаман».

Ақыры бизлер баратуғын жеримизге де жеттик хәм бизлерге гүрилдеген даўыс еситиле баслады. Жүзлеген даўыслардың ишинде қулаққа жағымсыз бир даўыс қорқыныш сезимин күшейтип жиберди. Жоқарыға қарап, елимнің байрағын көргенимде қалтырап кеттим. Мен бул байрақты, елимди хәм оның мусылманлық исенимин бәрқулла сыйлайман. Қапының алдында швейцар гүзетши жуўырып келди де чемоданларымызды тексеріўден өткерген ўақытта олардың тез өтип болғанына қуўандым. Бизлердің хәр биримизге қырық фунтқа шекем алып өтиўимизге рухсат берилди. Сол ўақытта мен бурынлары шаңарағымыз бенен сапарға шыққанымизды есиме түсирдим. Сол ўақытта бир жерде тек ғана бир хәпте жасаўымыз ушын өзим менен бирге мың фунтлық багаж алып өтетуғын едим хәм егер қандай да бир затларды үйде қалдырып кетиўиме туўра келсе, әжапаларым хәм синдилерим жылайтуғын еди.

Бизлер еле бир саат күтиўимиз керек еди. Мен Махмудты өзиме жақын ушладым да, ҳеш кимнің аңғармаўы ушын ең дурысы топарласқанлардың арасына кирип кетиўди жөн көрдим. Бирақ өзимдеги қорқыныштан қутыла басладым. Сол ўақытта керек емес қорқыныш ушын өзимди кейидим. Бирақ хәмме нәрсени Қудай басқарады деген исеним менен өзимди жубатыўға тырыстым хәм Ол мени усы жағдайдан алып шығады, ал мен болсам Оны тыңлаўым керек, - дедим. Оннан кейин Махмуд хәжетханаға барғысы келгенлигин айтты. Бизлер ерлер

хәжетханасын тауып алыуымыз ушын төменге түстик. Мен оны коридорда күтип турдым.

Күтилмеген уақытта бизлердин минетуғын рейсимизди хабарлай баслады: «Нью-Йорк Ситиге ушатуғын Пан Америка самолети жолаушыларды мингизиуге таяр». Не қыларымды билмей, жүрегим дүрсилдеп. Махмуд қайда? Бизлер кетиуимиз керек ғой! - деп тынышсызландым.

Ақыры қапы ашылды. Яқ, бул ол емес, басына сәлле кийген биреу екен.

Енди наразы болып, илажсыздан қапыға жақынладым. Мен не қылып атырман? Әлбетте, мусылман еллеринде хеш бир хаял ерлердин хәжетханасына, хәттеки тоғыз жасар баланы излеу ушын да кире алмас еди.

Және бизлердин рейсимизди хабарлады: «Нью-Йорк Ситиге ушатуғын Пан Америка самолети ушыуға таяр. Мингизиу тамам болды».

Яқ! Мениң жүрегим дүрсилдеп кетти. Бир нәрсе қылыуым керек болды. Илажсыздан хәжетхананың қапысын аштым да «Махмуд!» деп бақырдым. Иштен: «Баратырман, апа...» деген дауыс шықты.

Жүрегим орнына түскендей, терең дем алып дийуалға сүйендим. Изинше Махмуд та келди. «Қайда болдың? Неге сонша уақытқа шекем жоғалып кеттиң?»

Бул енди әхмийетли емес. Мен оннан жууап күтпей, қолынан усладым да узын коридор менен жууырып кеттим. Бизлер самолетқа минип атырған жолаушылардың ең кейингиси болдық.

«Апа, қара қандай үлкен кеме!» -деп бақырып жиберди Махмуд.

Шынында да бул әжайып көринис еди. 747-авиалайнер жүдә зор екен. Екеуимиз де ушып кететуғынымызға қууандық. Мен бундай үлкен самолетты хеш қашан көрген жоқ едим.

Мен енди самолетқа минип атырғанымда албырап қалдым. Себеби Пакистанның жерин соңғы рет басып турғаным тууралы ойландым. Бирақ алдыға жылжыуымызға туура келди. Самолетқа мингеннен соң, стюардеса бизлерди орнымызға жайластырды. Ал Пегги қайда екен? Штатта мен Пеггисиз не ислей аламан?

Мине, ол да көрінди. Ол көп адамлардың арасынан жол тауып бизлер тәрәпке киятыр екен. Қасыма келип, мени қушақлап алды.

«Қымбатлым, мен сени көп қайғырдым! Сизлерди минип атырған адамлардың арасынан көре алмадым!» - деп бақырып жиберди ол. Оған не болғанын түсиндирип бергенімде, ол жеңил дем алды. Ол бизлерди бирге ушып баратырған баласы менен таныстырды. «Бизлердің бир жерде отыра алмайтуғынымыз өкинишли. Бизлер берилген орында отырыуымыз керек» - деди ол.

Ырасын айтсам, мен буған қарсы болғаным жоқ. Себеби мениң ойым усы ўақытта бул дүньяның сөзлеринен аўлақта еди. Мен шынында да ўатанымнан кетип баратырғаным туўралы ойландым. Әлбетте, бул маған бир жағынан қайғылы болды, бирақ та ойымдағы хәмме нәрсениң ис жүзинде орынланғанына қуўанып отырдым. Усының хәммесин толық уғып алыў қыйын болды.

Махмуд тез арада стюардеса менен досласып өзи менен өзи болып кетти. Ол Махмудты бираз ўақытқа шекем салонның ишинде алып жүрди. Махмуд орнына жақсы тәсирлер менен қайтып келип отырды. Бул мени қуўантты. Стюардеса бизлерге белбеўлерди тағып алыуымызды өтиниш етти. Усы ўақытта терезеден қарағанымда, далаға шығыстан таң алдындағы қуяштың дәслепки нурлары түсе баслады. Самолеттың моторы гүрр етип ходланды хәммени қуўаныш бөлеп алды. Самолет орнынан қозғалды да, ушатуғын жолы менен зымырап кетти. Мен жән-жағыма қарап, Пеггиди изледим, лекин ол көринбеди.

Бирақ қасымда Махмуд болды. Ходланған мотордың гүўилдиси сыяқлы оның да жүзи қуўаныштан жарқырап кетти. Соңынан Махмудтың қолынан услап Қудайға миннетдаршылығымды билдирип, дуўа ете басладым.

«Енди не болады, Ийем? Мен және бир нәрсени орынлағанымды сезип турман! Сен мени Ибрайымдай қылып елимнен алып шықтың. Буннан кейин не болатуғынын билмеймен, бирақ әхмийетли нәрсени орынлағанымды билемен. Мениң кеўлим тынышланады, себеби Сен мениң менен биргесең».

Хәттеки бурынғы қорқынышларым менен қызбалығыма бола қысылыуым да буннан кейин мени тәшиўишлендирмеди. Билген нәрсем тек бир нәрсе болды: мен хәмме нәрседе де

Қудайға бойсындым. Мойынлауым керек, егер мен Оның бұйрығын тыңламай, тезирек кетпегенімде не болатуғыны белгили еди.

Терезеден азғана от көринип, бірден самолеттың дөңгелеги турған қозғалмалы конструкция жыйнала баслады. Бизлер аспанға көтерилдик! Таң атқанда Үнли мухитының қасындағы Пакистанның астымызда қалып баратырғанына қарап отырдым.

Мен өмиримди Қудайға тапсырдым. Ол мениң жалғыз тирегим болды. Мендеги жалғыз ғана қууаныш - Оның менен қатнаста болыу еди. Егер де мен Оның менен қатнаста болсам, Оның даңқында өмир сүремен.

«Рахмет Саған, Ийем, - деп терең дем алдым. Рахмет Саған, Өзиң менен бирге саяхатқа шығыуға берген мүмкиншилигиң ушын».

СОҢҒЫ СӨЗ

Билкис Шейх хәзир АҚШ та жасап атыр. Бул хаял усы әлемге Қудайдың көзқарасы менен қарағанлықтан, өзиниң елин жоғалтып алды. Басқаша мәнисте айтқанда ол өзиниң сүйикли Пакистанын қай жерде жүрсе де жүрегінде сақлады. Ол өзиниң бағын дүньяның бир түпкирине мәңгиликке таслап кетип, хәзирги Калифорниядағы кишкене атауда жайласқан үйінде ақлығы Махмуд пенен бирге жасап басқа бағ өсирип атыр.

МАЗМУНЫ

1. ҚОРҚЫНЫШЛЫ ҚАТНАС	1
2. ТАҢ ҚАЛАРЛЫҚ КИТАП	13
3. ТҮСЛЕР	21
4. УШЫРАСЫҰ	28
5. ҚЫЙЫНШЫЛЫҚҚА ДУСЛАСЫҰ	43
6. ОНЫҢ МЕНЕН ҚАТНАСТА БОЛЫҰДЫ ИЗЛЕНИҰ	51
7. ОТ ХӘМ СУҰ МЕНЕН ШОМЫЛДЫРЫЛЫҰ	63
8. ҚОРҒАН БАР МА?	77

9. ШЕТЛЕТИЎ	92
10. ОНЫҢ САЛТАНАТЫНДА БОЛЫҰДЫ ҮЙРЕНИЎ	105
11. ӨЗГЕРИСЛЕР	127
12. СЕБЕТУҒЫН ҰАҚЫТ КЕЛДИ	136
13. ДАҰЫЛЛЫ ЕСКЕРТИҰЛЕР	148
14. ҚАШЫҰ	169.
15. СОҢҒЫ СӨЗ	181

Copyright @ 1978 by Bilquis Shtikh.
Originflly published as “I Dared to Called Him Father”
by Bilquis Shtikh.
Copyright @ 2005 Karakalpak Edition by EELAC?
Bromley, England.